

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Pracoviště historické sociologie

Bc. Alexandra Haratíková

**Diskurzívna analýza premien vnímania
ekologického aktivizmu a ekoterorizmu**

Diplomová práca

Vedúci práce:

PhDr. Martin Vávra, Ph.D.

Praha 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Bc. Alexandra Haratíková

Pod'akovanie

Rada by som poďakovala pánovi PhDr. Martinovi Vávrovi, Ph.D. za cenné rady a odborné vedenie mojej diplomovej práce. Ďakujem aj svojej rodine a priateľom za ich pomoc a podporu.

Abstrakt

Diplomová práca analyzuje spôsob, akým bol v rokoch 1997 a 2019 opisovaný v denníkoch Lidové noviny a Právo ekologický aktivizmus a ekoterorizmus a snaží sa nájsť najvýraznejšie podobnosti a rozdiely medzi dvoma mediálnymi diskurzmi. Analýza je vykonávaná pomocou kritickej diskurzívnej analýzy Normana Fairclougha. Práca je rozdelená na teoretickú a empirickú časť, v teoretickej je venovaná pozornosť definícii a vzniku ekologického aktivizmu a ekoterorizmu a najvýraznejším prejavom ekologického aktivizmu v skúmaných rokoch – dostavbe jadrovej elektrárne Temelín pre rok 1997 a Grete Thunberg pre rok 2019. Výskumná časť analyzuje diskurz ekologického aktivizmu a ekoterorizmu v skúmaných rokoch, a tieto diskurzy porovnáva. Cieľom práce je postihnúť tieto dva diskurzy, ich aktérov, hlavné témy a argumenty. Záver empirickej časti tvoria komparácie oboch diskurzov a vystihnúť rozdielov a podobností medzi nimi.

Kľúčové slová

Norman Fairclough, kritická diskurzívna analýza, ekologický aktivizmus, ekoterorizmus, mediálny diskurz, Temelín, Greta Thunberg

Abstract

The diploma thesis analyzes the way in which ecological activism and eco-terrorism were described in 1997 and 2019 in the Lidové noviny and Právo dailies and tries to find the most significant similarities and differences between the two media discourses. The analysis is carried out with the use of Norman Fairclough's critical discursive analysis. The work is divided into a theoretical and an empirical part, where the former pays attention to the definition and beginnings of environmental activism and eco-terrorism and the most significant manifestations of ecological activism in the studied years - the completion of the Temelín nuclear power plant for 1997, and Greta Thunberg for 2019. The research part analyzes the discourse of ecological activism and eco-terrorism in the studied years, and compares them. The aim of the work is to capture the essence of these two discourses, their actors, main topics and arguments. The conclusion of the empirical part consists of comparisons between the two discourses and a discussion of their differences and similarities.

Keywords

Norman Fairclough, critical discourse analysis, ecological activism, eco-terrorism, media discourse, Temelin, Greta Thunberg

Obsah

1 Úvod.....	8
2 Teoretický rámec.....	10
2.1 Ekologicky aktivizmus.....	10
2.1.1 Vznik a vývoj ekologického aktivizmu.....	10
2.1.2 Ekologický aktivizmus v Československu pred rokom 1989.....	17
2.1.3 Ekologický aktivizmus v ČR po roku 1989.....	19
2.1.4 Ekologické organizácie pôsobiace v ČR v rokoch 1997 a/alebo 2019, o ktorých sa písalo v použitých článkoch diskurzívnej analýzy.....	20
Greenpeace.....	20
Děti Země.....	20
Hnutí Duha.....	21
2.2 Ekoterorizmus.....	22
2.2.1 Terorizmus.....	22
2.2.2 Ekoterorizmus.....	22
2.2.3 Občianska neposlušnosť a priama akcia.....	23
2.2.4 Ekoterorizmus v Českej republike.....	26
2.3 Temelín.....	27
2.3.1 Vznik jadrových elektrární.....	27
2.3.2 Dostavba Temelína.....	28
2.3.3 Súčasný stav.....	34
2.4 Greta Thunberg.....	35
2.4.1 Štrajk pred švédskym parlamentom.....	35
2.4.2 Požiadavky.....	36
2.4.3 Štrajky Fridays For Future.....	38
2.4.4 Plavba do Ameriky.....	39
2.4.5 Súčasnosť.....	40
3 Metodológia.....	41
3.1 Cieľ práce a výskumné otázky.....	41
3.2 Výskumný súbor.....	41
3.3 Jazyk a text.....	42
3.4 Diskurzívna analýza.....	43
3.5 Diskurz.....	45
3.6 Intertextualita.....	46
3.7 Sociokultúrne praktiky / explanácie.....	47
4 Výskumná časť.....	49
4.1 Analýza – články z roku 1997.....	49
4.1.1 Petícia „Demokracii a právo i pro Temelín“.....	49
4.1.2 Blokáda Temelína.....	53
4.1.3 Téma „ekoterorizmu“ v roku 1997.....	59
4.1.4 Záver.....	68
4.2 Analýza – články z roku 2019.....	70
4.2.1 Protesty Fridays For Future.....	70
4.2.2 Plavba do Ameriky.....	79
4.2.3 Téma „ekoterorizmu“ v roku 2019.....	83
4.2.4 Záver.....	89
4.3 Komparácia rokov 1997 a 2019.....	91
4.3.1 Spoločné rysy článkov.....	91
4.3.2 Rozdielne rysy článkov.....	91

5 Záver.....	93
6 Zdroje.....	96

1 Úvod

Ochrana životného prostredia je podľa môjho názoru najdôležitejšou témou súčasnosti. Ako ľudstvo riešime veľa kríz a problémov, ale aj keby sme ich všetky vyriešili, ale nemali planétu, na ktorej môžeme bývať, bolo by celé ich riešenie zbytočné. Ako tému svojej diplomovej práce som si vybrala ekologický aktivizmus, pretože práve ekologickí aktivisti patria medzi ľudí, ktorí sa ochranu Zeme snažia riešiť. Napriek dôležitosti svojho zámeru ale v spoločnosti nevyvolávajú vždy len nadšené ohlasy. Druhou témou je ekoterorizmus, pojem, ktorý je vo väčšinovej českej spoločnosti vnímaný inak, než aký je jeho skutočný, „slovníkový“ význam.

Začiatky mojej motivácie siahajú k marcu 2011, kedy som mesiac brigádovala v ekologickej organizácii Greenpeace. Mojou úlohou bolo presvedčovať ľudí v Prahe k tomu, aby tejto organizácii každý mesiac finančne prispievali. Dlhšie ako mesiac bohužiaľ moja brigáda netrvala, v Greenpeace som sa cítila veľmi príjemne, ale pri presvedčovaní potenciálnych darcov som príliš úspešná nebola. Práve v tomto období som si naplno uvedomila postoj českej spoločnosti k ekologickým organizáciám, väčšinu svojho pracovného času som totiž netrávila informovaním o úspechoch, ktoré Greenpeace dosiahol, a o tom, že príspevky potrebuje kvôli svojej nezávislosti a neskorumpovateľnosti. Väčšinou som ľudí presvedčovala, že existencia Greenpeace má význam, a že to nie je ekoteroristická organizácia. Môj mesiac sa zhodou okolností prekryval aj haváriou elektrárne Fukušima, to ale reakcie ľudí v danej dobe nijak nezmenilo. O tom, ako česká spoločnosť vníma slovo ekoterorizmus som do nejakej miery vedela už predtým, ale tento mesiac môjho života mi to ukázal „naplno“. Pôvodne som rozmýšľala nad tým, že do skúmaných rokov zaradím aj práve rok 2011, z dôvodov rozsahu práce som ale skúmané roky obmedzila len na roky 1997 a 2019.

Cieľom práce bude sledovať, ako sa premenil diskurz ekologického aktivizmu a ekoterorizmu medzi rokmi 1997 a 2019 v českých denníkoch Lidové noviny a Právo. Ako prvý analyzovaný rok som vybrala rok 1997, v ktorom bol ekologický aktivizmus dôležitou témou hlavne kvôli protestom proti dostavbe jadrovej elektrárne Temelín, práve v lete roku 1997 prebehla aj jeho posledná blokáda. Ako druhý, „súčasnejší“ rok som si vybrala rok 2019, pretože to bol rok, v ktorom médiá po celom svete venovali ekologickému aktivizmu

veľa priestoru vďaka jeho výraznej osobnosti – Grete Thunberg. V rokoch 1997 aj 2019 sa médiá venovali aj mnohým iným témam, ktoré súvisujú s činnosťou ekologických aktivistov, ale práve kvôli obsiahlosti tejto témy som v každom skúmanom roku vybrala jednu hlavnú tému a v rámci tej dve podtémy.

Pri spracovaní tejto diplomovej práce ma konkrétne zaujímalo, či sa diskurz ekologického aktivizmu a ekoterorizmu zmenil a ak sa zmenil, akým spôsobom sa zmenil? Sú ekologickí aktivisti vnímaní rovnako, alebo nie? Ktoré témy sa tu objavujú – sú stále rovnaké, alebo došlo k ich premene? Objavujú sa tu rovnakí aktéri? Aké argumenty používajú? Ktoré témy sa tu objavujú – sú stále rovnaké, alebo došlo k ich premene?

2 Teoretický rámec

2.1 Ekologický aktivizmus

2.1.1 Vznik a vývoj ekologického aktivizmu

Diskurzívna analýza patrí k prístupom, v ktorých sú teoretické východiská a postupy empirickej práce úzko previazané, a preto ju nie je možné aplikovať bez znalosti teoretického rámca. V tejto časti svojej práce by som preto chcela opísať, čo je to ekologický aktivizmus, a ako sa vyvíjal pred obdobím, ktoré analyzujem, teda do 90. rokov 20. storočia

Ekológia je veda, ktorú založil v 60. rokoch 19. storočia nemecký biológ Ernst Haeckel. Definoval ju ako náuku o vzťahoch medzi živými organizmami a ich okolím, či už je tvorené zložkami živými, alebo neživými [Jeníček, Foltýn 2003: 45].

Ekologický aktivista je podľa TheFreeDictionary.com človek, ktorý sa aktívne a základe svojho svetonázoru podieľa na ochrane prirodzeného životného prostredia pred jeho zničením alebo znečistením [Vale 2016], podľa Oxfordského slovníka je to osoba, ktorá je zapojená do ráznej sociálnej alebo politickej kampane, ktorej cieľom je predchádzať ničeniu životného prostredia [Lexico]. Podľa Richmond Vale Academy je ekologický, alebo aj enviromentálny, aktivista človek, ktorý si je vedomý vplyvu ľudskej činnosti na planétu a jej obyvateľov, a podporuje zavedenie udržateľných, ekologických metód pri rozvoji ľudstva.

Ekologickí aktivisti sa venujú rôznym oblastiam, podľa toho, čo je pre nich najdôležitejšie či najnevyhnutnejšie. Môžu sa venovať problematike vody, vzduchu, redukcii odpadkov a recyklácii, biodiverzite, právam zvierat, ale aj enviromentálnym zákonom a verejným protestom [Vale 2016].

To, že svet tvorí globálny ekosystém, si ľudia začali uvedomovať až pomerne neskoro, v 60. rokoch 20. storočia, ochrana životného prostredia v celoplanetárnom merítku je teda stále pomerne mladou témou. Ochrana životného prostredia v globálnom merítku sa stala jednou z hlavných tém medzinárodných vzťahov. Prvá medzinárodná konferencia Organizácie spojených národov venovaná tejto téme sa zišla v roku 1972 v Stockholme. Od druhej polovice osemdesiatych rokov rokov sa diskutovanými témami stali

znečisťovanie ovzdušia, vývoz odpadov a drancovanie prírodných zdrojov [Ehl 2001: 96-97].

Devastácia životného prostredia nie je výlučným problémom súčasnej civilizácie, a ani 20. a 21. storočia, ide o problém, s ktorým sa ľudia stretávali v priebehu celých svojich dejín, a po celom svete. Súčasný problém životného prostredia preto nie sú nové svojou podstatou, ale intenzitou. Staré civilizácie žiadnu globálnu krízu neprivodili, dôvodom ale nebola ich múdrosť a zodpovednosť, ale nedostatočná sila a fakt, že neboli globálnymi civilizáciami. Vzťah človeka k životnému prostrediu sa menil, táto premena by sa dala opísať v štyroch fázach: etapou prvou, od začiatku ľudskej civilizácie až po koniec feudalizmu, druhou od rozvoja manufaktúr po nástup priemyselnej revolúcie, tretia etapa začína vedecko-technickou revolúciou a končí na začiatku 90. rokov 20. storočia, ktoré sú vstupom do poslednej etapy [Jeníček, Foltýn 2003: 46].

V prvej etape bol počet obyvateľov na Zemi veľmi malý. Vďaka tomu bola nízka aj spotreba energie a zdrojov a produkcia výrobkov a odpadov. K najväčším zmenám prírodných ekosystémov dochádza v dôsledku výrubu lesov za účelom zväčšenia rozlohy poľnohospodárskej pôdy, alebo získavania dreva na stavbu. Negatívny vplyv človeka na prírodu bol veľmi malý, takže vzniknuté zmeny bola príroda schopná vyrovnať sama svojimi autoregulačnými schopnosťami a prípadné nenávratné dopady boli len lokálne. Ojedinelé pokusy o presadzovanie environmentálne ohľaduplnejších vzorcov správania sa ale objavovali od počiatku ľudskej civilizácie [Jeníček, Foltýn 2003: 45-46].

V druhej etape, ktorá začala rozvojom manufaktúrnej výroby, sa rozvíjala strojná výroba, ktorá so sebou prinášala spoločne s vyššou produktivitou práce aj spotrebu prírodných zdrojov. Zvyšovalo sa aj množstvo odpadu. Negatívne pôsobenie človeka na životné prostredie tak naberalo väčších rozmerov, a v priemyselných oblastiach môžeme hovoriť o jeho regionálnom charaktere. Vzťah medzi znečisteným prostredím a zdravotným stavom človeka ešte v popredí záujmu nie je.

Záujem o ochranu prírody v modernom zmysle slova sa prebudil až v polovici 19. storočia, kedy sa najpálčivejšími environmentálnymi problémami stalo miznutie divočiny a znečistenie ovzdušia v priemyselných mestách. Tento záujem sa prejavil hlavne ochranou

vybraných území, z ktorých sa stali národné parky a prírodné rezervácie [Jeníček, Foltýn 2003: 46].

Pre tretiu etapu, ktorá začala s nástupom technickej revolúcie, je príznačný exponenciálny populačný rast a neustále rastúce nároky na prírodné zdroje. V tejto fáze už znehodnotenie životného prostredia dosiahlo medzinárodný charakter, a objavili sa globálne ekologické problémy. V prvej polovici 20.storočia sa ochrana životného prostredia dostala na pevnejšiu, inštitucionalizovanú pôdu, a to vďaka vzniku organizácie IUCN – medzinárodného združenia ochrancov prírody a odborníkov, ktoré pôsobilo ako poradný orgán jednotlivých vlád v otázkach managementu a zriaďovaní chránených území [Jeníček, Foltýn 2003: 46-47]. Táto organizácia stále existuje a funguje, jej sídlo je vo švajčiarskom Glande pri Ženevskom jazere. IUCN spája 83 štátov, 108 štátnych inštitúcií, 766 nevládných organizácií, 81 medzinárodných organizácií a okolo 10 000 odborníkov a vedcov z celého sveta. Poslaním IUCN je ovplyvňovať, podporovať a pomáhať spoločnostiam po celom svete v ochrane celistvosti a rozmanitosti prírody a zaisťovať, že akékoľvek využívanie prírodných zdrojov bude spravodlivé a ekologicky udržateľné [IUCN].

Ani v 50.rokoch sa ale ešte nedá hovoriť o ucelenej enviromentálnej politike. Problémy so znečisteným ovzduším spôsobili v roku 1952 v Londýne katastrofu, pri ktorej na následky otravy spôsobenej inverziou so súčasným spaľovaním nekvalitných palív zomrelo viac než 4000 ľudí. Táto udalosť prinútila Londýn k plynofikácii, ale problém ovzdušia veľkomiest sa tým nevyriešil. V ďalších desaťročiach sa začal stupňovať vplyv automobilizmu. Diskusie vyvolali aj ďalšie ojedinelé katastrofy, akými boli napríklad vypustenie ortuti v japonskom prístave Minamata a následná otrava miestnych rybárov či enviromentálne dopady skúšok jadrových zbraní [Jeníček, Foltýn 2003: 47].

Šesťdesiate roky sa dajú považovať v postoji ľudí k prírode za zlomové. Prvýkrát sa objavila napríklad snaha redukovať množstvo vyprodukovaných odpadov, enviromentalizmus ako hnutie bojuje proti presvedčeniu, že príroda a jej zdroje sú nevyčerateľné. Kniha, ktorá predstavovala zlom pre snahu o ekologickejšie narábanie s prírodou vyšla v roku 1962 pod názvom Tichá jar. Napísala ju Rachel Carson [McMichael 2008:236]. Názov bol inšpirovaný vtákmi, ktorí zomierali kvôli pesticídom, a tak je jar tichá

preto, že je bez vtáčieho spevu. Kniha vyšla v roku 1962, stala sa veľmi populárnou a predniesla spornú ekologickú otázku pesticídov pred širokú verejnosť. Na knihu Tichá jar zaútočil chemický priemysel, Rachel Carson bránila svoje fakty aj pred americkým senátom. V roku 1960 jej bola diagnostikovaná rakovina prsníka. S chorobou bojovala posledné štyri roky svojho života, zatiaľ čo dokončovala Tichú jar a bránila svoj výskum. Zomrela 14.4.1964 doma v Marylande, USA. V roku 1980 bola Rachel udelená Prezidentská medaila slobody.

Syntetické pesticídy boli vyvinuté počas druhej svetovej vojny. Pesticídy sa používajú na zabíjanie škodcov (v angličtine pests) ako je hmyz, burina a malé zvieratká, ktoré môžu zničiť plodiny. Po skončení vojny začali pesticídy používať farmári pri svojom pestovaní, jedným z hlavných pesticídov bol DDT. DDT (dichlórdifenyiltrichlóretán) je rakovinotvorná a mutagénna látka, ktorá má veľké množstvo zdraviu škodlivých účinkov. V roku 1973 bolo DDT v Spojených štátoch zakázané. Stále sa však v niektorých afrických a ázijských krajinách používa proti komárom, veľa z nich si ale voči DDT už vybudovalo imunitu. Rachel Carson sa zameriavala na účinky, ktoré môže mať DDT na zdravie ľudí a na životné prostredie. DDT sa používalo na vzdušné postrekovanie úrody v obrovských množstvách. Nežiadala zákaz všetkých pesticídov, zastávala však názor, že je potrebný väčší výskum v oblasti nebezpečenstiev niektorých ich druhov, a že pri postrekovaní stačia menšie dávky než aké sa v danej dobe používali [Strihová 2015], Carson poukázala na závislosť živých tvorov na udržateľnom ekologickom systéme. Zdôraznila aj pohľad Západu na prírodu ako na niečo externé, oddelené od spoločnosti. Tento pohľad podporuje vieru, že príroda je nevyčerpatel'ná [McMichael 2008: 236].

Mnoho ekologických hnutí sa vyrojilo v období, kedy si získala kniha Tichá jar svoje publikum. Tieto hnutia väčšinou protestujú proti plánom neobmedzeného ekonomického rastu, namiesto neho navrhujú spôsoby, ako by mohol fungovať ekonomický systém založený na obnoviteľných zdrojoch. Jedným z nich je poľnohospodárstvo zamerané na organické plodiny namiesto toho zameraného na chemické ošetrovanie rastlín, ktoré sú ale škodlivejšie pre ľudské zdravie aj životné prostredie [McMichael 2008: 236].

Medzi najzávažnejšie problémy, o ktorých sa diskutovalo v sedemdesiatych rokoch, patril hlavne problém kyslých dažďov, problém havárií priemyselných zariadení

a následných únikov toxických látok a problém kácenia dažďových pralesov v Afrike, Južnej Amerike a juhovýchodnej Ázii. Na začiatku 70.rokov bola v Amerike zahájená aj diskusia o jadrovej energetike, od druhej polovice desaťročia sa začína uplatňovať zásada „znečisťovateľ platí“, ktorá sa potom rozširuje aj na ekologické havárie a náhodné znečistenia [Jeníček, Foltýn 2003: 47-48].

V roku 1971 vykonávali Spojené štáty americké na malom ostrove Amchitka pri západnom pobreží Aljašky atmosférické testy atómových zbraní. Tento ostrov bol posledným útočiskom troch tisícov ohrozených morských vydier, domovom orla, sokola sťahovavého a ďalších divokých zvierat a nachádzal sa v epicentre najčastejších zemetrasení na svete. Dvanásť odhodlaných mužov si prenajalo starú rybársku loď a vydalo sa z kanadského Vancouveru na Amchitku aby atómovému testu zabránili. Zvolili si názov, ktorý vyjadroval záujem o prírodu a ich túžbu zbaviť svet jadrovej hrozby – Greenpeace (zelený mier). Odvaha, nasadenie a nenásilná forma protestu tejto hŕstky ľudí sa neskôr stali príkladom, ktorý inšpiroval tisíce ľudí k ich nasledovaniu. Dnes je organizácia Greenpeace známa najmä svojimi priamymi akciami, ktorými upozorňuje verejnosť na vážne ekologické problémy. Greenpeace vedie vedecké výskumy a expedície a snaží sa presadzovať riešenie problémov a pozitívne zmeny, spolupracuje aj s mnohými medzinárodnými inštitúciami vrátane OSN [Greenpeace].

V roku 1983 ustanovilo Valné zhromaždenie OSN Svetovú komisiu pre životné prostredie a rozvoj (WCED). Istým úspechom OSN bola kampaň proti emisiám ničiacim ozónovú vrstvu, v Montreali bola podpísaný protokol, v ktorom sa účastnícke štáty zaviazali postupne obmedziť používanie freónov a príbuzných látok [Jeníček, Foltýn 2003: 48-49].

Ucelená definícia konceptu trvalo udržateľného rozvoja bola prvýkrát definovaná v správe Valného zhromaždenia OSN v roku 1987 „Naša spoločná budúcnosť“. Podľa tejto správy ide o rozvoj, ktorý umožňuje naplňať potreby súčasných generácií bez toho, aby ohrozoval budúce generácie v naplňaní svojich vlastných potrieb [Úrad vlády SR].

Štvrtá etapa prebieha od zavedenia pojmu „trvanlivo udržateľný rozvoj“ až do dnešných dní. Okrem určitého posunu v samotnom riešení problémov životného prostredia, ktorý súvisí s trvale udržateľným rozvojom je nutná reálna zmena v morálnom a etickom postoji ľudstva. Zdôrazňovaný je princíp prevencie – predchádzanie

znehodnocovaniu životného prostredia namiesto riešenia problémov, ktoré už existujú [Jeníček, Foltýn 2003: 48-49]. Najdiskutovanejšími témami sa stali klimatické zmeny, narušenie ozónovej vrstvy, zachovanie biologickej rozmanitosti druhov, ochrana dažďových pralesov, ochrana prírodných zdrojov, kyslé dažde, preľudnenie, nedostatok potravín a geneticky modifikované organizmy [Ehl 2001: 100-103]. V dôsledku globálnych klimatických zmien sú v rozvojových krajinách v 21.storočí nielen problémy ekologické, ale aj spoločenské: rastúca migrácia do miest a urbanizácia so sebou nesú vyľudňovanie vidieka a rastúci počet príslušníkov mestskej chudoby [Krejčík].

Prírodné zdroje Zeme sú životne dôležité pre prežitie a vývoj ľudstva. Niektoré z nich, napríklad nerastné suroviny, živočíšne druhy a biotopy, sú konečné, ich vyčerpaním alebo zničením sa stratia navždy. Iné, napríklad vzduch, voda a drevo, sú obnoviteľné a preto sa vo všeobecnosti spoliehame na to, že prírodné systémy Zeme zabezpečia ich opätovný rast, obnovenie a vyčistenie za nás. Mnoho vplyvov nadmerného využívania zdrojov sa pociťuje na miestnej úrovni, ale čoraz vyššia nezávislosť národov a medzinárodný obchod s prírodnými zdrojmi spôsobujú, že ich správa sa stáva celosvetovou otázkou [Európska enviromentálna agentúra 2016]. Ochrana prírodných zdrojov je podstatným problémom. Ďalšími ekologickými problémami ktoré nás ohrozujú, sú napríklad kyslé dažde, preľudnenie, nedostatok potravín hlavne v chudobných krajinách a geneticky modifikované organizmy [Ehl 2001: 100].

Spoločným menovateľom väčšiny ekologických hnutí je presvedčenie, že prírodné zdroje nie sú neobmedzené. Vyčerpatelnosť prírody sa stala celosvetovou témou, od neomaltuziánskeho pohľadu na rast populácie, ktorý prevyšuje možnosti krajiny nasýtiť obyvateľstvo, až po obavu o klesajúce zásoby surovín, ako sú fosílna palivá a drevo, na ktorých je súčasná ekonomika závislá. Prežitie ľudstva je ohrozené kvôli znečisteniu a degradácii životného prostredia, ktoré vedie ku zdravotným epidémiám, napríklad otravám, novým druhom rakoviny, šedému zákalu spôsobenému porušením ozónovej vrstvy, poruchám spôsobeným rádioaktívnym ožiarением, ale aj kvôli nedostatku biologických zdrojov pre produkciu potravy a liečiv a globálnemu otepľovaniu. [McMichael 2008: 237]. Aj spôsob produkcie obnoviteľných zdrojov je pre ekologickú udržateľnosť zásadný. Zatiaľčo sadenie stromov môže priniesť obnovu zdroja dreva, nemôže obnoviť

regeneratívnu funkciu akú má prírodný systém, pretože je to len monokultúra ktorá prirodzenú biodiverzitu nahradiť nedokáže [McMichael 2008: 237-238].

Zmena myslenia je stimulovaná z viacerých strán. Na prvom mieste sú to nové sociálne hnutia, ako napríklad ekologickí aktivisti, feministi, hnutia usilujúce o potravinovú suverenitu, korporácie vlastnené zamestnancami, susedské svojpomocné organizácie a mnohé ďalšie ktoré sledujú rôzne ciele. Vznikajú a rozvíjajú sa najčastejšie ako protestné hnutia namierené proti mocenským byrokraticko-technokratickým aparátom a veľkým organizáciám, ktoré v moderných spoločnostiach produkujú a presadzujú vládnuce predstavy a diskurzy o všetkých významných spoločenských záležitostiach. Tieto hnutia sa stavajú proti rastúcej koncentrácii moci a prenikania rozhodovacích aparátov do všetkých oblastí spoločenského života. Sú úzko spojené kultúrnymi názormi s intelektuálnymi a etickými prístupmi. Obracajú sa často k dôležitým problémom ktoré ale často ani nie sú vnímané ako verejné problémy, napríklad k problémom zdravia, sexuality, prístupu k informáciám, k problémom komunikácie a ku vzťahu človeka k životu a smrti. Jednou zo základných charakteristík nových spoločenských hnutí je, že prebiehajú v podstate v politickej sfére, ale snažia sa obmedziť svoje vzťahy so spoločenským systémom, ktorý ohrozuje ich autonómiu. Neusilujú o premenu štátu, ale o obranu jedinca. Ich vplyv je masový, na druhej strane sú ale roztrieštené, difúzne, chýba im výrazné ťažisko a organizujúca os [Strmiska 2017].

Ďalšou príčinou zmeny myslenia je rastúce uvedomenie si limitov planéty. Od šesťdesiatych rokov ľudstvu fotografie z vesmíru ukazujú fyzickú konečnosť nášho sveta. Tretím uhlom pohľadu na ktorý sa zameriavajú rôzne hnutia je rastúci konflikt medzi miestnou kultúrou a svetovým trhom. A nakoniec, počas éry neoliberalizmu bol vyvíjaný veľký tlak na zisk plodín od chudobnej časti obyvateľstva ktorá sa živí poľnohospodárstvom. To prinútilo túto časť ľudstva k preťaženiu ich pôdy a zdrojov fosílnych palív až k hranici vlastného prežitia. [McMichael 2008: 238-239].

2.1.2 Ekologický aktivizmus v Československu pred rokom 1989

V Československu pred rokom 1989 moderné politické environmentálne hnutie podobné tomu na Západe neexistovalo, a to aj napriek tomu, že stav životného prostredia bol v Československu v mnohých ohľadoch horší ako v západných krajinách. Autoritársky režim reálneho socializmu ľuďom neumožňoval spontánnejšiu a neformálnejšiu politickú aktivitu, pokusy o ňu sa snažil represívne potlačiť alebo kooptovať [Novák 2017: 167]. O ochranu prírody sa snažili napríklad Hnutie Brontosaurus a Československý svaz ochrancov prírody (ČSOP), ale jednalo sa len o apolitickú ochranu prírody, o tzv. „malú ekológiu“, tieto organizácie sa zaoberali napríklad upratovaním lesov a potokov a kŕmením lesných zvierat. Ďalej tu existovala aj Ekologická sekcia Biologickej spoločnosti pri Československej akadémii vied, ale ani tá nemala charakter, aký majú organizácie a skupiny sociálneho hnutia, šlo skôr o pomerne uzavrenú expertnú spoločnosť vedcov. Prvé ekologické skupiny inšpirované Greenpeace alebo Friends of the Earth začali vznikáť až pred novembrom 1989 [Novák 2017: 11-12].

Od 50. rokov sa Československo uberalo cestou stalinistického modelu industrializácie, pri ktorom bol kladený dôraz na ťažký priemysel a urbanizáciu. To sa postupne prejavovalo na zhoršovaní kvality životného prostredia, a to až do takej miery, že to bolo pozorovateľné ľudskými zmyslami. Na prelome 60. a 70. rokov sa z ochrany životného prostredia stala medzinárodná téma a režim sa tak dostal pod medzinárodný tlak, následkom ktorého vznikli v 70. rokoch oficiálne ochranné organizácie.

V roku 1973 vzniklo z iniciatívy Socialistického zväzu mládeže ako reakcia na konferenciu OSN v Stockholme v predchádzajúcom roku Hnutie Bronosaurus. Vznik Hnutie Brontosaurus sprevádzala obrovská kampaň, organizácia sa zameriavala hlavne na mládež, ktorá organizovala ekologické vzdelávanie a osvetu, usporiadavala letné tábory a viedla mladých ľudí k ochrannárskej činnosti. Hnutiu sa podarilo využiť potenciál aktívnych mladých ľudí a jeho činnosť mala až do konca 70. rokov vzostupnú tendenciu. Nepletlo sa do veľkých ekologických problémov, svoju pozornosť naopak zameriavalo na „drobnú buditeľskú prácu“ a „malú ekológiu“. „Veľká ekológia“ sa týka devastácie a znečistenia životného prostredia s jeho sociálnymi a politickými súvislosťami, tá však súčasťou Hnutie Brontosaurus nebola, bolo to považované za politicky nepriechodné.

Delenie ekológie na veľkú a malú sa vnímalo už v 70. rokoch. „Malá ekológia“ tejto organizácie tak bola zameraná hlavne na prebudenie ekologického povedomia u ľudí na každodennej rovine, o výchovnú činnosť a drobnú ochranársku prácu, akými boli napríklad čistenie potokov a lesov, zber odpadu či kosenie lúk [Novák 2017: 167-168].

Na konci 70. rokov vznikla v Československu ďalšia ochranárska organizácia, Český svaz ochránců přírody (ČSOP). Vznikla na pokyn zhora, ako náhrada za zlikvidovanú, a pre komunistický režim nepohodlnú, organizáciu TIS. ČSOP v podstate kopírovala hierarchickú štruktúru KSČ, jeho štruktúra bola trojstupňová (základné organizácie, okresné výbory a Ústredný výbor ČSOP). ČSOP sa podobne ako Brontosaurus venoval ochranárskej „malej ekológii“, postupne získal pomerne veľa členov, na konci 80. rokov ich bolo až 28 000 [Novák 2017: 168-169].

„Veľkou ekológiou“ sa v období socializmu mohla zaoberať len Ekologická sekce. Tá fungovala pri Biologickej spoločnosti Akadémie vied. Bola to elitná expertná organizácia, ktorá mala v roku 1989 asi 400 členov, vznikla pôvodne z priateľov a kolegov pracujúcich v rôznych inštitútoch Akadémie vied, ktorých spájala záujem o problematiku životného prostredia. Vďaka svojej práci mali určitý privilegovaný prístup k citlivým či neverejným informáciám a dátam. Organizovali hlavne odborné semináre a prednášky pre verejnosť. Niektorí členovia mali napojenie aj na disidentské aktivity okolo Charty 77 [Novák 2017: 169].

Hnutie Brontosaurus aj ČSOP boli obidve iniciované zhora, režim sa prostredníctvom ich existencie snažil odvracať ľudí od spontánnejších a politickejších aktivít, a zároveň aj od spochybňovania mocenského usporiadania v spoločnosti. Svojim dôrazom na praktickú činnosť nadväzovali skôr na myslenie a tradície ochranárstva a okrásľovacích spolkov 19. storočia a začiatku 20. storočia, než na moderné enviromentálne hnutia konca 60. a začiatku 70. rokov. Tento ich apolitický prístup dopĺňala Ekologická sekce s dôrazom na elitné expertné vedenie orientované na lokálne enviromentálne problémy, ktoré sa týkali hlavne znečistenia ovzdušia a pôdy [Novák 2017: 170]. V západnej Európe vznikol zelený a alternatívny prúd hlavne z radikálnych organizácií ľavicovej myšlienkovvej orientácie, ale v Československu to bolo naopak, ekologické školy tu boli vnímané ako dôsledok centrálne plánovaného socialistického systému. Československí ochranári prírody

do politiky nezasahovali, až do roku 1987 nevznikol akýkoľvek pokus ovplyvniť politické rozhodnutie ani formou petície, o ich enviromentálnych aktivitách sa preto nedá hovoriť ako o sociálnom hnutí [Novák 2017: 172].

Vývoj enviromentálnych aktivít v Československu bol opozdený dokonca aj oproti tomu v iných socialistických krajinách. Rok po výbuchu v Černobyle sa nad Václavským námestím objavil dlhý transparent, ktorý varoval pred ďalšími katastrofami v ďalších jadrových elektrárnach. Ani v tomto prípade sa však nejednalo o domáci nezávislý ekologický aktivizmus, ale o počín troch rakúskych aktivistov z hnutia Greenpeace, ktorí boli následne odvezení za hranice a vyhostení [Novák 2017: 173].

Zmenu priniesol nástup M. S. Gorbačova v druhej polovici 80. rokov, ktorý priniesol uvoľnenie aj do normalizačnej atmosféry Československa. Mladšia generácia sa v tomto období prestáva báť vystupovať za ochranu životného prostredia, a je ochotná riskovať aj zbitie, zatknutie alebo ďalšie perzekúcie, čoho dôkazom sú napríklad aj protestné jednanie. Na jeseň roku 1989 vzniklo v Brne z 24. základnej organizácie ČSOP Hnutí Duha s cieľom odstraňovať príčiny, nielen následky ľudského jednanie, ktoré škodí životnému prostrediu [Novák 2017: 176-177].

2.1.3 Ekologický aktivizmus v ČR po roku 1989

Po zmene režimu v roku 1989 sa vo vtedajšom Československu otvoril priestor pre vznik ekologických hnutí. Vznikli nové organizácie, napríklad Hnutí Duha a Děti Země, ktoré boli inšpirované západným príkladom Greenpeace alebo Friends of the Earth. Namiesto ochranárskeho prístupu chceli riešiť namiesto dôsledkov príčiny ekologických problémov. V spoločnosti, ktorá sa v tej dobe transformovala, a snažila sa dohnať Západ, sa z týchto nových ekologických organizácií a skupín ozývala kritika ekonomického rastu, konzumu, industrializmu, politiky parlamentnej demokracie, a volanie po alternatívach a možnosti väčšieho zapojenia sa do rozhodovania, a po rešpekte k prírode. Zároveň boli tieto organizácie ako jedny z mála ochotné využívať konfrontačné nenásilné priame akcie, napríklad pri obrane severočeskej dediny Libkovice alebo pri dostavbe jadrovej elektrárne Temelín [Novák 2017: 318].

Ekologické organizácie začali v polovici deväťdesiatych rokov postupne upúšťať od priamych akcií, pretože vyhodnotili, že je to pre verejnosť ťažko prijateľné. Spôsoby jednania a zároveň nálepka extrémizmu viedla k ďalšej normalizácii hnutí, ktoré sa snažili dokazovať svoju prijateľnosť pre verejnosť, darcov a potenciálnych politických partnerov pri lobbovaní. Ekologické organizácie sa vzdávali systémovej kritiky príčin ekologických problémov a hľadania alternatív, a viac sa zamerali na riešenie situácií vrámci už existujúceho systému [Novák 2017: 319]. Deradikalizácia českých ekologických organizácií trvá do dnešnej doby.

2.1.4 Ekologické organizácie pôsobiace v ČR v rokoch 1997 a/alebo 2019, o ktorých sa písalo v použitých článkoch diskurzívnej analýzy

Greenpeace

Celosvetovo najznámejšou ekologickou organizáciou je Greenpeace. Táto nezávislá medzinárodná organizácia pôsobí v 55 krajinách a jej cieľom je chrániť životné prostredie a nenásilnými prostriedkami upozorňovať na jeho poškodzovanie. Podľa ich českých internetových stránok „prinášajú svedectvo o globálnych ekologických problémoch, požadujú nápravu po zodpovedných inštitúciách a ponúkajú riešenia, ktoré sú kľúčové pre naše zdravie a bezpečnú budúcnosť nielen nás, ale aj ďalších generácií“.

Greenpeace sa o ochranu životného prostredia snaží už od roku 1971. Jedným z najdôležitejších princípov tejto organizácie je nezávislosť, a práve kvôli zachovaniu nezávislosti na svojich postojoch a činoch neprijímajú žiadne finančné dary od štátov, politických strán a ani firiem. Takmer výhradne sú financovaní jednotlivcami.

Za svoje hlavné ciele Greenpeace pokladá presadenie energetickej revolúcie, ochranu svetových oceánov, ochranu svetových pralesov, globálne odzbrojenie, budúcnosť bez toxických látok a trvalo udržateľné poľnohospodárstvo [Greenpeace].

Děti Země

Táto organizácia na svojich stránkach svoje predstavenie začína vetou „Nie sme malé deti – bezbranné a naivné.“ Naopak, sú si vďaka plnej vedomí možnosti pre účinnú ochranu životného prostredia a prírody v súlade s demokratickými princípmi a zásadami nenásilia a odhodlaní účinne brániť zbytočnému ničeniu prírody, a to hlavne v prípadoch, kedy

základné práva občanov na zdravé a čisté prostredie musia ústúpiť politicko-ekonomickým záujmom. Svoj názov si zvolili pretože sú deťmi Zeme, tak ako všetci ľudia na našej planéte, a sú presvedčení, že človek môže žiť dlhodobo v súlade s prírodou aj bez toho, aby sa musel vracat' do jaskyne, ako je to podobným združeniam často podsúvané. Děti Země sú členmi asociácie ekologických organizácií Zelený kruh a Oborovej platformy ekologických nevládných organizácií. Pôsobia prostredníctvom pobočiek zameraných miestne a klubov zameraných tematicky (napr. Klub ochrany dravcov a sov, klub Za záchranu Polabí apod.). Ich činnosť, ktorú predstavujú desiatky kampaní a projektov, je sústredená do troch veľkých programov: Doprava, Príroda a Vec verejná [Děti Země].

Hnutí Duha

Hnutí Duha je jednou z mediálne najvplyvnejších a najaktívnejších českých enviromentálnych organizácií. Založená bol v roku 1989 v Brne, v svojich začiatkoch bola ovplyvnená hlavne britským enviromentalizmom. V súčasnosti má 40 stálych zamestnancov a množstvo dobrovoľných pracovníkov. Naďalej sídli v Brne, ďalšie kancelárie má ale aj v Prahe a v Olomouci. Hnutí Duha sa zaoberá ochranou životného prostredia a súvisiacou legislatívou, presadzuje ekologické riešenia, ktoré podľa nich môžu zaistiť zdravé a čisté prostredie, navrhuje konkrétne opatrenia, jedná s úradníkmi a politikmi, pripravuje zákony, spolupracuje s obcami, vydáva štúdie a informačné listy, organizuje verejné akcie apod.

Od roku 1991 táto organizácia vydáva aj spoločensko-ekologický dvojmesačník Sedmá generace, cieľom časopisu je pojednávať o enviromentálnych otázkach zo širšej perspektívy, teda kriticky a nadčasovo sledovať premeny spoločnosti a vytvárať priestor pre debatu o jej sociálnych a ekologických dopadoch.

Pre Hnutí Duha je dôležitá aj vlastná nezávislosť a dôveryhodnosť a zásadne odmietajú prostriedky zo zdrojov ktoré by ju mohli obmedziť, a to hlavne od veľkých priemyselných spoločnosti, dary neprijímajú ani od potenciálnych konkurentov firiem, ktoré kritizujú [Hnutí Duha].

2.2 Ekoterorizmus

2.2.1 Terorizmus

Počiatky pojmu terorizmus siahajú ku francúzskej revolúcii, kedy tisíce ľudí skončilo popravených pod gilotínou. Slovo „teror“ vtedy nevynašli revolucionári, ale ich odporcovia, ktorí tvrdili, že revolucionári terorizujú obyvateľstvo. „Teror“ v zmysle použitia násilia k zastrašovaniu obyvateľstva, bol v 20. storočí využívaný napríklad nacistami v Nemecku alebo ruskou tajnou políciou za Stalinových dôb. Slovo teror pochádza z 18. storočia, teror ako taký ale existoval aj predtým. Jeho dôvodom nebola len snaha fyzicky zničiť nepriateľa, ale aj vzbudiť hrôzu a demonštrovať moc a silu, ktorú teror zastupoval [Giddens 2013].

Terorizmus je fenomén, ktoré nie je úplne jednoduché definovať. Jedným z problémov je morálne posudzovanie terorizmu a teroristov ostatnými ľuďmi, páchatel' takéhoto činu môže byť pre jedného človeka teroristom, a pre druhého bojovníkom za slobodu. Na to, aby bol terorizmus účelným pojmom, musí byť čo najviac odprostený od akéhokoľvek morálneho hodnotenia, ktoré sa mení v čase spolu s perspektívou pozorovateľa [Giddens 2013].

Alex Schmitz, autor knihy Politický terorizmus, zhromaždil 109 rôznych definícií pojmu terorizmus. Podľa encyklopédie Dejiny 20. storočia autorov M. Fragonarda a A.-M. Fillipi-Codaccioniho je možné terorizmus charakterizovať ako: "systematické páchanie násilia za účelom vyvolania strachu, umožňujúceho dosiahnutie politických cieľov". Spôsoby činnosti (atentáty, únosy, zadržiavanie rukojemníkov, atď.) bývajú väčšinou podobné, zdroje a zameranie terorizmu sa však líšia. Definícia FBI znie takto: "Terorizmus je nezákonné použitie sily a násilia proti osobám či majetku so zámerom zastrašiť alebo donútiť vládu, civilné obyvateľstvo, či jeho určitú skupinu, a tým dosiahnuť politické, alebo spoločenské ciele." [Děti Země].

2.2.2 Ekoterorizmus

Pojem ekoterorizmus sa používa ako označenie pre terorizmus s väzbou na environmentálne témy, a to s dvomi podkategóriami. Prvou je označenie fenoménu, ktorému sa budem ďalej venovať: terorizmu, ktorého motiváciou je boj za ekológiu, resp. za životné prostredie a prírodu, alebo aspoň za ich súčasti, napr. zvieratá [Mareš 2004].

Pod tento druh ekoterorizmu spadajú násilné aktivity niektorých skupín ekologických aktivistov, ktoré zahŕňajú napríklad porušovanie majetku ťažobných spoločností a iných firiem, bránenie im v činnosti, ničenie firemného vybavenia, alebo ekologicky neškodná úprava prírodných zdrojov s cieľom urobiť ich nedostupnými, prípadne nevhodnými na komerčné využitie. Medzi ďalšie aktivity označované ako ekoteroristické patria protestné akcie skupín za práva zvierat, medzi ktoré patrí ničenie majetku v obchodoch, ktoré predávajú výrobky vyrobené z kožušiny, a ničenie laboratórií, ktoré vykonávajú pokusy na zvieratách [Elliot].

Tento termín sa ale používa aj ako označenie teroristickej činnosti, pri ktorej je životné prostredie poškodzované. To je v takomto prípade použité ako terč, ktorého poškodením má byť zasiahnutý a zastrešený určitý objekt (spravidla štát a jeho obyvatelia). Pod ekoterorizmus môžu byť zaradené aj útoky proti ekologickým aktivistom [Mareš 2004].

2.2.3 Občianska neposlušnosť a priama akcia

Ekologické organizácie sa už od začiatku svojej existencie často uchýľovali k tzv. priamym akciám a občianskej neposlušnosti. Aktéri tejto činnosti síce zvyčajne prekračujú platnú legislatívu, ich konanie však nie je násilné – minimálne nie voči ľuďom a ostatným živým tvorom [Mareš 2004].

Akcia občianskej neposlušnosti je prevádzaná zásadne verejne – organizátori akcie tým na seba berú zodpovednosť pred verejnosťou a prípadne aj pred zákonom, a demonštrujú tým svoje odhodlanie niesť za svoje činy zodpovednosť. Nesmie byť pri nej použité násilie proti ľuďom, ani majetku. Zásada nenásilia vychádza z predpokladu, že nie je možné čeliť jednému zlu – devastácii prírody – iným zlom. Akcie občianskej neposlušnosti sú nelegálnym, krajným prostriedkom tam, kde sú už vyčerpané prostriedky, ktoré legálne sú. Ich účastníci pri nich prekračujú medze zákona, ale nedopúšťajú sa ničoho horšieho ako priestupkov, ktoré sú následne pokutované. Jedná sa o prekročenie zákona, ktoré ale nie je nebezpečné pre spoločnosť. Ekoterorizmus je, narozdiel od občianskej neposlušnosti, anonymný, a násilný voči ľuďom, zvieratám, alebo majetku [Prokop 1997].

Občianska neposlušnosť je verejná, vykonáva sa teda verejne bez snahy uniknúť zatknutiu. Je nenásilná, snaží sa vyhnúť tomu, aby spôsobila emočnú či fyzickú újmu

ľuďom, alebo škody na ich majetku. Je vedomá, čiže motivovaná úprimným nesúhlasom so zákonom, alebo politikou na základe etických, morálnych, či politických princípov. Je aj politická, pretože sa snaží tento nesúhlas oznámiť verejnosti, a zmeniť zákon, či politiku [Novák 2020].

Občianska neposlušnosť v podobe blokád alebo napríklad štrajkov sa občas označuje aj ako priama akcia. Liberálna priama akcia si nedáva za úlohu byť riešením situácie, ale pritiahnúť k nej pozornosť.

Občianska neposlušnosť je charakteristická tromi rysmi: 1. Je vnímaná ako posledná možnosť, keď sa vyčerpajú všetky dostupné prostriedky. 2. Je to určitá forma lobovania, taktika, ako pritiahnúť pozornosť, a cez médiá a verejnú mienku vyvinúť tlak a ovplyvniť tak rozhodovanie. 3. Liberálna priama akcia vyžaduje vonkajšiu, „demokratickú“, legitimizáciu, a mala by sa teda využívať vtedy, keď úrady či iné authority porušujú svoje zákony, alebo konajú nezodpovedne, a vyžaduje tiež prevziať za túto akciu plnú zodpovednosť, a to vrátane prijatia trestu [Novák 2020].

Ako príklad organizácie, ktorá sa podieľa na priamych akciách, by sa dal uviesť Greenpeace. Greenpeace sa snaží pri svojich akciách získať rozsiahlu mediálnu pozornosť a pozvať verejnosť, aby sa stala svedkom, umožniť ľuďom po celom svete, aby sa dozvedeli o ekologických nebezpečenstvách, a snažiť sa v nich vyvolať pocit pobúrenia. Prostredníctvom tejto mediálnej pozornosti sa ďalej Greenpeace snaží ovplyvniť verejnú mienku, a vyvinúť tlak na politikov a korporácie [Novák 2020].

Prvé prípady toho, čo sa dá označiť ako ekoterorizmus, sa objavujú na začiatku sedemdesiatych rokov v USA. Išlo o sabotáže voči údajným škodcom životného prostredia („ecotage“), realizované jednotlivcami, alebo veľmi malými skupinami. Inšpiráciou pre obdobnú činnosť sa stala novela „The Monkey Wrench Gang“, ktorej autorom bol Edward Abbey, a ktorá bola prvýkrát vydaná v roku 1975. Popisuje fiktívnu skupinu ľudí, ktorí v USA vykonávajú rôzne eko-sabotážne akcie, ktoré sa od tej doby nazývajú „monkeywrenching“ (monkey wrench = francúzsky kľúč, tj. nástroj vhodný na sabotážam). V novele je popisované napríklad sypanie cukru do nádrží buldozérovo alebo vtĺkanie kovových klincov do stromov kvôli znemožneniu ťažby dreva. Na prelome sedemdesiatych a osemdesiatych rokov sa vytvorili väčšie organizované skupiny, vykonávajúce tieto

ekosabotáže vo veľkom množstve. Jednalo sa predovšetkým o Sea Shepherd Conservation Society a Earth First! [Mareš 2004].

Vo Veľkej Británii sa organizovali skupiny ochrancov zvierat, ktoré spočiatku predovšetkým narušovali hony, postupne však prechádzali k oslobodzovaniu pokusných zvierat a poškodzovaniu majetku tých, ktorí so zvieratami podľa ich názoru zle zaobchádzali (napr. vedci z laboratórií, vlastníci firiem vykonávajúci pokusy, mäsiari, prepravcovia zvierat). Priekopníkom bola Animal Liberation Front, nasledovali ju ďalšie, niekedy viac radikálne skupiny. Činnosti takýchto organizácií sú ilegálne, ale neobsahujú prvok úmyselného násillia voči ľuďom. Zahŕňajú však násillie proti majetku – od mikroteroristických sabotáží (napr. zalepovanie zámkov mäsiarstva) až po bombové alebo podpaľáčské útoky proti autám a stavebným strojom a zariadeniam [Mareš 2004].

Asi najznámejším ekoteroristom je akademik Ted Kaczynski, médiami nazvaný Unabomber, ktorý medzi rokmi 1978 a 1995 zapríčinil 16 explózií, ktoré zabili troch ľudí a zranili 29 ďalších. Vo svojich vyhláseniach a textoch Kaczynski tvrdil, že technologický pokrok ohrozuje ľudskú slobodu. Zadržaný bol v apríli 1996 vo svojom zrube v Montane po tom, čo jeho brat ohlásil FBI, že v tzv. Unabomberovom manifeste, ktorý bol uverejnil denník The Washington Post, spoznal rukopis svojho brata. Vo svojom Manifeste vraždy odôvodňoval tým, že bez nich by na jeho prácu ľudia hneď zabudli, alebo si ju ani neprečítali [Děti Země].

V máji 2002 zastrelil holandský ochranca zvierat Volkert van der Graaf a spolupracovník organizácie Vereniging Milieu-Offensief politika Pyma Fortuyna. Prinajmenšom jedným z motívov tohto činu bolo to, že Fortuyn chcel zrušiť niektoré obmedzenia kožušinových fariem, čo by podľa von der Graafa zvýšilo utrpenie zvierat [Mareš 2004].

Za terorizmus bol na 25 rokov odsúdený aj Slovák Ladislav K., ktorý v decembri 2011 spáchal bombový útok pri košickom McDonalde. Pri tomto útoku nebol nikto zranený, explózia spôsobila len materiálne škody. O ekoterorizmus sa jedná pretože odsúdený čin vykonal s úmyslom vážne zastrašiť obyvateľstvo a donútiť vládu vykonať opatrenia obmedzujúce usmrcovanie zvierat. Ideovo sa hlásil k Animal Liberation Front, o ktorej som písala vyššie. Založil aj vlastnú organizáciu s názvom ARA (Animal Rights Army) [TASR 2013].

2.2.4 Ekoterorizmus v Českej republike

Najaktívnejšou ekoteroristickou skupinou, ktorá sa v Českej republike objavila, je česká sekcia skupiny Animal Liberation Front (ALF). Krátkodobým cieľom ALF je podľa jej materiálov zachrániť také množstvo zvierat, aké je len možné, a priamo ukončiť praktiky zneužívania zvierat. Dlhodobým cieľom je ukončiť každé utrpenie zvierat prinútením spoločností, ktoré zvieratá zneužívajú, k ukončeniu činnosti. ALF zdôrazňuje pri svojich akciách nenásilie voči živým tvorom, masívne však používa násilie voči hmotnému majetku. ALF globálne operuje v malých autonómnych bunkách (ktoré sú tvorené jedným alebo niekoľkými málo jedincami). Jednotlivé bunky sa väčšinou navzájom nepoznajú, a ich činnosť je nezávislá. Oficiálne neexistuje ani žiadne hierarchické vedenie. Najvýznamnejším cieľom a súčasne aj miestom prevedenia „najslávnejších akcií“ českej ALF sa stala firma Biotest s.r.o., ktorá vykonáva testy na biologických systémoch a chov zvierat pre vivisekciu [Mareš 2004]. O nájdení, prípadne potrestaní páchatel'ov som informácie nikde nedohľadala. Rovnako som nedohľadala ani informáciu o tom, že by bol niekedy niekto v Českej republike za akýkoľvek ekoteroristický čin potrestaný.

Pre väčšinu Čechov má slovo ekoterorizmus ale iný význam – toto označenie sa začalo objavovať v českých médiách na začiatku 90. rokov, kedy tu začínajú pôsobiť prvé ekologické organizácie. Ak si ich médiá nemýlili s anarchistami, boli pre nich ekoteroristi všetci, ktorí chceli, aby sa spoločnosť nejakým spôsobom zmenila kvôli ochrane životného prostredia. „Ekoteroristami“ sa tak postupne stala väčšina ekologických organizácií v Čechách. Ministerstvo vnútra v roku 1994 zverejnilo tzv. zoznam extrémistických skupín, v ktorom sa ekologické organizácie objavili. Neskôr to síce bolo označené za chybu a únik informácií, ale svoj vplyv na českej spoločnosti tento počín zanechal [Děti Země]. Ako ekoterorizmus boli často označované nielen skutočné ekoteroristické činy, ale všetky radikálnejšie environmentalistické aktivity, a to nielen nenásilné ilegálne akcie, napr. nepovolené blokády či protesty v nepovolených priestoroch, ale aj snahy o využitie existujúcich zákonov na pozdržanie a zastavenie niektorých stavieb. Násilie pri presadzovaní ekologických záujmov pritom odmieta aj väčšina ekologických aktivistov. [Mareš 2004]. Väčšina ekologických organizácií preto upustila aj od nenásilných priamych akcií, ako sú blokády, happeningy atď [Děti Země].

Najznámejším českým klimaskeptikom a kritikom ekologického aktivizmu je Václav Klaus. Voči environmentalizmu sa vymedzuje konzistentne a dlhodobo, a práve obdobia Klausových vlád od roku 1992 do roku 1998 boli obdobiami, kedy boli politické príležitosti pre ekologický aktivizmus v Českej republike najviac uzavreté. Asi najznámejším jeho mediálne známym výstupom a publikáciou na túto tému je kniha *Modrá, nikoli zelená planeta*, ktorá bola preložená aj do mnohých jazykov. Proti environmentalizmu sa vymedzoval aj na platforme libertariánskeho think tanku Centrum pro ekonomiku a politiku (CEP), ktorú založil v roku 1998 a neskôr v Inštitute Václava Klause. Vplyv Václava Klause na zmýšľanie obyvateľov o klimatických zmenách má aj svoju pre ekologický aktivizmus pozitívnejšiu stránku, a to takú, že ich pomohol zviditeľniť, a presadiť do verejnej agendy, čo by inak ekologické organizácie stálo viac úsilia a zdrojov [Vidomous 2018: 151-152].

Ako druhého známeho kritika environmentalizmu by som uviedla Ivana Brezinu, ktorý je publicistom a novinárom. V máji 1999 Brezinu vtedajší premiér Miloš Zeman obvinil z toho, že je skorumpovaným novinárom, ktorý píše články na podporu dostavby JE Temelín na objednávku spoločnosti ČEZ. Súdny všetkých inšancií zhodne konštatovali, že ide o nepravdu, a v apríli 2007 bol Zeman právoplatne odsúdený na ospravedlnenie [Databazeknih.cz].

2.3 Temelín

2.3.1 Vznik jadrových elektrární

Plány na vznik jadrových elektrární vznikli koncom 50.rokov, keď sa v súvislosti so snežskou krízou začali prejavovať ťažkosti s prístupom ropy do západnej Európy. Čoskoro sa síce našli iné riešenia, napriek tomu však v roku 1960 pracovalo na svete už 20 jadrových elektrární s výkonom jeden milión Kwh. Prudké zvýšenie ceny ropy počas ropnej krízy v roku 1973 spôsobilo odklonenie sa od ropy k elektronickej energii a v roku 1975 už pracovalo na svete 130 jadrových elektrární. V tomto období sa jadrová energia zdala byť perspektívnym energetickým zdrojom ktorý zohrá významnú úlohu vo vývoji ľudskej spoločnosti.

Optimizmus jadrových manažérov z 60.rokov, ktorí sľubovali čistú a lacnú energiu, nevidanú bezpečnosť a absolútnu ochranu životného prostredia sa ukázal ako predčasný. Významným argumentom zástancov jadrovej energie bolo, že výroba jadrovej energie v jadrových elektrárnach je lacnejšia než v klasických na fosílnu palivá. Táto kalkulácia však nezahŕňa náklady na likvidáciu odpadu, likvidáciu samotnej elektrárne, ani možné škody pri neočakávaných haváriách. V mnohých krajinách preto nastal ústup od jadrových elektrární práve z ekonomických dôvodov [Terem 2008:144].

Zástancovia jadrovej energie obvykle zdôrazňujú dve jej zásadné prednosti oproti konvenčným spôsobom získavania energie. Prvou je to, že jej aplikáciou nevzniká žiadny oxid uhličitý, ktorý patrí k tzv. skleníkovým plynom. Druhou prednosťou je jej potenciál, ktorý patrí k najdlhším a môže sa ukázať, že je prakticky nekonečný. Jadrovú elektráreň je navyše možné postaviť kdekoľvek, pretože nie je potrebné neustále dovážať palivo, a to ani pri vysokých výkonoch [Terem 2008:144].

Odporcovia jadrových elektrární poukazujú na to, že jadrové reaktory obsahujú vo svojich jadrách obrovské množstvo rádioaktivity, ktorá môže spôsobiť dlhodobú kontamináciu rozsiahlych geografických oblastí. Poukazujú na to, že na celom svete je momentálne v prevádzke viac ako 400 reaktorov, takže pri predpoklade jednej vážnej nehody za milión rokov by pravdepodobnosť roztavenia jadra reaktora bola raz za 2500 rokov. Lenže svet za posledných 50 rokov zažil takúto haváriu na 5 reaktoroch, čiže reálna frekvencia je raz za 10 rokov [Greenpeace].

2.3.2 Dostavba Temelína

Kampaň proti dostavbe jadernej elektrárne Temelín začala hneď po roku 1989. Projekt vznikol v roku 1981, v roku 1984 bol pripravený, a v roku 1986 začala v juhočeskom Temelíne stavba. Prvý nesúhlas s výstavbou Jadernej elektrárne Temelín sa objavil už v 80. rokoch. Prichádzal predovšetkým zo susedného Rakúska, a to nielen od enviromentálnych organizácií, ale aj od oficiálnych rakúskych predstaviteľov.

Odpor Rakúska proti jadernej energetike siaha až do roku 1978. V tomto roku sa tam uskutočnilo ľudové hlasovanie o tom, či spustiť alebo uzatvoriť novú, takmer hotovú jadrovú elektráreň v Tullnerfelde u Zwentendorfu. Výsledok bol veľmi tesný, 50,5 : 45,5 pre uzatvorenie aj napriek tomu, že elektráreň stála pol miliardy dolárov [Baran 2002 34].

Po páde socialistického režimu bolo rozhodnuté o zastavení výstavby tretieho a štvrtého bloku, zatiaľčo o spustení dvoch zostávajúcich sa v 90. rokoch rozpútal veľmi intenzívny politický stret. Pre rozvíjajúce sa enviromentálne hnutia to bol práve tento stret, kedy sa v najväčšej miere využívali priame akcie, ktoré mali charakter občianskej neposlušnosti.

Prvý protest na staveništi elektrárne usporiadali pri príležitosti 4. výročia černobylskej havárie v apríli 1990 Greenpeace, pre túto organizáciu sa stal Temelín v tej dobe aj symbolom protijadrového protestu. Aktivisti pri tejto príležitosti vyvesili v tom čase najväčší transparent Greenpeace na svete s nápisom STOP ČSFRnobyľ [Novák 2017: 208-209].

Postupne sa popri medzinárodnom Greenpeace, ktorý v roku 1992 založil svoju českú pobočku, aktivizovali české enviromentálne organizácie, a to predovšetkým Deti Země, Jihočeské matky a neskôr aj Hnutí Duha. Najdôležitejšími aktérmi vtedajšej kampane sa stali aktivisti z Greenpeace a Děti Země.

V júli 1992 aktivisti Děti Země opakovane zablokovali hlavnú bránu staveniska. V nasledujúcich mesiacoch tlak a protesty proti dostavbe elektrárne ešte ešte zintenzívnili. Enviromentálne organizácie organizovali pravidelné demonštrácie a happeningy, počet účastníkov ale spravidla nepresiahol niekoľko desiatok ľudí. Najväčšia demonštrácia sa konala 24. februára 1993 a zúčastnilo sa jej asi 300 ľudí. Tieto protesty ani medzinárodný tlak (predovšetkým z Rakúska) neovplyvnili rozhodovanie vlády. 10. marca 1993 Klausova vláda rozhodla o dostavbe dvoch blokov pomerom hlasovania 18 hlasov ministrov pre, nikto proti a len minister životného prostredia sa zdržal hlasovania. Po tomto neúspechu sa pôvodne hlavné koordinujúce organizácie, Greenpeace a Děti Země rozhodli boj proti dostavbe jadrovej elektrárne Temelín vzdať. Aktivisti Hnutí Duha boli ale aj napriek tomu presvedčení o tom, že okolo stavby je toľko nejasností, že má zmysel v kampani pokračovať a téma Temelínu sa pre Hnutí Duha stala dominantným problémom.

Duha už v decembri vydala správu „Proč je třeba zastavit JE Temelín: historie, fakta a souvislosti projektu jaderné elektrárny Temelín“, v ktorej sa argumentačne sústredila na enviromentálne, politické a ekonomické aspekty stavby [Novák 2017: 209-2010]. Atómový zákon mal podľa nej viacero zásadných väd, vylučoval obce z rozhodovania o

jadrových zariadeniach, chránil ČEZ pred zodpovednosťou za škody spôsobené jadrovou haváriou (náhrady obmedzoval na maximálne 6 miliárd korún, čo bolo menej než čistý ročný zisk a.s. ČEZ a nezodpovedal potenciálnej výške škôd), neumožňoval verejnosti prístup k informáciám o jadernej energetike a nedostatočne riešil aj otázku likvidácie rádioaktívnych odpadov. Duha v tejto správe poukazovala aj na to, že aj napriek tomu, že ľudstvo využíva jadrové elektrárne v tej dobe už viac než 40 rokov, doposiaľ sa nikde vo svete nepodarilo nájsť uspokojujúce riešenie konečnej likvidácie vyhoreného jadrového paliva. Tento vysoko nebezpečný odpad je totiž potrebné bezpečne izolovať na dobu mnohých stoviek tisícov rokov. Kvôli pokračujúcej prevádzke jaderných reaktorov množstvo vyhoreného paliva na svete rýchlo rastie. Prvé úložiská mali byť spustené už v 80. rokoch, termín sa ale stále odkladá žiadna z krajín nepočíta s tým (v roku 1993), že by úložisko začalo fungovať skôr ako v roku 2010. Podrobnejší výskum neprináša odpovede, naopak otvára ďalšie nepredvídané otázky [Econnect].

V januári 1993 posielala 27 ekologických iniciatív otvorený list premiérovi so žiadosťou, aby rozhodnutie o JETE aspoň o pol roka odložil. Dôvody sú pádne — závery misie Svetovej banky aj štúdie EBRD hovoria o nepotrebnosti Temelína, je nutné zvážiť možnosti úspor energie. List zostal bez odpovede [Ander 2003].

Mesiac po rozhodnutí vlády o dostavbe Temelína zorganizovala Duha pri príležitosti výročia černobylskej havárie pod hlavičkou neformálnej iniciatívy Občané proti Temelínu blokádu hlavnej brány elektrárne. Počas tejto blokády jeden aktivista Greenpeace a jeden Duhy vnikli do areálu elektrárne a na žeriav vyvesili nápis „Stop Temelín“, zatiaľčo ostatní aktivisti blokovali prízjazdovú cestu k bráne. Privolaná polícia s nimi hodinu vyjednávala a potom proti nim zakročila zásahová jednotka, ktorá ich za použitia donucovacích prostriedkov zadržala. ČEZ po tejto udalosti označil Hnutí Duha za násilnícku organizáciu a obvinil aktivistov že chceli v objekte umiestniť bombu. Duha na ČEZ podala žalobu za poškodenie dobrého mena a súd v roku 1999 vyhrala.

V júli 1993 zorganizovala Duha prvý tábor pri Temelíne, na ktorom sa zbierali podpisy pod petície, konali sa na ňom besedy, prednášky, koncerty a dve blokády 19. a 26.7., z ktorých každá trvala necelý deň. Hlavným dôvodom tábora bolo osloviť miestnych obyvateľov a získať ich podporu

Hnutí Duha začalo prvýkrát využívať aj lobbovanie. V Spojených štátoch sa rozhodovalo o tom, či štátna Export – Import Bank (EXIM) poskytne záruku na pôžičku firme Westinghouse, určenú na financovanie dostavby Temelína. Zástupcom Greenpeace a Duhy sa odmietavé stanovisko presadiť nepodarilo [Novák 2017: 210-212]. Dostavba Temelína ale neprebíhala podľa plánu ani rok po tom, čo americký kongres odsúhlasil záruky, ČEZ klame v médiách, neposkytuje informácie a stavba sa oneskoruje a predražuje. Nie sú dodržiavané ani požiadavky Státného úradu pro jadernou bezpečnost' (SÚJB), zo strany ekologických združení silnie tlak na vypovedanie zmluvy USA a zastavenie výstavby [Ander 2003].

V roku 1994 sa blokády organizovanej v rámci letného tábora zúčastnilo 150 aktivistov. Začala 24. júla, ale nasledujúci deň ráno uvolnila polícia jeden z vjazdov do elektrárne a blokáda v daný deň aj skončila [Novák 2017: 212]. Namiesto blokády montovali účastníci tábora tesnenie do okien a dvier miestnych obyvateľov, čím mala byť akcentovaná myšlienka, že energetická politika sa má riešiť úsporou a nie stavbou elektrární [Čírtek 1998: 14].

Nasledujúci rok sa blokáda výnimočne nekonala v rámci letného tábora, ale až na jeseň. Začala 1. októbra a policajné jednotky sa opakovane pokúšali vždy jednu z blokovaných brán uvoľniť. Blokáda bola ukončená po dvoch nociach a jednom dni 3. októbra [Novák 2017: 212]. Letný tábor vyvrcholil autobusovým zájazdom do Prahy, kde bol usporiadaný pochod z Hradu pred veľvyslanectvom USA ako protest proti účasti firmy Westinghouse na stavbe Temelínu [Čírtek 1998: 14].

V roku 1996 sa Duha intenzívne venovala lobbovaniu k atómovému zákonu, snažila sa zabrániť vylúčeniu obcí z rozhodovania o jadrových elektrárnach, a protestovala proti ochrane investorov pred zodpovednosťou za škody spôsobené haváriou. Okrem toho opäť organizovala letnú blokádu ktorá sa uskutočnila 7. júla a bola razantnejšia než v predchádzajúcich rokoch. Zúčastnilo sa jej viac než 200 ľudí. Ukončená bola 10. júla. Stavbu sa síce kvôli počasiu úplne zablokovať nepodarilo, ale blokáda bola považovaná za efektívnu, pretože dokázala pritiahnúť pozornosť médií.

Aktivisti z Hnutí Duha zbierali 21.4. - 27.4.1997 podpisy v rámci petície „Demokracii a právo i pro Temelín“. Podpisy boli zbierané symbolicky len v týždni, počas ktorého

prebehlo jedenáste výročie havárie v Černobyle. Do zberu podpisov sa zapojilo viac než 50 skupín a jednotlivcov v rôznych častiach Českej republiky, celkovo bolo vyzbieraných 5 414 podpisov [Hnutí Duha 1997].

Hlavnými požiadavkami petície boli zverejnenie štúdií o dopadoch elektrárne Temelín na životné prostredie a o bezpečnosti komplexu. Ďalej petícia požadovala prístupnosť dokumentácie o projektových zmenách elektrárne, posúdenie ekologických dopadov projektu, vypracovanie nezávislej štúdie o výhodnosti projektu, ktorá by zároveň aj objektívne porovnávala jednotlivé možnosti zaistenia dostatku elektriny. V poslednom bode petícia požaduje nové prejednanie účelnosti dostavby elektrárne s ohľadom na neustále stúpajúci rozpočet a oddalovaný termín dokončenia [Lidové noviny 1997: 3].

Petícia bola adresovaná štyrom najvyšším ústavným činiteľom – prezidentovi, premiérovi a predsedom snemovny a senátu [Lidové noviny 1997: 3]. Medzi tými, ktorí petíciu podpísali, bolo viac než dvadsať členov parlamentu, štrnásť univerzitných pedagógov, básnici a spisovatelia, herci, vedci, publicisti a hudobníci [Lidové noviny 1997: 3].

Posledná blokáda sa konala v roku 1997, začala 6. júla. Na letný tábor prišlo viac než 600 ľudí a blokáda bola vyhlásená za dovtedy najväčšiu akciu v histórii odporu proti dostavbe atómovej elektrárne. Táto blokáda bola jediná, ktorá počtom aktivistov mohla viesť k faktickému zablokovaniu stavby jadrovej elektrárne a povýšiť ju z roviny symbolického odporu do roviny odporu faktického. Kvôli povodniam na Morave bola 9. júla ukončená a časť aktivistov odišla pomáhať na Moravu [Novák 2017: 213-214].

Na jeseň 1997 sa rozpadá Klausova vláda a otvára sa príležitosť ku zmene politického kurzu. Tá prichádza na konci februára, kedy je zostavená vláda premiéra Tošovského, ktorý má do viesť krajinu k predčasným voľbám. Ministrom životného prostredia sa stáva Martin Bursík, ktorý sa predtým účastnil aj blokády Temelína. Bursík zadáva spracovanie štúdie, ktorá mala prehodnotiť hospodárnosť Temelína. Prvé dva júlové týždne sa koná 6.ročník tábora pri Temelíne. Tentokrát bez blokády – s happeningami pred elektrárnou a besedami s hosťami, z ktorých najvýznamnejší boli minister Bursík a Mlynář.

Po voľbách v júni 1998 prichádza nová vláda Miloša Zemana, ktorý ešte týždeň pred voľbami verejne sľúbil, že o dostavbe Temelína rozhodne podľa záverov expertnej komisie.

Tá vydáva svoju záverečnú správu vo februári 1999. Nepreukázala sa potrebnosť ani ekonomická výhodnosť stavby. Vláda ale nakoniec podľa podkladov expertov nerozhodovala, minister Grégr jej predložil vlastné podklady vychádzajúce z údajov ČEZ. Pred Úradom vlády požaduje 250 demonštrantov spracovanie dvoch rovnocenných variant – zrušenia a dostavby. Nasledujú ďalšie protestné akcie, otvorený list vláde podpisujú stovky osobností, prvýkrát sa od začiatku kampane k Temelínu vyslovuje aj prezident Havel, ČEZu vraj nemá dôvod veriť [Ander 2003].

Vláda 15. mája 1999 schválila dostavbu pomerom 11 pre a 8 proti. Aktivita odporcov Temelína sa potom sústredila na petíciu „Referendum 2000“ v ktorej požadovali od poslancov českého parlamentu vyhlásenie referenda s otázkou „Ste pre uvedenie jadrovej elektrárne Temelín do provozu?“. Túto koalíciu tvorilo 74 nevládných organizácií najrôznejšieho zamerania, od Hnutí Duha či Greenpeace až po Organizaci pro pomoc uprchlíkům či združení přátel umění „99“. petičný výbor tvorili bývalí ministri životného prostredia Martin Bursík a Ivan Dejmal, filozof Erazim Kohák, Jan Beránek z Hnutí Duha a šéfredaktor Literárních novin Jakub Paatočka. Referendum prezentovali ako štandardný nástroj parlamentnej demokracie pri rozhodovaní o zásadných otázkach a práve Temelín podľa ich názoru zásadnou otázkou bol. Nejednalo sa vraj už len o spor politikov, stavba sa začínala dotýkať bežného života občanov – sociálne dopady v Severných Čechách, ekonomické dopady pre všetkých, pretože energia z Temelínu bude drahá a navyše veľké bezpečnostné riziko. Očakávali, že iniciatíva k vyhláseniu referenda môže vyvstať od skupiny poslancov alebo dokonca priamo z vlády a pripomínali, že ČSSD niekoľkokrát vyslovene podmieňovalo spustenie Temelína referendum čo potvrdil niekoľkokrát aj Zeman, a preto dúfali, že ich návrh podporí [Kašpar 2000]. Petíciu podpísalo 114 667 občanov a preto na jej základe Hnutie Duha požadovalo vypísanie referenda o dostavbe. Vláda však to odmietla [Novák 2017: 226]. V roku 2000 je stavba Temelín dokončená, v roku 2002 bol zahájený skúšobný chod prvého bloku, v roku 2003 bol zahájený skúšobný chod druhého bloku [Terem 2008:144].

Hnutí Duha, ktoré bolo hlavným organizátorom blokád aj napriek tomu, že k nim oficiálne vyzývala iniciatíva Občané proti Temelínu, malo pomerne jasnú predstavu ako dostavbu Temelínu zastaviť. Podľa spoluzakladateľa Duhy Jakuba Patočky viedli k zastaveniu Temelínu tri cesty. Prvou bolo silné protijadrové hnutie, druhá viedla cez politické rozhodnutie, kvôli ktorému bolo dôležité lobbovanie a vyjednávanie s politickými predstaviteľmi, blokáda mala k problému priťahovať pozornosť a vyvolávať diskusie. Tretia cesta viedla cez zahraničie, jednak cez Spojené štáty kde by Kongres neschválil pôžičku firme Westinghouse, a potom Rakúsko a Európsku úniu, ktoré by vytvorili tlak na českú vládu. Aj v tomto prípade mala blokáda pritiahnúť pozornosť médií, predovšetkým zahraničných [Novák 2017: 216].

Medzi českým a zahraničným protijadrovým hnutím (v Spojených štátoch alebo Nemecku) existovali zásadné rozdiely. V zahraničí sa jednalo o široké sociálne hnutie, ktoré predstavoval konglomerát rôznych názorových prúdov, a blokády a priame akcie neboli pod kontrolou konkrétnej organizácie či jedincov, ale organizácia priamych akcií bola oveľa viac horizontálna a väčší priestor sa nechával afinitným skupinám a aj spontánnemu jednaniu. Organizácia blokády Temelína bola hierarchická a rozhodovala o nej úzka skupina aktivistov okolo vedúcich osobností Hnutí Duha Jakuba Patočky a Jana Beránka [Novák 2017: 217-218].

2.3.3 Súčasný stav

Temelín je v súčasnosti najväčším výrobcom elektriny v ČR, jeho produkcia pokryje pätinu domácej spotreby. Juhočeskú elektrárňu ČEZ spustil v decembri 2000. Minulý rok vyrobil 15,86 terawatthodin (TWh) elektriny. Momentálne sú v prevádzke obidva reaktory [Chaloupka 2022].

Jedným z predpokladov pre výstavbu dvoch reaktorov v Temelíne malo byť zníženie podielu uhoľnej energetiky a pomoc severným Čechám, ktoré sa ešte v deväťdesiatych rokoch dusili pod exhaláciami z hnedouhoľných elektrární. Už v septembri 2000 však ČEZ oficiálne oznámil, že žiadne tepelné elektrárne neodstaví, pretože ich odstavenie relatívne krátko po odsírení kvôli zvýšeniu ekológie provozu by sa nevyplatilo ekonomicky. Na druhej strane ale prostriedky investované do dvoch reaktorov v Temelíne zabránili

rýchlejšiemu očisteniu severočeského ovzdušia, ale aj investíciám do vysokoúčinných tepelných technológií, ktoré by znížili spotrebu uhlia [Beránek, J. 2010].

Jaderný odpad je stále veľkou témou, zástanci jadernej energetiky argumentujú, že sa jedná o malé množstvo dobre kontrolovateľného odpadu, odporci vytýkajú vysokú toxicitu a možné zneužitie. V zahraničí sa v súčasnosti pripravuje výstavba úložiska napríklad vo fínskom Olkiluoto, kde by mal byť postavený prvý trvalý sklad vyhorelého paliva na svete. Sprovoznenie sa predpokladá v roku 2023 [Krishnamurthy 2022]. O úložisku premýšľajú aj ďalšie štáty.

Miesto pre trvalé uloženie vyhoreného jadrového paliva z českých atómových elektrární a aj ďalšieho rádioaktívneho odpadu sa hľadá od 90. rokov minulého storočia. Vyhorené palivové články sú v súčasnosti uchovávané v medzisklade v areáli elektrárne v Dukovanoch, ďalší rádioaktívny materiál v bývalej vápencovej bani Richard u Litoměřic a vyťaženej uránovej bani Bratství u Jáchymova. V ČR sa o ukládanie rádioaktívnych odpadov stará SÚRAO a kontroly zabezpečuje SÚJB. V súčasnosti prebieha výber lokalít vhodných pre budúce úložisko, vybrané by malo SÚRAO predložiť k finálnemu rozhodnutiu vláde v roku 2023 [Oenergetice.cz 2022].

2.4 Greta Thunberg

2.4.1 Štrajk pred švédskym parlamentom

Greta Thunberg sa narodila 3. januára 2003 v švédskom Štokholme. Skoro tri týždne pred švédskymi voľbami v septembri 2018 nechodila do školy, namiesto toho sedela pred švédskym parlamentom s nápisom „Skolstrejk för Klimatet“ (Školský štrajk za klímu) [Britannica, The Editors of Encyclopaedia 2022]. Rozhodla sa pre to po tom, ako Švédsko v lete čelilo neobvykle intenzívnym vlnám tepla a požiarov. Svoje konanie odôvodnila tým, že to robí preto, že podľa nej nikto nič nerobí, a svojim štrajkom chcela politikov prinútiť k tomu, aby sa viac zamerali na klimatické zmeny, a pristupovali k nim ako ku kríze. Ako dôvod toho, že nechodí do školy, uvádzala, že o nič neprichádza, pretože ak politici nepočúvajú vedcov, tak na faktoch, aj tak nezáleží [Crouch 2018]. Svoje nechodenie do školy považovala za spôsob, ako docieľiť toho, aby bol jej hlas vypočutý, volebný hlas

ešte nemala, ale školská dochádzka je vo Švédsku povinná do šestnástich rokov [Kantor 2018].

Veľa ľudí Gretin protest prekvapil vzhľadom k tomu, že práve Švédsko je považované za jednu z najzelenejších a najekologickejších krajín, ktorá navyše v roku 2018 prijala "najambicióznejší zákon na ochranu klímy na svete" – Švédsko sa zaviazalo, že do roku 2045 stiahne emisie skleníkových plynov na nulu, a prekoná tak limity nastavené Parížskou klimatickou dohodou z roku 2015 (Tá ukladá štátom znížiť do roku 2030 emisie o 40 % v porovnaní s rokom 1990). To bolo ale podľa Greta Thunberg neskoro, Švédsko naopak zaradila medzi krajiny s najväčšou emisnou stopou [Štěpařová 2018].

Okoloidúci na ňu reagovali väčšinou pozitívne a brali si od nej letáčky, pre švédskych voličov sa podľa prieskumov aj vďaka nej stala klimatická zmena druhou najdôležitejšou otázkou volieb [Kantor 2018]. Už pred Gretiným štrajkom, po tom, čo Švédsko zasiahlo viac ako 60 lesných požiarov kvôli veľkej horúčave a suchu, vzrástla podpora švédskej Strany zelených o takmer polovicu na 6 % [Štěpařová 2018].

Gretinými rodičmi sú herec Svante Thunberg a operná speváčka Malena Ernman [Hatefree.cz 2018]. Chceli od nej, aby svoje protesty vzdala, a vrátila sa do školy, ale zároveň jej ich nezakazovali [Štěpařová 2018]. To, aby sa Greta vrátila do školy, chcela aj väčšina jej učiteľov, k štrajku sa k nej ale jeden z nich, v tej dobe 26-ročný Benjamin Wagner, pripojil s vedomím, že príde o trojtýždenný plat, alebo aj o svoju prácu [Štěpařová 2018].

Prvý deň štrajku bola sama, každým ďalším dňom sa k nej ale pripájalo viac a viac ľudí, a jej štrajk si získal pozornosť celého sveta. Po voľbách sa Greta Thunberg vrátila do školy, ale vyučovanie naďalej vynechávala v piatok, kedy ďalej štrajkovala. Inšpirovala tým státisíce študentov z celého sveta, aby sa zúčastnili svojich vlastných Fridays For Future (Piatkov pre budúcnosť) [Britannica, The Editors of Encyclopaedia 2022].

2.4.2 Požiadavky

Greta Thunberg vo svojich prejavoch často žiada o dodržiavanie Parížskej dohody, ktorá bola prijatá zmluvnými stranami Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy

v decembri 2015. Parížska dohoda formuluje dlhodobý cieľ ochrany klímy, ktorým je prispieť k udržaniu rastu priemernej svetovej teploty výrazne pod hranicou 2 °C v porovnaní s teplotou pred priemyselnou revolúciou, a usilovať o to, aby rast nepresiahol hranicu 1,5 °C [Kropáček 2020]. Zameriava sa hlavne na problematiku klimatickej krízy a na emisie fosílnych palív a skleníkových plynov [Štěpařová 2019].

Greta Thuberg kritizuje svetových politických lídrov, ktorí podľa nej nerobia nič pre ochranu klímy, a ak aj niečo robia, nie je to dost' vzhľadom k vážnosti situácie. Zároveň vyzýva k aktivizmu verejnosť, kvôli nečinnosti politikov dúfa v možnosť zmeny „zdola“. K väčšej aktivite vyzýva aj médiá – od tých žiada, aby o stave životného prostredia informovali ako o skutočnej kríze. Ďalším jej požiadavkami sú aj obmedzenie konzumácie mäsa a cestovania leteckou dopravou.

Greta vyzýva aj k princípu spravodlivosti, ktorý je uvedený aj v Parížskej dohode. Podľa tohto princípu by bohaté krajiny, napríklad jej rodné Švédsko, museli zo súčasných emisií klesnúť na nulové emisie, aby ľudia v chudobnejších krajinách mohli zvýšiť svoju životnú úroveň tým, že si vybudujú časť infraštruktúry, ktorú už bohatšie krajiny vybudovali, napríklad nemocnice a prístup k elektrine a pitnej vode.

Svojim kritikom Greta niekoľkokrát odkázala, že nemajú dôvod na ňu útočiť, pretože iba predkladá verejnosti zistenia vedcov. Ona im naopak vyčíta, že vedecké zistenia neberú dostatočne vážne, a ignorujú ich.

V súvislosti s ochranou klímy Greta často zdôrazňuje, že by cieľom mocných ľudí nemal byť finančný zisk na úkor stavu životného prostredia, cena za neekologickú ekonomickú prosperitu je podľa nej príliš vysoká. Podnikateľov, ktorí sa správajú neekologicky, označuje za vinníkov súčasného stavu klímy [Kropáček 2020].

Okrem svojej environmentálnej práce sa zaslúžila o zvýšenie povedomia o Aspergerovom syndróme, ktorý jej bol diagnostikovaný [Britannica, The Editors of Encyclopaedia 2022].

2.4.3 Štrajky Fridays For Future

Gretin štrajk si získal veľmi rýchlo rozsiahlu pozornosť, čo malo viacero dôsledkov. Prvým je, že Greta dostala slovo na akciách, na akých podobne mladí ľudia často nehovoria. Zároveň inšpirovala svojich rovesníkov, aby ju nasledovali v proteste vo forme záškoláctva proti zmene klímy, väčšinou pod názvom Fridays for Future (Piatky pre budúcnosť) [Novotná 2019].

Ako prvá sa Gretou inšpirovala Austrália, už v novembri 2018 sa štrajku zúčastnilo 15 000 študentov v asi dvadsiatich mestách [Kantor 2018]. Nasledovalo Belgicko, v ktorom stredoškoláci na štrajk namiesto do školy chodili vo štvrtok [Kupnisila 2019]. Protestujúci študenti a ich podporovatelia potom vyrazili do ulíc v celej Európe, Spojených štátoch [Novotná 2019] a aj v niektorých afrických krajinách [Kadeřábková 2019]. Niektorých štrajkov sa zúčastnila aj Greta Thunberg, napríklad toho v švajčiarskom Davose, kde sa tiež konalo Svetové ekonomické fórum, na ktorom vystúpila [Novotná 2019]. O mesiac a pol predtým, v decembri, sa zúčastnila aj na klimatickej konferencii COP 24 Organizácie Spojených národov (OSN) v poľských Katowiciach [Novotná 2019]. Prejav predniesla aj v Európskom parlamente [Britannica, The Editors of Encyclopaedia 2022] a Magazín Time ju zaradil medzi 25 najvplyvnejších tínedžerov súčasnosti [Novotná 2019].

Prvý štrajk v Českej Republike proti nedostatočnej aktivite vlády v oblasti ochrany klímy po vzore Greta Thunberg sa uskutočnil 15.marca 2022 [Kadeřábková 2019]. Jedným z jeho cieľov bolo nezabúdať ani na lokálne problémy, napríklad na sucho [nase-mesto.cz 2020]. Vydaním vyhlásenia ho podporilo viac ako sto českých vedcov [Kadeřábková 2019].

Reakcie učiteľov na štrajky boli rôzne, niektorí k demonštráciám pristupovali ako k oficiálne organizovanej školskej akcii, iní požadovali ospravedlnenie od rodičov [Novotná 2019].

Hnutie Fridays For Future bolo najaktívnejšie v roku 2019, štrajky sa ale uskutočnili aj v rokoch 2020 a 2021 a zatiaľ posledný pražský prebehol 17. júna 2022. Hlavnou témou klimatického štrajku bol odstup od spaľovania fosílnych palív a ich nahradenie obnoviteľnými zdrojmi energie. Cieľom má byť vytvorenie tlaku na vládu, aby ČR zbavila

závislosti od ruského plynu, a nenahradzovala ho inými fosílnymi zdrojmi [Vrba, Vrabc 2022].

2.4.4 Plavba do Ameriky

Kvôli klimatickému summitu v newyorskom sídle OSN sa Greta rozhodla absolvovať dvojtyždňovú, 5500 kilometrov dlhú cestu cez oceán z anglického Plymouth do New Yorku [Právo 2019]. Ako spôsob svojej dopravy si vybrala závodnú jachtu Maliziu, cestovať lietadlom alebo zaoceánskou loďou odmietla, a to kvôli vysokým emisiám skleníkových plynov, ktoré lietadlá produkujú, a faktu, že aj zaoceánske lode sú veľkými znečisťovateľmi životného prostredia. Jachtu Malizia poháňa energia z obnoviteľných zdrojov a podľa Greta Thunberg za sebou loď nezanecháva žiadnu uhlíkovú stopu [ČTK 2019].

Kvôli snahe, aby bola jachta čo najľahšia, toho na nej bolo minimum – chýbali na nej toaleta, umývadlo aj posteľ, posádka spala v stiesnených kójach. Vybavená bola tak, aby bola klimaticky neutrálna a nevznikli kvôli nej žiadne skleníkové plyny [Právo 2019]. Jachta Malizia je vybavená solárnymi panelmi a podvodnými turbínami, ktoré vyrábali elektrinu potrebnú na navigáciu plavidla a komunikáciu, a cesta aj preto mala byť uhlíkovo neutrálna [Štěpánek 2019]. Na lodi bol síce aj spaľovací motor, počas plavby ale zostal zapečatený [Právo 2019].

Po príchode do New Yorku Greta predniesla svoj emóciami nabitý príhovor, v ktorom politikom vyčítala, že situáciu nechali dôjsť príliš ďaleko. Upozornila aj na kolabujúce ekosystémy a hrozbu masového vymierania druhov [Rerich 2019]. V Severnej Amerike strávila skoro tri mesiace. Okrem summitu v New Yorku sa zúčastnila aj ekologických kampaní v Kalifornii, Colorade a Severnej Karolíne [ČTK 2019]. Cestovala vlakom, alebo elektromobilom, ktorý jej požičal Arnold Schwarzenegger. Zo Severnej Ameriky sa plánovala presunúť do Chile, kde sa mala COP 25 pôvodne konať. Kvôli protivládny protestom bolo miesto konania preložené do Madridu [TASR 2019]. V Kongrese čelila argumentom republikánov, s vtedajším prezidentom USA Donaldom Trumpom sa stretnúť nechcela, pretože neuznáva vedecké poznatky [Rerich 2019].

Cestu späť do Európy Greta absolvovala opäť na palube jachty. Katamarán, na ktorom sa plavila, splňal nároky na takmer nulovú uhlíkovú stopu, a bol vybavený solárnymi panelmi a hydrogenerátormi na výrobu elektrickej energie [TASR 2019]. Jej plavba mierila do Portugalska, odkiaľ potom Greta Thunberg zamierila do Madridu na konferenciu OSN o zmenách klímy (COP25), na ktorej vystúpila [ČTK 2019].

2.4.5 Súčasnosť

Štrajky Fridays For Future prerušili lockdowny kvôli koronavírusu. Greta začala organizovať digitálne stretnutia cez Zoom, ktoré zmenili pohľad, akým sa pozerala na klimatickú krízu. Na štrajky, ktorých sa do tej doby zúčastnila, chodili hlavne Európania, ktorí sa obávali viac budúcnosti, než prítomnosti. Prostredníctvom Zoomu sa ale ocitla pred aktivistami z celého sveta, aj pred tými z chudobnejších častí sveta, pre ktorých je zmena klímy skutočná, naliehavá a okamžitá. Jej pohľad na klimatickú zmenu sa tým zmenil, a viac sa zamerala na klimatickú spravodlivosť [Mathiesen 2022].

Zatiaľ posledné verejné vystúpenie Greta Thunberg sa odohralo 25. júna 2022 na festivale v Glastonbury [Williams 2022].

3 Metodológia

V tejto kapitole sa zameriam na predstavenie a zdôvodnenie metodologických východísk svojej práce, ktoré používam pre spracovanie témy. Opíšem v nej tému a cieľ výskumu, priblížim výskumný problém a výskumné otázky, a zdôvodním výber diskurzívnej analýzy ako vhodnej metódy pre zodpovedanie výskumných otázok tejto práce. K analýze článkov som zvolila metódu diskurzívnej analýzy podľa textov Normana Fairclougha, a to kvôli jeho lingvistickému zameraniu a orientácii na text, ktorý je východiskom a kľúčovým materiálom pre skúmanie diskurzu.

3.1 Cieľ práce a výskumné otázky

Témou tejto práce je Diskurzívna analýza premien vnímania ekologického aktivizmu a ekoterorizmu. Mojim cieľom je zistiť, aký bol v rokoch 1997 a 2019 prístup českých médií k týmto témam, a ako sa medzi týmito rokmi zmenil. Rozhodla som sa to zistiť pomocou diskurzívnej analýzy denníkov, ktoré vychádzali v rokoch 1997 aj 2019, Lidových novin a Práva. Zameriam sa na to, či sa diskurz ekologického aktivizmu a ekoterorizmu zmenil a ak sa zmenil, akým spôsobom sa zmenil? Boli ekologickí aktivisti vnímaní v týchto rokoch rovnako? Ktoré témy sa tu objavujú – sú stále rovnaké, alebo došlo k ich premene? Objavujú sa tu rovnakí aktéri? Aké argumenty používajú?

3.2 Výskumný súbor

Z veľkého množstva rôzneho druhu mediálneho materiálu som pre účely analýzy zvolila dva české denníky, ktoré vychádzali v rokoch 1997 aj 2019, a v oboch rokoch patrili medzi tie najčítanejšie v Českej republike – Lidové noviny a Právo.

Časové obdobie, ktoré som pre účely analýzy zvolila, som vyberala tak, aby som ním postihla premenu medzi obdobím, kedy sa v Českej republike venovalo ekologickému aktivizmu najviac pozornosti po tom, ako sa mohol začať po roku 1989 slobodnejšie rozvíjať, a súčasnosťou. Ako prvý analyzovaný rok som vybrala rok 1997, v ktorom bol ekologický aktivizmus dôležitou témou hlavne kvôli protestom proti dostavbe jadrovej

elektrárne Temelín, v lete tohto roku prebehla aj jeho posledná blokáda. Ako druhý, „súčasnejší“ rok som vybrala rok 2019, pretože to bol rok, v ktorom médiá venovali ekologickému aktivizmu viac priestoru vďaka jeho výraznej osobnosti – Grete Thunberg. V rokoch 1997 aj 2019 sa médiá venovali aj mnohým iným témam, ktoré súvisujú s činnosťou ekologických aktivistov, ale práve kvôli obsiahlosti tejto témy som v každom skúmanom roku jednu hlavnú tému a v rámci tej dve podtémy.

Predmetom analýzy sa teda stávajú novinové články dvoch periodík, ktorých výber bol stanovený na základe nasledujúcich kritérií. Články sa týkali jednej z šiestich podtém, Petície „Demokracii a právo i pro Temelín“, blokády Temelína v roku 1997, slova ekoterorizmus v roku 1997, štrajkov Fridays For Future, plavby Grety Thunberg do Ameriky a slova ekoterorizmus v roku 2019. Na základe týchto kritérií sa predmetom analýzy stávajú články o celkovom počte 37 článkov, 21 z roku 1997 a 16 z roku 2019. Články som vyhľadávala cez Anopress, analyzovala som všetky, ktoré som našla o podtémach dostavby Temelína a Grety Thunberg a všetky, v ktorých sa v rokoch 1997 a 2019 vyskytlo slovo „ekoterorizmus“. Jeden z článkov pojednával o tomto slove a zároveň o blokáde Temelína, analyzovala som v časti o ekoterorizme.

3.3 Jazyk a text

Faircloughova analýza vychádza zo systémovej funkčnej lingvistiky Michaela Hallidaya, ktorý vidí vzťah medzi jazykom a ďalšími elementmi sociálneho života. Analýza textov, ktorá vychádza z tohto pojatia, sa preto zameriava na spoločenskú povahu textov [Fairclough 2003: 270]. Text je konkrétnym užitím jazyka [Fairclough 1995: 214] a jazyk je z pohľadu diskurzívnej analýzy príkladom sociálnej praxe ovplyvnenej sociálnymi štruktúrami [Fairclough 1989: 259]. Použitie jazyka, teda akýkoľvek text, je vždy tvorený vzhľadom k sociálnym identitám, sociálnym vzťahom a systému vedenia a presvedčenia. Každý text prispieva k utváraniu týchto aspektov spoločnosti a kultúry. Použitie jazyka navyše pomáha reprodukovat' a udržiavať už existujúce sociálne identity, vzťahy a systémy vedenia a presvedčenia a prispieva aj k ich transformáciám [Fairclough 1995: 214].

Texty slúžia okrem iného aj k budovaniu sociálnych vzťahov, napríklad text informatívneho charakteru ustanovuje vzťah medzi osobou A, ktorá žiada informácie, a osobou B, ktorá je schopná alebo oprávnená dané informácie poskytnúť. Dôležitý je aj štýl textu, napríklad miera formality naznačuje, v akom postavení sa voči sebe nachádzajú rozprávajúci a prijímateľ. Na texty sa môžeme pozeráť aj ako na prostriedok formovania identity, autor v nich môže zdieľať mnohé aj sám o sebe [Faiclough 1995: 214]. Text môže fungovať aj ako nositeľ ideologických významov. Autor môže pri jeho tvorbe učiniť celú škálu rozhodnutí na poli gramatiky, jazykových prostriedkov, vetnej skladby a aj celkovej štruktúry a organizácie. Tento proces výberu závisí na takých premenných, ako sú napríklad osobná skúsenosť a očakávania autora, či spoločenské a kultúrne podmienky, napríklad prevažujúca mediálna prax, v ktorej kontexte text vzniká [Faiclough 1995: 214].

3.4 Diskurzívna analýza

Diskurzívna analýza je kvalitatívna, interpretatívna výskumná metóda, ktorá bola vyvinutá sociálnym konštruktivismom. Jej cieľom je pochopenie mocenských vzťahov, pochopenie toho, ako sa tieto mocenské vzťahy prejavujú v spoločnosti a konštruujú identity, a skúmanie toho, ako sa jazyk bežne používa v sociálnom kontexte.

Výskum začína s výskumnou otázkou, nie hypotézou ako pri mnohých iných výskumných metódach. Špecifickosťou diskurzívnej analýzy je to, že jej cieľom nie je výskum „pravdivosti“ dokumentu alebo zisťovanie faktov, za cieľ si kladie zistenie toho, akým spôsobom ľudia skrz text či súbor textov konštruujú zmysel a význam objektov a aktivít sociálneho sveta. Jedným z jej cieľov je uchopiť spôsob, akým je realita sociálne konštruovaná skrz jazyk a významotvorné praktiky. Z metodologického hľadiska ponúka systematické postupy zberu, transkripcie a analýzy kvalitatívnych dát, a to predovšetkým písomných textov a verbálnej komunikácie.

Typmi diskurzívnej analýzy sú sociálnopsychologická diskurzívna analýza, kritická diskurzívna analýza a Foucaultovská historická diskurzívna analýza. Sociálnopsychologická diskurzívna analýza skúma lingvistické, rétorické a argumentačné štruktúry reči a textov, v jej centre sa nachádza jazyk, ktorého funkciou je vykonávanie určitej akcie alebo činnosti. Kritická diskurzívna analýza má tri dimenzie, lingvistickú, ktorá skúma vnútorné vzťahy

štruktúry textu, diskurzívnu alebo významotvornú, ktorá skúma širší spoločenský alebo historický kontext, a časť skúmajúcu ideológiu a moc. Tretím typom je Foucaultovská historická diskurzívna analýza, tá diskurz chápe ako systém pravidiel, diferencií, veci sú v nej kladené vedľa seba a dochádza ku vzájomnému porovnávaniu, napríklad vzťahu medzi identitou a zahraničnou politikou.

Cieľom diskurzívnej analýzy je pochopiť, ako boli vytvorené sociálne konštruované názory a objekty, porozumieť významu sociálnej reality a študovať procesy a spôsoby ako bola táto realita vytvorená [Shevchuk 2013].

Existuje niekoľko druhov prístupov diskurzívnej analýzy, ich výstupy môžu prinášať rôzne poznatky o predmete skúmania. Ich spoločným základom je sociálny konštruktivizmus, štrukturalistická či postštrukturalistická lingvistika zdôrazňujúca, že k realite máme prístup skrz jazyk, ktorým ju zároveň vytvárame. Existenciu fyzického sveta toto tvrdenie nepopiera, iba zdôrazňuje úlohu jazyka v procese jeho z významňovania. Podľa Jacquesa Derrida môže existovať iba to, čo vieme pomenovať, pretože až tým tomu pripisujeme význam, fyzický svet by nám bez jazykových pomenovaní nedával zmysel. Čokoľvek, čo o ňom hovoríme, je súčasťou jazykovej hry, ktorá má svoje pravidlá (čo sa dá a nedá povedať). Každý výrok sa podieľa na tvorbe určitej verzie reality, a tak zároveň popiera iné. Diskurzívna analýza umožňuje odhaľovať, ako je sociálna realita vytváraná, stvrdzovaná a udržiavaná skrz jazyk, sociálne jednanie a sociálne praktiky. Je to sada prístupov (teórií a metód) pre analýzu užívania jazyka v sociálnom kontexte so zameraním na skúmanie významotvorných praktík. Rôzne prístupy sa síce líšia v spôsobe procesu tvorby významu pomocou jazykových a vizuálnych znakových systémov, zhodujú sa ale na tom, že hlavným bodom záujmu diskurzívnej analýzy je semióza [Sedláková 2014: 428].

K analýze textov som si vybrala prístup Normana Fairclougha. Formálne sa hlási k lingvistickej tradícii kritickej analýzy diskurzu, oblasti analýzy, ktoré doporučuje, smerujú k rozkrývaniu sociálnych praktík a moci médií. Vzhľadom k médiám si kladie zásadné otázky: Ako sú médiá ovplyvňované mocenským usporiadaním v danej spoločnosti a ako fungujú ako nástroj šírenia ideológie/hegemonie v záujmu tých, ktorí sú pri moci? Fairclough usiluje o analýzu vzťahnutú k širšiemu kontextu súčasných kultúrnych a sociálnych javov. Snaží sa identifikovať jazykové prvky, ktoré sa v zdelení určitej diskurzívnej formácie

systematicky opakujú, a stratégie, napríklad voľbu jazykových prostriedkov a intonácie, ktoré média používajú v snahe zdôrazniť preferovaný význam zdeľovaného tak, aby nenarušili zdanie vyváženosti. Súčasťou analýzy preto nemá byť len samotné zdedenie, ale aj podmienky, za ktorých sa to odohralo. Ideologická stránka jazyka je často obtiažne identifikovateľná a býva zrejma práve len so znalosťou širšieho kontextu. Preferovaný význam je často vytváraný len na implicitnej rovine a dá sa čítať len tzv. medzi riadkami, a to len tými, ktorí sú oboznámení s pravidlami diskurzu a s tým, na aké prvky sa majú zamerať. Preto je dôležitou časťou analýzy diskurzu rozbor vzťahov zdedenia s inými výpovedami textmi – intertextualita a interdiskurzivita [Sedláková 2014: 442].

Cieľom diskurzívnej analýzy je identifikovať, na akých predpokladoch je text postavený. Fairclough rozlišuje tri typy predpokladov: existenčné, propozičné a hodnotové. Existenčné predpoklady sa týkajú toho, čo existuje v realite. Propozičné súvisujú s tým, čo nastáva v určitom kontexte. Hodnotové predpoklady určujú, čo je dobré, zlé, žiadané či nežiadané. V texte nemusia byť zahrnuté všetky súčasne [Fairclough 2003: 55].

3.5 Diskurz

Vzťah medzi textom a sociálnymi štruktúrami je vždy sprostredkovaný, a to hlavne skrz diskurz, pretože text získava hodnotu až po tom, ako sa stane predmetom sociálnej interakcie [Fairclough 1989: 140].

Na slovo „diskurz“ sa dá pozrieť z mnohých uhlov. Podľa Sociologického slovníka je diskurz (lat. Discurrere = rozmlúvať) postupovanie od jedného logického argumentu k nasledujúcemu za pomoci pojmového (diskurzívneho) myslenia. Je to protiklad intuitívneho myslenia. Podľa J. Habermasa je to argumentatívna, dialogicky koncipovaná a metodicky reflektovaná forma pojmového myslenia sprostredkovaná „rozumnou rečou“. Podľa Foucaulta sú to špecificky usporiadané celky výpovedí.

Diskurz je typický pre určitú kultúrnu epochu. Nemá len jedného autora, jednotliví autori nie sú dôležití, sú len jeho „užívateľmi“. Označuje zcela individualizovanú, súvislú a čistú látku toho, čo bolo v určitú dobu a na určitom mieste skutočne povedané [Jandourek 2001: 64].

Fairclough popisuje diskurz ako spôsoby reprezentácie aspektov sveta, procesov, vzťahov a štruktúr materiálneho sveta, mentálneho sveta myšlienok, pocitov, presvedčení apod. rovnako ako sociálneho sveta. Určité aspekty môžu byť reprezentované rôznymi spôsobmi, a preto musíme zvažovať vzťah medzi rôznymi diskurzmi. Rôzne diskurzy sú rôznymi pohľadmi na svet, sú spojené s rôznymi vzťahmi, ktoré majú ľudia voči svetu, pričom tieto vzťahy závisujú na pozícií, ktorú vo svete zaujímajú, na ich sociálnej a osobnej identite a spoločenských vzťahoch, ktoré majú s ostatnými ľuďmi. Diskurzy reprezentujú nielen svet taký, aký je (alebo skôr taký, aký je vnímaný), sú aj fantazijne, reprezentujú možné svety, ktoré sa od toho reálneho líšia, a sú aj také, ktorých cieľom je zmeniť svet určitým smerom. Vzťahy medzi rôznymi diskurzmi sú jedným z elementov vzťahov medzi rôznymi ľuďmi, môžu sa vzájomne dopĺňovať, súťažiť spolu, jeden môže mať nad druhým prevahu apod. Diskurzy predstavujú spôsoby, ktorými sa ľudia vzťahujú k ostatným, môžu si od seba zachovávať odstup, spolupracovať, súťažiť či dominovať. Sú aj prostriedkami, ktoré ľudia používajú ku zmene spôsobov, akými sa vzťahujú k druhým [Fairclough 2003: 124].

Diskurz je neoddeliteľný od sociálnej praxe [Fairclough 2003: 205], ktorá ho vytvára, a ktorú spätne utvára sám diskurz svojou neustálou reprodukciou [Fairclough 1989: 39]. Je určovaný spoločensky utváraným poriadkom diskurzov, teda súborom konvencií, ktoré sú spojené so spoločenskými inštitúciami a ideologicky utvárané mocenskými vzťahmi vo vnútri týchto inštitúcií a spoločnosti jako celku [Fairclough 1989: 17]. Poriadok diskurzu pritom určuje konkrétnu diskurzívnu prax. Pri diskurzívnej analýze nás zaujíma, aký je vzťah medzi jednotlivými diskurzívnymi typmi (teda žánrami a ďalšími typmi textov), ktoré poriadok diskurzu vytvárajú [Fairclough 1995: 55]. Medzi diskurzom a štruktúrami pritom existuje onen dialektický vzťah, pri ktorom jedno ovplyvňuje druhé a naopak, čím prispieva ku kontinuite ustanoveného poriadku, ale aj schopnosti prispievať k jeho zmene [Fairclough 1989: 17].

3.6 Intertextualita

Medzi textami, ktoré majú spoločenský charakter a môžu slúžiť ako materiál ku skúmaniu širších spoločenských vrstiev musí existovať určitá spojitosť. Pri analýze je

potrebné vzťah konkretizovať, zamerať sa na konkrétnu realizáciu tohoto vzťahu a demonštrovať ho na vybranom príklade a na jeho základe opísať aj zložitejšie a abstraktnejšie javy.

V prípade skúmania vzťahu a sociálnej udalosti sa zaoberáme reťazcom sociálnych udalostí, ktorých súčasťou text tvorí. Dôležité je aj pátranie po sociálnej praxi, ku ktorej sa vybraný text vzťahuje, ku ktorej odkazuje a ktorou je ovplyvnená jeho výsledná podoba. Zároveň je potrebné položiť si otázku, či je text súčasťou nejakého reťazca alebo siete ďalších textov [Faiclough 2003: 191]. Koncept intertextuality hovorí, že text vždy existuje vo vzťahu k iným textom, ktoré sú voči sebe navzájom relevantné. Vznikajúci text v sebe môže obsahovať niektoré z minulých textov a nejakým spôsobom na ne odkazovať, napríklad práve vznikajúci román môže formou alúzie v podobe prítomnosti postavy s rovnakým menom a charakteristickými povahovými vlastnosťami odkazovať na divadelnú hru, ktorá bola napísaná v minulosti. Tieto prítomnosti aj neprítomnosti, prvky ktoré v texte sú zahrnuté alebo sú z neho vylúčené, sú signifikantné. Poukazujú totiž na to, aké zdelenia sa do textu dostali a ktorým to bolo naopak znemožnené. Podľa signifikantných miest v texte je možné identifikovať aj to, ktoré hlasy získali prístup do zdelenia a ktoré sa nemohli vyjadriť. Dôležité je aj sledovať to, ako je s hlasmi, ktoré sú v zdení zahrnuté, nakladané, čo reprezentujú a ako sú ony samotné reprezentované. Či sa tak deje pomocou priamej či nepriamej reči, komu je prisúdené aké zdelenie (ak teda je niekomu prisúdené) a aký je vzťah medzi jednotlivými rozprávačmi [Faiclough 1989: 155].

3.7 Sociokultúrne praktiky / explanácie

Pri snahe o explanáciu na úrovni sociokultúrnej praxe výskumník usiluje o odhalenie motivácie aktérov k zaujatiu určitej pozície v rámci diskurzu, a teda ich postojov k základnej ideológii na jeho pozadí. Snaží sa tak odhaliť širšie sociokultúrne procesy, ktorých súčasťou je diskurz. Pýta sa na to, aká sociálna prax je za pomoci daného diskurzu udržiavaná alebo narušovaná, podporovaná alebo odmietaná. Odpovedá na otázky širšieho sociokultúrne-politického kontextu vzniku a podmienky pôsobenia zdelenia. Vzťah medzi zdením a spoločnosťou / kultúrou by mal byť analyzovaný dialekticky, vo vzájomnom a obojstrannom vzťahu ustanovaného a ustanovujúceho.

K analýze médií a a ich fungovania sa Fairclough zameriava na podrobnejšie otázky: Aké média reprezentujú svet, na akých základoch sú mediálne texty vystavané? Čo dané zdelenie vypovedá o mediálnom ráde? Ako sa v mediálnom diskurze odrážajú kultúrne a spoločenské zmeny?

Je nezbytné zohľadňovať aj dialektický vzťah medzi mediálnymi textami a spoločnosťou / kultúrou, texty sú totiž produkované nielen podľa pravidiel diskurzu, ale aj v závislosti na sociokultúrnom rámci, ktorý zároveň aj spätne ovplyvňujú a utvárajú.

V mediálnych zdeleniach je možné pomocou diskurzívnej analýzy odhaliť, ako sú ustanovené sociálne identity a sociálne pozície a vzťahy medzi nimi. Ďalej je potrebné identifikovať aj stratégie užívané ku znevýhodňovaniu, marginalizácii, stigmatizácii či diskriminácii jednotlivcov alebo skupín v rámci daného spoločenského usporiadania. Dôležité je aj to, kto má a kto nemá prístup do médií a o čom sa môže vyjadrovať, či sa jedná o príslušníkov väčšiny alebo menšiny, odborníkov alebo laikov, očitých svedkov alebo oficiálne poverené osoby, ako dôveryhodne sú výpovede prezentované a ako tieto výpovede pôsobia normotvorne [Sedláková 2014: 444-445].

4 Výskumná časť

4.1 Analýza – články z roku 1997

Články z roku 1997 som rozdelila do troch kategórií – prvé dve sa týkajú dostavby jadrovej elektrárne Temelín a tretia toho, v akom kontexte sa v skúmaných denníkoch písalo o ekoterizme. O Temelíne sa v roku 1997 písalo v Lidových novinách v 89 článkoch a v Práve v 75 článkoch. Z tém, o ktorých sa v súvislosti s dostavbou Temelína písalo, som vybrala dve, ktoré súvisejú s ekologickým aktivizmom, ktorý v tejto práci skúmam – petíciu „Demokracii a právo i pro Temelín“, ktorej cieľom bolo zverejnenie informácií týkajúcich sa dostavby Temelína, a blokádu, ktorá sa v júli 1997 v jeho blízkosti uskutočnila.

4.1.1 Petícia „Demokracii a právo i pro Temelín“

O skúmanej problematike hovorí 6 článkov z Lidových novin a 1 z denníku Právo. Autorov ani jedného z článkov som nedohľadala.

Lidové noviny:

- Informace o Temelínu všem. 29.4.1997
- Pod peticí Duhy pět tisíc podpisů. 15.5.1997
- Pod peticí Duhy přes 5000 podpisů. 17.5.1997
- Šéf Senátu na straně ekologů. 21.5.1997
- Šéf ČSSD na straně ekologů. 22.5.1997
- Hnutí Duha žádá ČEZ, aby odtajnily údaje o Temelínu. 28.11.1997

Právo:

- Dlouhého ministerstvo předá Duze informace o Temelínu. 2.5.1997

Ekologická organizácia Hnutí Duha zbierala 21.4.-27.4.1997 podpisy vrámci petície „Demokracii a právo i pro Temelín“. Prvú zmienku o petícii som dohľadala v článku

„Informace o Temelínu všem“, který vyšel 29.4.1997 v Lidových novinách, teda 2 dni po ukončení zberu podpisov. Jeho autora som nedohľadala (tohto, a ani žiadneho iného článku o tejto petícii). Tento článok o petícii pomerne obsírne informuje, nijak ju nehodnotí, jazyk v ňom použitý je veľmi objektívny. Popisuje, aké sú požiadavky Hnutí Duha, komu je petícia adresovaná, kedy boli zbierané podpisy, koľko ich bolo nazbieraných, a kto z politikov a známych osobností petíciu podpísal. Článok dáva priestor k vyjadreniu sa k petícii členovi petičného výboru Janovi Beránkovi, ktorý tak získava priestor verejne vyjadriť dôvody, kvôli ktorým petícia vznikla.

„ "Odklady spuštění a růst nákladů na dostavbu jaderné elektrárny zpochybňuje účelnost projektu," míní člen petičního výboru Jan Beránek.“

Právo o petícii v roku 1997 informovalo len raz, a to 2.5.1997 v článku „Dlouhého ministerstvo předá Duze informace o Temelínu“. Podľa tohto článku je petícia vlastne zbytočná, pretože materiály, ktoré zverejnené byť môžu, už zverejnené sú, a vplyv Temelína bol už posúdený štátnymi orgánmi, a preto nie je potrebné, aby ho posudzovalo Hnutí Duha alebo verejnosť.

„Podle Dlouhého jsou již tyto materiály dostupné (s výjimkou toho, co tvoří součást obchodního tajemství, a plánů na zajištění ochrany objektů). Zhodnocení vlivu Temelína na životní prostředí bylo provedeno a posouzeno státními orgány, teprve pak bylo vydáno stavební povolení.“

Napriek tomu, že Dlouhý podľa článku považuje petíciu vlastne za zbytočnú, Hnutí Duha úplne neodmietol:

„Ministr průmyslu a obchodu Vladimír Dlouhý v úterý vyjádřil ochotu sejít se s představiteli hnutí Duha.“

„Přesto Dlouhý přislíbil, že umožní zveřejnění co nejkompletnějších informací.“

Článok ďalej informuje o tom, že:

„Další jednání o zpožděné dostavbě jaderné elektrárny Temelín budou pokračovat v týdnu od 19. do 23. května.“

Petícia teda žiaden vplyv na prípadné zastavenie jednaní o dostavbe Temelína nemala.

V Lidových novinách vyšiel ďalší článok o petícii 15.5.1997, a to pod názvom „Pod peticií Duhy pět tisíc podpisů“. Hneď v prvej vete sa píše, že:

„petici "Demokracii a právo i pro Temelín" podepsalo 5 414 osob, mezi nimi i více než dvě desítky poslanců a řada významných osobností z uměleckého i vědeckého světa.“

Autor teda ľudí, ktorí sa k čítaniu článku nedostali, ale prečítali si len titulok, informuje v titulku o menšom význame petície než v jeho prvej vete. Počet podpisov znižuje o 414, teda o vyše 22 percent. Ak chcel autor počet podpisov do titulku zaokrúhliť, a celé ho nevypisovať, mohol napísať napríklad „skoro pět a pol tisíc“ – to by bolo aj matematicky správnejšie, prípadne mohol v rámci objektivity napísať už do titulku, koľko podpisov bolo.

V článku „Pod peticií Duhy přes 5000 podpisů“, ktorý vyšiel 17.5.1997, je už počet podpisov vyjadrený presnejšie vďaka slovu „pres“. Tento článok dosah petície použitým jazykom zdôrazňuje, vyzdvihuje, že petícia takýto rozsah dosiahla za jediný týždeň.

„Přes 5000 občanů podepsalo za jediný týden petici Demokracii a právo i pro Temelín.“

„Podpisy příslušníci hnutí sbírali symbolicky pouze v týdnu od 21. do 27. dubna, kdy se před jedenácti lety stala jaderná havárie v sovětské elektrárně v ukrajinském Černobyli. Do akce se zapojilo přes 50 skupin a jednotlivců.“

Následne je upresnený počet podpisov a vymenovaný zoznam známych ľudí, ktorí petíciu podpísali – tento zoznam je obširnejší než ten v článku Informace o Temelínu všem z 29.4.1997.

Článok Šéf Senátu na straně ekologů z 21.5.1997 informuje o tom, že s požiadavkami Hnutí Duha súhlasí predseda senátu Petr Pithart. Petícia bola adresovaná štyrom najvyšším ústavným činiteľom – prezidentovi, premiérovi a predsedom snemovny

a senátu. Pithart bol teda jedným z jej adresátov. S Hnutím Duha súhlasí „Pokud jde o informovanost“, ako sa ďalej v článku píše, vyjadril sa, že sa:

„pozastavil nad tým, že v českém právním řádu dosud chybí zákon o právu občanů na informace.“

O deň neskôr, 22.5.1997, vyšiel v Lidových novinách článok „Šéf ČSSD na straně ekologů“, ktorý sa týkal Miloša Zemana, ktorý bol v čase vydania článku predsedom poslaneckej snemovne, a teda druhým zo štyroch adresátov petície. O stanovisku zvyšných dvoch adresátov sa v Lidových novinách ani v denníku Právo v roku 1997 nepísalo.

Miloš Zeman sa vyjadril petícii väčšiu podporu než Petr Pithart, petíciu prijal osobne, čo podľa článku ocenil predsedu petičného výboru Jan Beránek. Stretnutie asi dopadlo lepšie než očakával, vyjadril sa, že:

"Předseda dolní komory parlamentu vyjádřil petici podporu a přislíbil, že ji předá nejen petičnímu výboru Poslanecké sněmovny, ale i výboru pro životní prostředí a výboru hospodářskému," uvedl po setkání Beránek.“

Miloš Zeman sa vyjadril, ako by petícia mohla teoreticky ovplyvniť ďalšie smerovanie ohľadne zverejnenia dokumentov a dostavby Temelína – z článku ale nevyplýva, že by to bolo smerovanie, ktoré by záväzne sľuboval, akurát nevylúčil, že by mohlo nastať.

„Miloš Zeman nevyklučuje, že by, na základě rozboru požadavků petice ekologického Hnutí Duha, mohl být sněmovně předložen návrh usnesení adresovaného vládě, které by obsahovalo požadavky na zveřejnění dokumentů o jaderné elektrárně Temelín (JETE) a eventuálně i na nové projednání její dostavby.“

V článku je ďalej uvedené, že: „ Petici v jediném týdnu podepsalo přes 5400 občanů, mezi nimi také více než dvacet členů Parlamentu ČR.“

S rastúcou podporou petície politikmi sa teda zvyšovalo aj číslo podpisov, ktoré bolo uvádzané v prípade, že nebolo uvedené presné číslo.

O zverejnení dokumentov sa v Lidových novinách písalo najbližšie až o polroka, 28.11.1997 v článku „Hnutí Duha žádá ČEZ, aby odtajnilo údaje o Temelínu“. Petícia toho podľa článku veľa nepriniesla, a Hnutí Duha naďalej upozorňovalo na to, že dokumentácia a kľúčové štúdie o dostavbe jadernej elektrárne Temelín sú utajované. Tentokrát tak urobili protestným happeningom pred budovou ČEZ v centre Prahy. Jan Beránek z Hnutí Duha sa vyjadril, že:

„Zpřístupnění dokumentace o vlivech elektrárny na životní prostředí a o její bezpečnosti několikrát slibovaly nejen ČEZ, ale i vláda.“

Tieto sľuby podľa neho neboli dodržané, preto sa happening konal pred budovou ČEZu. Hovorca Temelína Milan Nebesář s týmto vyjadrením a konaním Hnutí Duha nesúhlasil:

„Podle něj od 11. září je v areálu elektrárny k nahlédnutí 15 aktuálních studií o vlivu elektrárny na životní prostředí. O ně však doposud neprojevil nikdo zájem, ani Hnutí Duha, dodal.“

O postoji Hnutí Duha k tomu, aké dokumenty boli sprístupnené, a prečo o ne neprejavili záujem, sa už v článku nepíše.

4.1.2 Blokáda Temelína

O skúmanej problematike hovorí 6 článkov z Lidových novin a 2 články z Práva. Autorov článkov som nedohľadala.

Právo:

- Buzková se asi zúčastní blokády Temelína. 23.06.1997
- Demonstranti prorazili na Temelíně bariéry. 07.07.1997

Lidové noviny:

- Vláda brání Temelín. 20.6.1997

- Série protestů u Temelína začala. 24.06.1997
- Armáda v Temelíně nezasáhne. 02.07.1997
- Temelín dobyt téměř bez boje. 07.07.1997
- Blokáda má přednost před pomocí. 09.07.1997
- Demonstranti odjeli pomáhat. 10.07.1997

O nadcházející blokáde Temelína ako prvé v roku 1997 informovali Lidové noviny, v ktorých 20.6.1997 vyšiel článok „Vláda brání Temelín“. Titulok teda vypovedá o tom, že vláda Temelín už brání, ale v tom čase ešte blokáda nezačala, a teda ho nemala ešte pred čím brániť, o reálnych prípravách obrany sa v článku nepíše. Vláda je v článku opísaná ako odhodlaná udržiavať v Temelíne klud a nepripustiť, aby protesty narušili bezpečné pokračovanie výstavby a nemali dopady ani na obyvateľov v okolí. Práve tí mohli mať najväčšie obavy z toho, že v ich blízkosti budú „najradikálnejší“ odporci jadrovej energie zo zahraničia, ktorí musia byť sledovaní vládou, či neprekračujú medze slobodného vyjadrovania názoru.

„Česká vláda je odhodlaná nepripustiť, aby jakékoli protesty narušily bezpečné pokračovanie výstavby jadrovej elektrárny Temelín, bezpečnosť a ostrahu jejích objektů či měly dopady na obyvatele okolních obcí. V reakci na blokádu Temelína, která se má za účasti nejradikálnějších odpůrců jaderné energetiky ze zahraničí uskutečnit od 6. do 13. 7., to uvedl ministr životního prostředí Jiří Skalický.“

Článok opisuje vládu ako v zásade tolerantnú aj k účastníkom blokády, ale odhodlanú sledovať, či už neprekročili nejaké medze. Ich prekročenie bolo očakávané, napokon tí, ktorí sa jej mali zúčastniť boli opísaní ako „najradikálnejší“. Skalický navyše:

„Zdůraznil, že vyslovuje "určité varování" s tím, že "budeme respektovat právo na svobodné vyjádření názoru, ale i toto respektování má své meze".“

23.6.1997 vyšiel v deníku Právo článok s názvom „Buzková se asi zúčastní blokády Temelína“. Informujte o tom, že sa blokády asi zúčastnia vtedajšia miestopredsedyňa

Poslaneckej snemovny a ČSSD Petra Buzková a sociálnedemokratický senátor Pavel Rychetský. V článku je citovaný Miloš Zeman, ktorý sa k danej téme vyjadril, ako dôvod prečo Buzková príde je uvádza:

"Jestliže Petra Buzková přijela loni, tedy v době, kdy ještě neměla dceru, předpokládám, že tím spíše přijede nyní,"

To, či je narodenie dcéry pre účasť smerodatné preto, že Buzková už nie je tehotná, a preto je pre ňu účasť jednoduchšia, alebo bezpečnejšia, alebo to, že to Buzková robí napríklad pre budúcnosť svojej dcéry, v článku uvedené nie je.

24.6.1997 vyšiel v Lidových novinách článok „Série protestů u Temelína začala“. V článku je uvedený zoznam akcií, ktoré zahrňovalo Léto u Temelína 1997: tábor vo Všemyslicích do 10.júla, protestný tábor v bezprostrednej blízkosti temelínskej elektrárne od 30.júna do 14.júla, nenásilnú blokádu staveniska elektrárne, a ďalšie menšie protesty.

Narozdiel od článku „ Vláda brání Temelín“ je blokáda zobrazovaná ako pomoc pre okolie, vďaka ktorej obce ušetria na izolácii okien a dverí, a nie hrozba, pred ktorou by mala chrániť vláda. Pomoc je opisovaná ako opakovaná a systematická – v roku 1997 sa pomáhalo ľuďom so súkromnými bytmi, v popisovanom roku 1997 obci.

„Účastníci tábora ve Všemyslicích budou podle Beránka utěšňovat okna a dveře a izolovat topné systémy v obecních budovách zejména v okolí Temelína s cílem dosáhnout úspor tepla. "Loni jsme se zaměřili na soukromé byty, letos na obecní budovy, především školy. Již nyní máme dohodnuty práce v základních a mateřských školách v Číčenicích, Protivíně, Sudoměřicích, Hluboké nad Vltavou, Netolicích, Bavorově, Bechyni a Bohumilicích," dodal Beránek s tím, že pro obce tak budou izolace levnější, než kdyby je instalovaly speciální firmy, neboť účastníci tábora pracují zdarma.“

2.júla informovali Lidové noviny o priebehu blokády v článku „Armáda v Temelíně nezasáhne“. V článku je opísaný priebeh a plány blokády, a následne informácia o tom, že vedenie rozostavenej elektrárne zatiaľ s účastníkmi blokády nekomunikuje. Informácie

o plánoch vedenia elektrárne mali účastníci preto len sprostredkované z iných zdrojov, a podľa vedenia temelínskej elektrárne sa nezhodovali s realitou – podľa autora článku vedenie Temelína poprelo, a účastníci blokády boli teda na zásah armády pripravení zbytočne.

"Víme jen že chystají nějaká zostřená opatření. Prý snad dokonce požádali o pomoc armádu," uvedl Beránek s tím, že tuto informáciu potvrdilo niekoľik zdrojů a účastníci protestu jí budou brát vážně. Vedení temelínské elektrárny však zprávy o vojenských posilách ostražky objektu razantně popírá.“

7.júla vyšli o blokáde dva články – v Práve pod názvom „Demonstranti prorazili na Temelíně bariéry“ a v Lidových novinách „Temelín dobyt téměř bez boje“. To, čo sa v Telemíne stalo, popisujú pomerne rozdielne.

Právo píše o konaní účastníkov blokády ako o nedodržaní sľubov o mierumilovnosti a nenásilí, a aj činnosti, ktoré podľa článku účastníci vykonali, popisuje slovesami, ktoré vyznievajú násilne:

„Přes proklamace o mírumilovnosti a nenásilí při letošní blokádě Jaderné elektrárny Temelín (JETE), na 400 protiatomových demonstrantů prorazilo v neděli krátce po 17. hodině železné bariéry u hlavní brány jaderky a vběhlo přes závory vrátnice do prvního ochranného pásma, před budovu ředitelství JETE, až ke druhé linii ochranného plotu.“

„Po odchodu z prostoru staveniště se rozdělili k jednotlivým branám temelínské jaderné elektrárny, kde svými těly, převážně vsedě, začali vlastní blokádu.“

To, že Lidové noviny udalosť popisovali inak, vyplýva už len z názvu článku – „Temelín dobyt „téměř bez boje“. Účastníci sú v nej popisovaní mierumilovne, kontroverzným je nazývaný Temelín, nie oni, problém je teda podľa tohto článku na strane elektrárne, činnosť alebo postoje aktivistov v tomto článku tak hodnotené nie sú.

„Více než pět stovek ekologických aktivistů proniklo včera bez problémů přes hlavní bránu Jaderné elektrárny Temelín. Zahájili tak v pořadí již pátou blokádu staveniště kontroverzní výroby energie.“

Vstup účastníkov blokády do Temelína je označen ako prienik a nie vstup, ale ani ten nie je opísaný násilne – naopak, píše sa o ňom ako o neplánovanom, a ako problém je opísané to, že je elektrárne nezajistená, a nie to, že tam účastníci samovoľne prenikli bez súhlasu elektrárne. Neprenikli všade, kam preniknúť mohli – článok upozorňuje aj na to, že dostatočne zaistené nie sú asi ani ďalšie časti elektrárne.

"Dokázali jsme, že elektrárna je naprosto nezajištěná," megafonem komentoval neplánovaný průnik na jaderné staveniště Patočka.“

„Je pravděpodobné, že by se aktivisté dostali do dalších částí elektrárny stejně jednoduše, jako za bránu.“

Celá udalosť je opisovaná veľmi mierumilovne, pacifisticky a solidárne, jej popis vyznieva skôr ako popis akcie pre rodiny s deťmi než ako násilný útok.

„Účastníci protestu pojali svou akci jako happening. Na uvítacím shromáždění, kterému udávaly tón bubny a flétničky, bylo vidět kostýmy nejrůznějších barev a tvarů, včetně několika lidí na chůdách. Kromě češtiny davem zaznívala i němčina a angličtina. V uvítacích projevech se aktivisté opakovaně přesvědčovali o nenásilné formě celého protestu a jako symbol mezinárodní solidarity odporu proti atomové energetice oddali dva účastníky blokády - Francouze a Rusku.“

Právo opisuje reakciu policajtov a členov bezpečnostnej agentúry Grup 4, Lidové noviny policajtov z opisu vynechali. Podľa Práva títo ľudia „zůstali v ten moment bezradní.“ Lidové noviny sa v tomto bode s Právom zhodujú čo sa týka bezradnosti, ale opisujú ešte jeden aspekt tejto reakcie – nechotu sa za svoje správanie postaviť.

„Muži z bezpečnostní agentury Group 4 jen nevěřícně zírali na pětistovku lidí, kteří se jim bez zábran promenovali po nádvoří elektrárny. Na opakované dotazy LN o připravenosti na blokádu neodpovídali, jen schovávali své jmenovky, aby je nebylo možné identifikovat.“

V čase blokády Temelína na Morave prebehli záplavy. To postavilo účastníkov pred dilemu, či pokračovať v blokáde, alebo odísť pomáhať na Moravu. O tomto

rozhodovaní informují dva články z Lidových novin – „Blokáda má přednost před pomocí“ z 9.júla a „Demonstranti odjeli pomáhat“ z 10.júla.

Podľa článku z 9.júla boli organizátori blokády ohľadne postupu nerozhodní, o postupe rozhodovali dlho – 9 hodín, a stále sa nerozhodli.

„Ani po devíti hodinách jednání nerozhodli včera organizátoři blokády temelínského staveniště, zda opustí elektrárnu a aktivně se zapojí do likvidace následků záplav na Moravě.“

V priebehu rozhodovania jednali účastníci tak, akoby boli pripravení zostať v Temelíne:

„Účastníci blokády Temelína včera v půl šesté ráno svými těly přehradili komunikace k jednotlivým vjezdům na staveniště, a obnovili tak blokádu elektrárny.“

Do tohoto jednania sa zapojila aj vláda, ktorá požadovala, aby aspoň časť ľudí odišla na Moravu:

„Ministerstvo vnitra po demonstrantech požadovalo 70 lidí na regulaci Svatky.“

Podľa článku, ktorý vyšiel o deň neskôr, účastníci blokády odišli pomáhať na Moravu. Rozhodli o tom po viac než deviatich hodinách jednania. Pomáhať odišlo asi 150 aktivistov, ktorí v tej dobe ešte pri elektrárni zostali, teda viac než dvakrát toľko, koľko požadovalo ministerstvo. Ako sa píše v článku, účastníci protestu sa tak rozhodli z morálnych dôvodov a preto, že boli v danej chvíli potrebnejší inde:

"Účastníci protestu dospěli k závěru, že není správné s akcí pokračovat v situaci, která si vyžaduje nasazení sil jinde," prohlásil mluvčí blokády Jan Beránek z Hnutí Duha s tím, že blokáda vázala značné materiální a především lidské zdroje, které mohou být účinně využity v oblastech postižených záplavami.“

Ďalej je v článku spomentá aj organizácia Greenpeace – v súvislosti s blokádou v roku 1997 bola vo všetkých analyzovaných článkoch zmieňovaná len organizácia Hnutí Duha. To, či členovia Greenpreace boli účastníkmi blokády uvedené nie je, ale do pomoci

po záplavách sa chystali aktívne zapojiť s ľudskou aj materiálnou pomocou, a snažili sa materiálnu pomoc rozšíriť aj o pomoc zo zahraničia.

„Také česká pobočka mezinárodní ekologické organizace Greenpeace nabídla svou lidskou i materiální pomoc při likvidaci povodňové katastrofy. Její aktivisté včera odvezli auto, stan a mobilní telefony krizovému štábu v Olomouci. "Greenpeace jedná o možnosti dopravit do postižených lokalit i rychlé motorové čluny, vysílačky, generátory elektrického proudu a další potřebnou techniku od svých německých kolegů z Hamburku," informoval LN mluvčí Greenpeace ČR Václav Vašků.“

4.1.3 Téma „ekoterorizmu“ v roku 1997

O skúmanej problematike hovorí 5 článkov z Lidových novin a 1 z Práva. Autora jedného článku som nedohľadala.

Lidové noviny:

- Ekoterorismus není náš program. 23.6.1997
- Nováček, Pavel: Konec ekoteroristů v Čechách. 25.10.1997
- Brezina, Ivan: Začátek ekoteroristů v Čechách? 31.10.1997
- Prokop, Martin: Mínění odjinud. 18.11.1997
- Brezina, Ivan: Slabiny přímých akcí. 23.12.1997

Právo:

- Brezina, Ivan: Olomoucké výbuchy už předem objasněny? 8.2.1997

V denníku Právo bol pojem ekoterorizmus spomenutý v roku 1997 len raz, 8.februára, v článku o objasňovaní výbuchov v Olomouci „Olomoucké výbuchy už předem objasněny?“. Podľa vtedajšieho komisára olomouckej kriminálnej polície Miroslava Dostála, ktorý po druhom olomouckom výbuchu povedal, že kriminálka vytvorila niekoľko

verzií motívov útoku, a "bude prověřovat vše, od útoku ekologických aktivistů přes účty mezi podnikateli až po opilou mládež z diskotéky". Možný útok ekologických aktivistov teda spomenul ako hneď prvú možnosť, ktorú bude potrebné preveriť.

Ako sa v článku ďalej píše, keď sa polícia riadi zásadou „čo na srdci to na jazyku“, dozvie sa verejnosť, kto policajtom nedá spať – podľa článku nie je Dostál v rezorte sám, kto hľadá na ochranárov s podozrením, napokon:

„Už v materiálu nazvaném Informace o projevech extremistických postojů v ČR z května 1995 zařadil její zpracovatel, ministr vnitra Jan Ruml (ODS) ekologická hnutí na okraj extremistické scény. A hned také jmenuje, například brněnské hnutí Duha. V ČR se podle něho tehdy ještě neprojevoval ekoterorismus, jehož cílem jsou například rafinerie a benzinová čerpadla.“

Autor článku upozorňuje na to, že „Pojem extremismus české právo nezná a státní orgány by s ním neměly tedy pracovat. Vnitro si to ale nedá vymluvit.“ To ovplyvňovalo okresných komisárov pri zvažovaní možných podozrivých z trestných činov. Ako riešenie autor článku spomína založenie Výboru na obranu ochranárov, do tej doby navrhuje, aby sa o zmenu pokúsili aspoň novinári tým, že budú problematiku bližšie sledovať:

„měli by se aspoň novináři zajímat o to, kolik ekologických aktivistů (či lidí z ochranářství podezřelých) bylo podroběno výslechu a zda na ně policie nepošťvala BIS, aby je sledovala.“

V Lidových novinách bol ekoterorizmus v roku 1997 spomínaný v piatich článkoch, prvý krát 23.júna v polemike s názvom „Ekoterorizmus není náš program“ s podtitulom „Není třeba se distancovat od všeho, co je zelené“. Autor polemiky nie je menovaný, ale podľa textu je zrejmé, že sa jedná o člena Děti Země. Polemika bola napísaná ako reakcia na vyjadrenia geochemika Petra Jakeša, ktorý opakovane kritizoval ekologické organizácie a hnutia. Za pozornosť podľa autora polemiky stojí veta:

"K prokazatelně neprokazatelným (rozuměj: problémy životního prostředí), o kterých se diskutuje a ke kterým je namístě zaujmout konzervativní postoj, patří globální oteplování anebo výstavba dálnic."

Autor polemiky poukazuje na to, že odborníci sa zhodujú na reálnosti vážnosti nebezpečenstva klimatickej zmeny, a na nutnosti okamžite jednat', „a jejich závery se řídí vědeckým poznáním, na rozdíl od zbožných přání Petra Jakeše.“. Autor polemiky vyvracia obvinenia Jakeša voči ekologickým aktivistom a Jakeša označuje za „nezodpovedného hazardéra“ a prirovnáva ho k „zatvrzelcom“, ktorí v minulosti popierali dopad ozónovej diery na zdravie ľudí. Děti Země naopak označuje za ľudí, ktorí ktorí sú zodpovední a „ve svých kampaních vycházejí z vědeckých podkladů a spolupracují s odborníky“. Polemiku jej autor končí slovami, v ktorým ešte raz opakuje, že Jakešov postoj je nezodpovedný a nepravdivý. Jakeša priamo neobviňuje, vyššie v článku nazval jeho postoje „zbožnými prianiami“, vo výroku nižšie dúfa, že Jakeš nechce škodiť, len nie je dostatočne informovaný:

„Skutečně mne mrzí, že si pan Petr Jakeš utváří názor na základě jednostranných informací, které se v řadě případů ani nezakládají na pravdě. Bohužel tak nahrává, jak doufám, nechtěně, některým úzkým skupinám, usilujícím o kriminalizaci občanských ekologických iniciativ.“

25.10 1997 vyšiel v Lidových novinách článok s názvom „Konec ekoteroristů v Čechách“. Článok reagoval na diskusný program ČT2 Na hraně s témou Ekologická hnutí a ekoterorismus, jeho autorom bol Pavel Nováček. Opis diskusie článok otvára týmito slovami:

„Byli jsme svědky zanícené diskuse mezi aktivisty nevládních environmentálních hnutí a "zbytkem světa" - tiskovou mluvčí ČEZ, novinářem, poradcem předsedy FNM, studentem.,,

Článok opisuje ekologických aktivistov ako mierumilovných ľudí, ktorí sú z ekoterorizmu obviňovaní neprávom, a toto verejné nepravdivé obviňovanie akurát škodí ich povesti medzi ľuďmi, ktorí nemajú dostatok informácií:

„Občas jsou naši environmentální aktivisté nařčeni z ekoterorismu, z ohrožování demokracie a tržního hospodářství, ze sociálního inženýrství. Přitom mi informovaní dají za pravdu, že česká pobočka Greenpeace je velmi umírněná ve srovnání se skupinami Greenpeace v západních státech. A tam je Greenpeace velmi umírněnou organizací vůči

některým radikálním (a problematickým) hnutím, jako je třeba Earth First. Protože se nařčení z ekoterorismu opakují a na dané téma se vedou diskusní pořady ve sdělovacích prostředcích, vzniká u laického posluchače dojem, že na tom asi něco bude. Známe to, "na každém šprochu pravdy trochu". Pro ta hnutí je to rána pod pás. Proti pomluvám se bojuje nejhůře. Téma pořadu bylo špatně zadáno a nebylo vlastně o čem diskutovat.“

To, že sú obviňovaní z (eko)terorizmu, je podľa autora neodôvodnené, aktivistov opisuje ako ľudí, ktorí sú ochotní niešť zodpovednosť za svoje činy a svojmu okoliu sa snažia pomáhať.

„Ekologičtí aktivisté, např. z Hnutí Duha, opravdu občas překročí zákon – třeba při blokáde Temelína. Jenže na rozdíl od teroristů tak činí veřejně a jsou ochotni za to nést odpovědnost. Navíc se zásadně řídí principem nenásilí vůči jiným osobám.“

„Jsem-li přesvědčen, že se něco děje špatně, mohu v krajním případě překročit zákon a uchýlit se k občanské neposlušnosti, avšak jen tehdy, vyvaruji-li se násilí a jsem ochoten nést odpovědnost. Znáte teroristickou skupinu v Irsku, Baskicku či Alžírsku, která by takto jednala? Pak by nebyla teroristická. Mimochodem, Hnutí Duha letos ukončilo blokádu Temelína předčasně a jeho členové odjeli na Moravu pomáhat občanům postiženým záplavami. To také nepatří k běžným praktikám teroristů.“

O 6 dní neskôr, 31.10.1997, v Lidových novinách vyšla reakcia na článok „Konec ekoteroristů v Čechách“, s názvom „Začátek ekoteroristů v Čechách?“ Autorom bol Ivan Brezina, spoluorganizátor diskusného programu ČT 2 Na hraně, venovaného otázke, „kde končí zmysluplný boj za životné prostredie a začíná násilnický ekoterorismus“.

Tento článok reaguje na názory Pavla Nováčka (autora článku Konec ekoteroristů v Čechách). Ako spoluorganizátor diskusie článok píše ako odpoveď na tvrdenie, že nebolo o čom diskutovať:

„Autor je přesvědčen, že nebylo o čem diskutovat, protože české nevládní environmentální organizace jsou ve srovnání s obdobnými "zelenými" skupinami ve světě učiněnými beránky, důsledně se řídícími principem nenásilí. Je tedy ekoterorismus opravdu jen uměle vytvořeným mediálním pseudoproblémem?“

Brezina reaguje na názor, podľa ktorého je ekoterorizmus len umelo vytvorený problém. Poukazuje na to, že jeho problematičnosť môže byť ešte len na začiatku (článok je preto asi pomenovaný práve „Začátek ekoteroristů v Čechách?“). Diskusia teda podľa neho mala byť varovaním pred tým, čo sa stať môže.

„S Nováčkem lze souhlasit v tom, že činy českých "zelených" zatím skutečně nedosahují agresivity jejich západních kolegů. V Čechách ještě s cílem ochránit přírodu nikdo nepotopil velrybářskou loď, neposlal dopisní bombu, nestřílel na benzinovou pumpu ani nehodil zápalnou láhev na transport jaderného paliva. To vše se ale bohužel ve světě děje. Diskusní pořad o ekoterorismu se uskutečnil právě proto, aby se o potenciálním nebezpečí radikalizace českých zelených mluvilo a aby si jej sami zelení uvědomili.“

„Jakmile k organizovanému porušování zákona a potlačování cizích práv jednou dojde, není jisté, kde se jakkoli motivovaní laičtí idealisté zastaví. Historie k tomu nabízí dostatek varovných příkladů. A o tom všem televizní diskuse byla, nebo alespoň měla být.“

Názov článku naplňa výčtom udalostí, ktoré sa už v Čechách stali (a tým už „začiatok“ nastal):

„I u nás se objevilo několik environmentálně motivovaných násilných činů: letošnímu vítězi anticeny Ropáka někdo vystříkal dům surovou ropou a hrozil mu utopením v přehradě, ředitel jistého ekologicky problematického provozu dostal výhrůžný dopis o tom, že bude zastřelen a jeho podnik vyhozen do povětří, zfanatizovaný dav protijaderných demonstrantů poškodil plot a vnikl na soukromý pozemek u JE Temelín.“

Autor článku súhlasí s tým, že ekologické organizácie nie sú teroristické, ale poukazuje na to, že majú vplyv na jednotlivcov, ktorí teroristické činy páchajú a v budúcnosti páchať môžu:

„Ty činy nelze jednoznačně klást za vinu žádné české nevládní environmentální skupině - nespáchala je žádná organizace, ale dodnes neodhalení jednotlivci. Ti byli ale ke svým činům někým vyprovokováni. O Dětech Země, Hnutí Duha či Greenpeace se tedy nedá mluvit jako o ekoteroristech, oprávněně je ale lze zařadit mezi skupiny, které ve společnosti vyvolávají nebezpečné extrémní nálady.“

„Děsím se toho, že se objevují brožurky s detailními radami, jak beztrestně porušovat zákony (Právní rádce do přímé akce, napsal Martin Prokop, vydal Ekologický právní servis a Hnutí Duha 1997), a oproti Nováčkovi se nedomnívám, že je to v boji za bohulibé cíle ochrany přírody omluvitelné.“

Následne reaguje aj na to, nakoľko je správanie ekologických aktivistov „zodpovedné“. Narozdiel od Nováčka ich opisuje ako ľudí, ktorí nie sú zodpovednosť odmietajú, pretože jednotlivci jednali na ich popud, a ekologické organizácie sa od tohto jednania ani nedištancovali.

„Když Nováček píše o "schopnosti nést odpovědnost", uhodil hřebík na hlavičku. Právě zástupci "nevládek" v televizní diskusi odmítli odpovědnost za činy "psychicky vyšinitých osob", které vzaly jejich tažení proti nepřátelům přírody vážně. Osobně v tom vidím vážné nebezpečí. "Nevládky" se odpovědnosti za to, co rozpoutaly, neubrání. Měly se ale aspoň od uvedených činů jasně distancovat a anonymním ekoteroristům vzkázat: "Tak tohle už ne, to jste přehnali, takhle jsme to nemysleli." Bohužel se tak nestalo.“

Autor článku poukazuje aj na to, že by sa ekologickí aktivisti mali zamyslieť nad tým, ako postupujú aj kvôli tomu, ako ich vníma spoločnosť. Tú opisuje ako opak aktivistov – nazýva ju „tradične konzervatívnou“, aktivistov naopak označuje ako ľudí, v ktorých spoločnosť začína vidieť anarchistických radikálov, exhibicionistov a krikľúnov – teda ľudí, ktorí do „konzervatívneho“ prostredia zjavne nezapadajú.

„V situaci, kdy v nich tradičně konzervativní česká veřejnost začíná vidět anarchistické radikály, exhibicionisty a křiklouny, by to přece pro ně měl spíš být podnět k zamyšlení nad svou metodickou kontraproduktivitou.“

Na tento článok vyšla reakcia s názvom „Mínění odjinud“ 18.11.1997. Napísal ju Martin Prokop, ktorý je autorom Ekologického právního servisu Právní rádce do přímé akce, teda publikácie, ktorej sa Brezina „desí“. Prokop sa znovu vracia k téme zodpovednosti. Tvrdenie, že ekologickí aktivisti jednajú zodpovedne odôvodňuje tým, že on sám je právnik a v príručke pred ekoterorizmom varuje, a snaží sa o to, aby ekologický aktivizmus bol upozornením na problém, a nie porušovaním zákonov. Zdôrazňuje, že každé porušenie zákona je stíhané.

„Je škoda, že pan Brezina do publikace alespoň nenahlédl, zjistil by totiž, že zde na plné jedné třetině textu varuji právě před ekoterorismem, na který tak rád upozorňuje. Podobnými materiály se organizátoři akcí občanské neposlušnosti snaží vymezit jejich filozofický a právní rámec tak, aby se nestaly samoučelným výtržnictvím, ale důstojným upozorněním na závažné ekologické nepravosti. Příručka neobsahuje detailní rady jak beztrestně porušovat zákony, každé porušení zákona je totiž zákonem stíháno, byť i jen pokutou jako v případě akcí občanské neposlušnosti. Jako právníci zabývající se právní ochranou životního prostředí velmi dobře víme, že monopol na kontrolu zákonnosti a ochranu věcí veřejného zájmu má stát.“

Napriek tomu ale Martin Prokop poukazuje aj na to, že podľa jeho názoru je v krajných prípadoch porušenie zákona nutné formou občianskej neposlušnosti – nie ekoterorizmu, a to z dôvodu nekompetentnosti politických predstaviteľov.

„Uvědomujeme si však také velké mezery těchto právních nástrojů, nedostatky v činnosti státní správy a nekompetentnosti některých našich politických představitelů v rozhodnutích, která zásadním způsobem ohrožují již tak dost zdevastované životní prostředí naší země.“

„Domnívám se proto, a argumentuji tak i v naší publikaci, že občané mají právo v krajním případě upozornit akcí občanské neposlušnosti na závažný a státní mocí ignorovaný ekologický problém.“

Predchádzajúci článok opisoval vzťah verejnosti k ekologickým aktivistom ako vzťah konzervatívnej väčšiny a niekoľkých ľudí, ktorí sa od väčšiny zásadne odlišujú, a ich názory sú protikladom názorov väčšiny. To Prokop nasledujúcimi slovami popiera, verejnosť podľa neho nemá na dané záležitosti opačný názor než aktivisti, akurát na ne často názor nemá žiaden, alebo keď aj má, nie je to dostatočne informovaný názor. Úlohou ekologických aktivistov je v takom prípade verejnosti ukázať, že sa jedná o skutočne dôležitý problém, a tak verejnosť motivovať k tomu, aby sa o ňom viac informovala.

„Široká veřejnost tyto věci mnohdy nevnímá jako důležité ne proto, že by s nimi souhlasila, ale protože se ochranou životního prostředí soustavně nezabývá – je proto na nás, abychom na tyto problémy upozorňovali.“

„Kdybych chtěl citovat z první kapitoly naší publikace nazvané Jsme opravdu ekoteroristé? mohu říci, že dobře zorganizované akce občanské neposlušnosti dávají ostatním najevo, že je něco velmi v nepořádku a že existují lidé, kteří považují daný problém za tak závažný, že jsou kvůli němu ochotni nechat se zadržet a pokutovat.“

Tieto vzájomné reakcie v Lidových novinách ukončil pre rok 1997 článok od Ivana Breziny „Slabiny přímých akcí“, ktorý vyšiel 23.12.1997. Ďalej tam rozoberá postoj väčšinovej spoločnosti k aktivistom, upozorňovanie na problémy, o ktorom písal Martin Prokop, opisuje ako strašenie smrťou a koncom sveta, ekológov ako sektu, ktorá sa snaží spoločnosť presvedčiť o tom, že je nutné urobiť všetko preto, aby sa apokalypsa zabránilo, a kvôli závažnosti hrozby sa ekológom dajú ospravedlniť akékoľvek činy:

„Společenské vědomí nakloněné tomuto postoji vychází z dobové atmosféry. Tu ale do značné míry vytvořily právě eschatologické vize zelených, o kterých religionisté mluví jako o zvláštním typu náboženské sekty (viz např. D. Lužný, Sociologický časopis 1994/4). Jinak řečeno: pokud vás někdo neustále straší, že nejpozději zítra nastane konec světa a všichni dostaneme rakovinu, otrávíme se a udusíme, jistě mu k zastavení domnělé ekologické apokalypsy schválíte použití libovolných prostředků.“

Ekologických aktivistov Brezina prirovnáva k nacistom, skinheadom a komunistom, a to na základe spoločnej motivácie: spravodlivého boja za vyšší mravný princíp. Sám uznáva, že je toto prirovnanie mierne demagogické, ale poukazuje na to, že environmentálne motivovaná snaha môže dopadnúť rovnako, ako vyššie spomenuté skupiny.

„S Martinem Prokopem lze souhlasit, že existují situace, kdy je člověk k překročení zákona oprávněn vyšším mravním principem. Odvozuje-li se však legitimita nelegálních prostředků jen z vágních konceptů nepravosti či nepořádku, hrozí nebezpečí, které bylo v minulosti mnohokrát zneužito. Pod praporem spravedlivého boje lze totiž uspořádat environmentálně motivovanou přímou akci stejně dobře jako pogrom na Židy nebo Říjnovou revoluci. Nabízí se snad lehce demagogické, ale ilustrativní srovnání: zelení bojují nelegálními prostředky za neporušenou přírodu, skinheadi za čistou rasu.“

Ako podmienku pre vedomé porušovanie zákonov určuje objektívne, exaktné vedecké fakty – podľa ktorých podľa jeho názoru aktivisti nejedenajú:

„Z toho plyne, že má-li být vědomé porušování zákona legitimní, musí být založeno na čemsi objektivnějším, než je iracionální přesvědčení jeho původců. Velkou slabinou přímých akcí ekologických aktivistů je, že často stojí jen na názorech a nikoli na exaktních vědeckých faktech.“

Aktivisti svoje jednanie odôvodňovali tým, že „ve svých kampaních vycházejí z vědeckých podkladů a spolupracují s odborníky“, ako písal vo vyššie spomenutom článku Ekoterorismus není náš program jeho autor – člen Děti Země. S tým Brezina nesúhlasí, poukazuje na to, že priamych akcii sa zúčastňuje len málo odborníkov, odborníci teda nie sú tí, ktorí rozhodujú o tom, že je nutné použiť násilie. Rozhodujú o tom podľa neho ľudia, ktorí odborníkmi nie sú, a vážnosť situácie nie sú schopní posúdiť.:

„Stejně tak jsou laickým hnutím i zelení - jejich přímých akcí se účastní nepatrný zlomek přírodovědců a ekologů. Většinu účastníků tvoří radikální mládež do pětadvaceti let. Kdo tedy rozhoduje, zda k ničení přírody skutečně dochází, a použití násilí je proto legitimní?“

„Nazvěme věci pravým jménem: zelení bojují nelegálními prostředky za odborné problémy, jejichž komplexnost a složitost nejsou jako laici schopni posoudit.“

„K řadě jejich apokalyptických vizí se přitom vědečtí ekologové stavějí přinejmenším rozpačitě.“

To, že aktivisti nie sú väčšinou odborníkmi, autor ale nepovažuje za dôvod, aby svoju činnosť ukončili – podľa jeho názoru by sa mali zamyslieť nad metodami svojej práce, ale ich činnosť je potrebná a dôležitá:

„I přes svůj laický charakter je zelené hnutí potřebnou a důležitou součástí občanské společnosti. Jeho členové by se ale měli zamyslet nad metodami své práce.“

Pri piamych akciách nemalo byť použité násilie proti ľuďom, ani majetku. Táto podmienka nebola vždy dodržaná, ako príklad uvádza autor článku prípad blokády Temelína v roku 1997, kedy boli povalené zátarasy. Dav, ktorý ich povalil, je v článku označovaný expresívnym slovom „rozvášnený“. Následne je znovu spomínaná téma zodpovednosti – ktorej sa v prípade, že sa akcia neprebícha podľa pôvodného plánu, snažia podľa článku organizátori zbaviť.

„Principiálně nesmí být užito násilí ani proti lidem, ani proti majetku, píše Prokop. Často tomu však tak není - vymkne-li se průběh přímých akcí organizátorům z rukou nebo mají-li pro zelené hnutí nepříjemné mediální důsledky, snaží se organizátoři odpovědnosti zbavit. Scénář letošní nenásilné blokády Temelína nepočítal s tím, že rozvášněný dav povalí zátarasy. Tento čin byl jasným násilím a porušením zákona.“

4.1.4 Závěr

Vo vybraných článkoch z roku 1997 sa rysujú dva diskurzy. Prvý z nich poukazuje na to, že v Českej republike v danej dobe existovala hrozba rozvoja ekoterorizmu, a je spojený s tvrdením, že ekoterorizmus v Českej republike už začal a hrozí, že sa situácia s ním zhorší. Česká polícia aj vláda boli voči ekologickým aktivistom ostražití a pripravení proti nim zakročiť. Druhý naopak vyzdvihuje potrebu aktivity ekologických aktivistov, a ich správanie zobrazuje ako zodpovedné, informované a nenásilné.

Aktérmi týchto diskurzov sú ekologickí aktivisti, vláda ČR a polícia. Prvý diskurz zastupuje polícia a vláda, druhý ekologickí aktivisti (vo vybraných článkoch hlavne z Hnutí Duha).

To, kde stojí väčšinová česká spoločnosť z článkov dostatočne nevyplýva. Predstavitelia prvého diskurzu ju vnímali ako tradične konzervatívnu, vláda ju bola pripravená v prípade núdze brániť pred príliš radikálnymi aktivistami. Ekologickí aktivisti ju ale považovali za málo informovanú, ale nie antagonistickú. Svojimi priamymi akciami chceli verejnosti ukázať, nakoľko im na daných témach záleží, a tým ju primäť k tomu, aby sa o nich tiež informovala. Ekologickí aktivisti chceli spoločnosti pomôcť aj konkrétnymi činmi – izoláciou dverí a okien v okolí Temelína a pomocou pri záplavách na Morave. V analyzovaných článkoch sa píše aj o petícii, ktorú podpísalo 5 414 ľudí, čím im časť verejnosti vyjadrila podporu.

Vedenie Temelína s aktivistami podľa článkov otvorene nekomunikovalo, ale neplánovalo na nich zavolať armádu, a aj informácie, o ktoré Hnutí Duha v petícii žiadalo, podľa svojich slov zverejnilo. Názor vedenia Temelínu alebo ČEZu na to, akú veľkú hrozbu pre nich ekologickí aktivisti predstavujú, nezaznel ani v jednom z analyzovaných článkov.

Pomerne veľkú úlohu v tom, ako o aktivite Hnutí Duha písali noviny, zohrávali českí politici a to, ako sa k tejto aktivite vyjadrovali. To sa prejavilo napríklad v tom, ako Lidové noviny informovali o počte ľudí, ktorí podpísali petíciu „Demokracii a právo i pro Temelín“. Podpisov bol celý čas rovnaký počet, ale spôsob, ako o tomto čísle Lidové noviny písali, ovplyvňovalo práve jej prijatie politikmi.

Obidva diskurzy využívajú ako argument „zodpovednosť“ a „informovanosť“. Ekologickí aktivisti sa stavajú do role tých, ktorí jednájú v súlade s vedeckými zisteniami, je im ale vyčítané, že je medzi nimi málo odborníkov. S témou zodpovednosti súvisia aj prípady, ktoré podľa kritikov aktivistov prekročili hranicu ekoterorizmu a pri ktorých bol poškodený majetok.

Spomedzi analyzovaných článkov boli len 4 z denníku Právo, 18 z nich vyšlo v Lidových novinách. Lidové noviny teda o danej problematike informovali častejšie.

Vyšší počet článkov súvisiacich s diskusiou ohľadne ekoterorizmu v Lidových novinách súvisí aj s reakciami na televíznu diskusiu ČT 2 Na hraně, venovanej otázke, „Kde končí zmysluplný boj za životné prostredie a začína násilnický ekoterorizmus?“. Túto diskusiu, rovnako ako všetky články vrámci prvého diskurzu (dva v Lidových novinách a jeden v Práve) napísal Ivan Brezina, druhý diskurz tromi článkami v Lidových novinách zastávali členovia Děti Země a Hnutí Duha.

O dostavbe Temelína vyšlo v v Lidových novinách v roku 1997 89 článkov, v Práve 75 článkov, Lidové noviny sa teda tejto téme ako celku venovali viac než Právo, ale s oveľa menším rozdielom než v akom sa v nich písalo o vybraných témach – v Lidových novinách 12-krát, v Práve trikrát.

V Práve prevládal prvý diskurz, v Lidových novinách získali priestor obidva. Ako príklad by som uviedla aj udalosť, o ktorej napísali článok obidva denníky – prerazenie bariér a vstup aktivistov do Temelína. Lidové noviny o ňom písali ako o nenásilnom čine, Právo ako o násilnom.

Nikto z aktérov nepopiera dôležitosť existencie ekologických aktivistov a nevystupuje otvorene proti nim. Politici, ktorí sú spomínaní v analyzovaných článkoch, ich podporujú minimálne čiastočne. Polícia je voči nim ostražitá a považuje ich za potenciálne

nebezpečných, ale v prípade situácie akým bol prienik účastníkov blokady Temelína, bola bezradná a nezasiahla.

4.2 Analýza – články z roku 2019

Články z roku 2019 som rozdelila do troch kategórii – prvé dve sa týkajú Greta Thunberg a tretia toho, v akom kontexte sa v skúmaných denníkoch písalo o ekoterorizme. O Grete Thunberg sa v roku 2019 písalo v Lidových novinách v 58 článkoch a v Práve v 26 článkoch. Z tém, ktoré s ňou v roku 2019 súviseli som vybrala dve, ktoré súvisajú s ekologickým aktivizmom – protesty Fridays For Future, ktoré odštartovala, a jej plavbu do Ameriky ako obraz jej vlastného aktivizmu.

4.2.1 Protesty Fridays For Future

O skúmanej problematike hovorí 6 článkov z Lidových novin a 1 z denníku Právo.

Lidové noviny:

Krejčí, V.: Studenti: Klima se mění, proč ne my?!, 16.3.2019

Schuster, R.: Papež podpořil aktivistku Gretu, 18.4.2019

Petráček, Z.: Umučení svaté Greta, 18.4.2019

Neff, O.: Když racio stojí v koutě, 9.5.2019

Zídek, P.: Když mládež vede, 15.5.2019

Sattler, R.: Praha proti sobě. Kvůli klimatu, 25.5.2019

Právo:

Jirsa, T.: Hnutí Pátky pro budoucnost nespadlo z nebe, 25.11.2019

Lidové noviny o klimatických štrajkoch prvýkrát informovali 16.3.2019 v článku s názvom „Studenti: Klima se mění, proč ne my?!“ jeho autor opisuje štrajk študentov

pomerne obsiahle. Dôvod, kvôli ktorému sa odohrala, považuje za opodstatnený, alarmujúci:

„Důvod, kvůli kterému středoškoláci opustili školní lavice a vyšli hlasitě do ulic, je právě dost možná rudě alarmující. Štrajkovali totiž za svou zelenou budoucnost.“

V článku je opísaný aj rozsah celosvetovej iniciatívy „Fridays For Future“.

„Páteční stávka českých středoškoláků za záchranu klimatu se pod celosvětovou iniciativou "Fridays For Future" (Pátky za budoucnost) kromě Prahy uskutečnila i v dalších sedmnácti českých městech a ve 123 zemích po světě, zúčastnily se tisíce lidí.“

Stredoškóoláci sú v článku zobrazovaní ako aktívni ľudia, ktorým na klimatických zmenách skutočne záleží. Ich činnosť je pomenovávaná slovesami, ktoré na ich aktivitu a odhodlanie poukazujú:

„Vstávali jsme v pět ráno, abychom přijeli z Teplic. Oteplování planety je věc, která se děje. Tají ledovce, zvedá se hladina oceánů. Česko ještě má rezervy, ale v celosvětovém měřítku je patrné, že se lidé o klima zajímají," je přesvědčený sedmnáctiletý Šimon.“

„Sami studenti se vyzývali k udržitelnému rozvoji, kritizovali nadnárodní korporace a zdůrazňovali nutnost pečovat o vztahy i své okolí. Zaznívalo, že peníze zkrátka nejsou všechno.“

„Atmosféra v průvodu byla burcující. Zpěvem, skandováním a neutuchajícím pokřikem dávali studenti najevo, že rozhodně chtějí být slyšeni a vyslyšeni.“

„Jsme poslední generace, jež s tím může něco udělat," hřměl student Adam Miler.“

Štrajkov sa nezúčastnili len stredoškóoláci, prišli ju aj podporiť aj ľudia, ktorí majú strednú školu už za sebou.

„Své stanovisko vedle středoškoláků včera vyjadřovali i vysokoškoláci a celé rodiny s dětmi. "Čekal bych, že se o klimatu bude více mluvit. Za posledních deset let, co sleduji veřejnou debatu, je to stále boj s lidmi, kteří tvrdí, že se nic neděje," uvedl pro LN Vít, jenž na akci dorazil se svými třemi potomky. "Jsme tu i kvůli našim dětem. Těší mě, že jsou mladí takto občansky aktivní," doplnila Víta jeho žena Marie. "Je to teď na nich, dá se s tím něco dělat, jen to dlouho trvá," podpořil mladé pedagog v penzi Vítězslav.“

Aktivita stredoškólkov je zobrazovaná v kontraste s pasivitou politikov.

„Klima se mění, proč ne my?!“, „Nechceme zdědit smetiště!“, „Řekněme ne uhlí!“ skandoval své apely průvod, který se klikatil ulicemi Prahy. Proti pasivitě politiků vůči klimatické krizi přišli protestovat hlavně stredoškólkáci.“

„Zatímco politikům dochází výmluvy, nám všem dochází čas. Žádáme, aby se klimatická krize konečně začala i jako skutečná krize vnímat. Vyzýváme politiky, aby učinili kroky nezbytné ke snížení emisí,“ zněly požadavky studentů s odkazem na Pařížskou dohodu, v níž Češi deklarovali své závazky vůči klimatu.“

Na konci článku je ponechaný priestor aj pre postoj vlády, ktorá bola protestujúcimi obviňovaná z nečinnosti. Podľa článku úplne pasívna a nečinná nie je – v súvislosti s popisovanou akciou sa rozhodla, že sa bude v najbližšej dobe ochrane klímy venovať:

„Poslanecká sněmovna v souvislosti se studentskou akcí rozhodla, že se bude na své aktuální schůzi zabývat také ochranou klimatu. Ve středu 27. března by měla vláda informovat sněmovnu o svém postoji ke změně klimatu.“

Greta Thunberg je v článku spomenutá len raz, ale jej meno bolo na štrajku spomínané podľa článku často. V tomto článku je označovaná ako osoba, ktorá „je a bude nasledovaná“:

„Jméno švédské 16leté studentky Greta Thunbergové, jež svým počínáním nyní už celosvětové hnutí na podzim odstartovala, bylo skloňováno často s příslibem, že je a bude následována.“

Druhý a tretí článok, ktoré v Lidových novinách opisovali študentské štrajky a Gretu Thunberg, vyšli 18.apríla. Veľký piatok v roku 2019 pripadol na nasledujúci deň, 19.apríla.

Článok „Papež podpořil aktivistku Greta“ opisuje stretnutie Greta Thunberg s pápežom Františkom. Stretnutie bolo krátke, ale pre Gretu úspešné – pápež ju podporil, s jej názormi ohľadne klimatickej zmeny súhlasí, aj pre neho sú to veľmi dôležité témy:

„Jednalo se pouze o krátké setkání, při němž hlava katolické církve podala Gretě ruku a ona mu ukázala ceduli s výzvou připojit se ke stávce za ochranu klimatu.“

"Byl velmi přátelský a celou dobu se usmíval," prohlásila poté Thunbergová pro švédský list Dagens Nyheter. "Poděkovala jsem mu za to, že bojuje za ochranu klimatu," dodala s tím, že papež František ji prý vyzval k tomu, aby ve svých aktivitách nepolevovala."

Podľa článku pápež ku globálnej akcii, týkajúcej sa ochrany životného prostredia, vyzýval ešte pred Gretou – v roku 2015.

„Ochrana klimatu i životního prostředí je i jedním z klíčových témat pontifikátu stávajícího papeže Františka. V minulosti například několikrát označil ty, kteří popírají lidský podíl na oteplování klimatu, za hlupáky.“

„V roce 2015 vydal papež František encykliku týkající se životního prostředí s názvem "Laudato si'" ("Tobě buď chvála"). V ní mimo jiné kritizuje současný konzumní styl života a také vyzývá ke globální akci, jež by pomohla zlepšit stav životního prostředí.“

Gretu podporil aj berlínsky arcibiskup Heiner Koch. Ten pár dní pred vydaním článku – na Kvetnú nedeľu – v rozhovore prirovnal Fridays For Future k Ježišovmu príchodu do Jeruzaléma. Zdôvodnil to tým, že Greta, podobne ako Ježiš, budí veľké očakávania a nádeje. To, že by ju porovnával priamo s Ježišom poprel, ale z jeho slov toto prirovnanie vyplývalo.

"Páteční demonstrace mi trochu připomínají biblickou scénu Ježíšova příjezdu do Jeruzaléma".

„Koch uvedl, že podobně, jako tomu bylo svého času u Ježíše, budí i Greta velká očekávání a naděje. Berlínský arcibiskup ale zároveň dodal, že mu nešlo o to, udělat z Thunbergové "ženského mesiáše" tím, že by ji srovnával přímo s Ježíšem Kristem.“

Druhý článok, ktorý v Lidových novinách v súvislosti s Gretou Thunberg vyšiel, niesol názov „Umučení svaté Grety“. Titulok článku a aj celý článok je výsmechom namiereným voči Grete a jej priaznivcom, v jeho podtitule autor nazýva Gretiných podporovateľom „kultom“: „Velikonoce v době kultu mládeže stávkující za klima“

Dôležitosť názorov ľudí, ktorí sa stávajú v prvom rade zúčastňovali, teda stredoškôľakov, je znižovaná kvôli ich veku.

„Kdo si myslí opak, ať si vzpomene, jak se choval a vůči čemu se vymezoval, když mu bylo 15 let.“

V článku je väčšia pozornosť venovaná tomu, ako je Greta prijímaná cirkvou, rovnako ako v predchádzajúcom článku je spomínaná návšteva u pápeža. Hnutie okolo Greta podľa autora „občas získava pseudonáboženské rysy a pripomína nový kult.“ To dokazuje na tom, ako je Greta prijímaná hlavne cirkvou v Nemecku. Rovnako ako v predchádzajúcom článku je spomenutý berlínsky biskup Heiner Koch, článok ale dopĺňa aj informácia o postoji političky Katrin Göring-Eckardtovej, ktorá sa o Grete vyjadrila v kostole a jej konanie prirovnala k časti zo Starého zákona:

„V neděli berlínský biskup Heiner Koch přirovnal hnutí Thunbergové k Ježíši Kristovi: "Páteční demonstrace mi trochu připomínají Ježíšův vjezd do Jeruzaléma." Nechce z ní dělat mesiášku, ale "naše společnost i církve potřebuje čas od času proroky, aby upozornili na zlořády". Pozadu nezůstávají ani protestanti. Do kostela pozvali političku Zelených Katrin Göring-Eckardtovou a ta tam řekla: "Mně Greta připomíná místo v Knize proroka Ámose, kde stojí: Oni však toho, kdo trestá v bráně, nenávidí, pravdomluvný se jim hnusí."“

S týmito prirovnaniami autor článku nesúhlasí, pretože Greta je narozdiel od Ježiša prijímaná ako píše všade:

„Kdežto Thunbergovou přijímají všude – světoví vědci na panelu OSN v Katovicích, "ředitelé zeměkoule" v Davosu, teď dokonce papež. Tak přece nevypadá útlak, který se může stát zdrojem svatořečení a kultu. Nebo snad ano?“

Postoj Greta k tomu, ako bola prijatá pápežom a inými členmi kresťanských cirkví v ani jennom článku opísaný nebol.

Článok „Když racio stojí v koutě“ vyšiel v Lidových novinách 9.mája 2019. Autor v ňom poukazuje na to, že je podľa neho enviromentalizmus a celé hnutie okolo Greta Thunberg zbytočné a nezmyselné a riadi sa viac emóciami než skutočnými faktmi:

„Environmentalismus je v západním světě nesmyslný. Řidme se fakty, nikoliv emocemi.“

Ďalej reaguje na určenie roku 2022 ako bodu, odkiaľ už niet návratu. To je podľa neho absurdné, vymenováva, čo všetko sa v rámci životného prostredia zlepšuje. Poukazuje aj na to, že životnému prostrediu sa v západnom svete pozornosť venuje.

„Z hľadiska rozumu je tedy environmentalismus v podmíenkách západného sveta dokonale absurdní. Životní prostředí se zjevně zlepšuje. Nikdy se mu nevěnovala taková pozornost jako dnes, vzduch nebyl nikdy tak čistý, do řek se vracejí ryby, jaké tam nikdo po desítky let neviděl. To vše se pak nazve stavem nouze s limitem tří let dosažení bodu, za kterým již není návratu.“

Článok nepopiera, že na svete existujú problémy a hrozby pre životné prostredie. Mali by sa ale riešiť racionálne, dôraz by mal byť kladený na rozumné, technické postupy, a nie na emócie a vášne:

„To všechno neznamena, že hrozby neexistují. Populační exploze v Africe je možná ta nejhorší, ovšem ochromení dopravy v centru Londýna ji nezmírní. Industrializace třetího světa bez ohledu na přírodní prostředí, to je další planetární zátěž.“

„Plastový odpad je celosvětový mor. V tomto ohledu je možné si představit nějaký racionální přístup k nápravě. Lze si představit technické postupy, mezinárodní spolupráci a pomoc. To ale není na pořadu dne, je to technokratický přístup. Racio stojí v koutě, ulicemi proudí vášně.“

Autor článku v ňom poukazuje na to, prečo sa podľa neho z enviromentalizmu stáva nová diktatúra. Rozum je podľa neho v celom tomto dianí už vysmievaný a umlčovaný, očakáva, že budúcnosť bude ešte horšia, a rozum v nej bude kriminalizovaný. Ešte podľa neho nebolo vykonané všetko, pokladá otázku, k čomu uprednostňovanie citov pred rozumom a likvidácia konceptu trvalého rastu môže viesť. Enviromentalizmus nazýva „skupinovým trestením“, čím z neho robí hnutie, ktoré je nielen založené na citoch a vášniach, ako to v celom článku prezentuje, ale aj na iracionalite.

„Varovné hlasy jsou ve zřejmé defenzívě, rozum je opět vysmíván, zatím ještě ne zcela kriminalizován, jen umlčován.“

„Zatím ale nebylo ještě řešeno a vykonáno vše. Na stole už je základ nové ideologie a tou je nutnost likvidovat koncept trvalého růstu.“

„Jsme svědky skupinového třeštění, ve kterém city zřetelně převládají nad rozumem. Slyšení studentky Greta Thunbergové v Evropském parlamentu a před papežem jsou mediální pumou nebývale průrazné síly. Hnutí Rebelie proti vyhynutí a Momentum by nemohla tak rychle zapustit kořeny, kdyby environmentální bombardování nezkyprilo půdu. Zajisté se naskytá otázka, k čemu všemu to může vést.“

Enviromentalizmus je v článku označovaný ako ideológia, ktorá má zjavne ešte svoju budúcnosť, ktorí je podľa autora „napínavá“, a hlavne mladí ľudia by si mali premyslieť, či sa k nej pridajú. Dúfa, že aspoň Česká republika sa od tohto smeru dokáže odchýliť.

„Snad u nás vydrží a přežije ostrůvek pozitivní deviace. Bude to ale napínavý proces a hlavně mladí lidé by si měli rozmyslet, pod jakým praporem se vydají do ulic.“

„Na stole už je základ nové ideologie. Hlavně mladí lidé by si měli rozmyslet, pod jakým praporem se vydají do ulic.“

V článku „Když mládež vede“ z 15.5.2019 sú štrajky Fridays for Future prisudzované striedaniu generácii. Posledná revolučná zmena prebehla v roku 1989, do tej doby fungovali od roku 1918 takzvané „osmičkové roky“, preto už vlastne nastal čas na pravidelné radikálnejšie správanie mladých.

„Poslední revoluční směna generací proběhla v roce 1989. Tehdejší studentští revolucionáři jsou dnes padesátníky na vrcholu sil, opevnění ve svých pozicích. A na ty zdola útočí mladí, frustrovaní tím, že se nemohou dostat ke zdrojům, a radikalizovaní představou, že současný směr běhu světa možná povede do stavu, že už na ně žádné zdroje ani nezbudou.“

V článku z 25.mája „Praha proti sobě. Kvůli klimatu“ je rozoberaný postoj častí Prahy k vyhlasovaniu stavu klimatickej núdze, vzhľadom k tomu, že „Stav klimatickej nouze vyhlásily počátkem května regionální parlamenty ve Skotsku a Walesu, v Anglii se připojují jednotlivá města, třeba Londýn či Bristol.“

V článku sa píše o tom, že by podobný postoj mohla zaujať aj Praha, ktorej zastupiteľstvo sa o tom vraj chystalo jednať. Toto jednanie bolo podmienené tým, že na to

boli vhodné ekonomické podmienky, ekologické dôvody im neboli nadradené, ale študentský štrajk prišiel vo chvíli, kedy bola zrovna vhodná chvíľa na zohľadnenie ekologických následkov predchádzajúcich rozhodnutí politikov.

„Náměstek primátora Petr Hlubuček (STAN) chce návrh na vyhlášení stavu klimatické nouze v Praze předložit na jednání zastupitelstva. Hodlá také představit opatření ke zlepšení situace. Oznamil to na včerejší stávce studentů za ochranu životního prostředí. "V dosavadní politice hrály ekonomické faktory primární roli. Myslím, že je dnes, v éře ekonomického blahobytu, vhodná chvíle, aby byly zohledňovány ekologické následky politických rozhodnutí," uvedl Hlubuček.“

Stav klimatickej núdze vyhlásila podľa článku Praha 7. Tento postoj obhajoval starosta Prahy 7 Jan Čížinský, podľa ktorého je tento krok oprávnený, pretože Praha 7 patrí medzi dve pražské mestské časti, na ktoré má sucho a otepľovanie najväčší vplyv. Vrámci vyhlásenia stavu klimatickej núdze sa obrátil aj na občanov Prahy 7 a apelom, aby šetrili životné prostredie a vymenoval, čím všetkým by k tomuto šetrení mohli prispieť.

„Praha 7 společně s Prahou 1 vykazuje významné znaky tepelného ostrova v rámci Prahy. Je tedy jednou z městských částí, na které má sucho a oteplování největší dopad. Situace je velmi vážná. Vycházíme vstříc volání po vyhlášení klimatické nouze, abychom si to uvědomili nejen my, politici," hájil ve středu svůj krok starosta Čížinský."

„Zároveň apeloval na obyvatele, aby používali úsporné spotřebiče, nepřetápěli, přehnaně neklimatizovali, využívali solární energii, preferovali veřejnou dopravu či zdržovali a používali dešťovou vodu.“

Starosta Prahy 8 Tomáš Tatranský na toto vyhlásenie Čížinského reagoval posmešne. Občanov Prahy 8 vyzval, aby toto rozhodnutie Prahy 7 rešpektovali a „aby zrušili své cesty na území Prahy 7“. Zároveň uviedol, že je pripravený poskytnúť obyvateľom Prahy 7 "humanitární pomoc".

Jeho posmech Prahe 7 bol v článku ďalej znázornený aj popisom týchto jeho výrokov a jednaní.

"Jako místostarosta Prahy 8 vnímám se znepokojením závažnost této tragické situace a dobře si uvědomuji, že životní podmínky v Praze 7 jsou zcela katastrofální,"

„V uších mu prý přitom zněly slova Greta Thunbergové, patnáctileté klimatické aktivistky ze Švédska, o tom, že lidé by v tomto případě měli panikařit stejně, jak když jim hoří jejich domy. Místostarosta Prahy 8 také podotkl, že nově vyhlášený stav zanesl do mapy ve své kanceláři, na níž území Prahy 7 přelepil cedulí s nápisem "Pozor! Klimatická nouze".“

Ako sa v článku ďalej píše, miestostarosta sa podľa svojich slov pokúsil ironicky poukázať na to, že aktuálny záujem o ekologickú problematiku sa niekedy dostáva až do smiešnej podoby. Väčšinový názor posudzuje podľa toho, čo si prečítal na Facebooku, podporovateľov vyhlásenia klimatickej núdze označuje ako „ekofanatikov“ so „sektárskou mentalitou“.

"Nejen z reakcí na Facebooku usuzuji, že podobně jako já to vnímá většina lidí, navzdory aktivní menšině ‚ekofanatiků‘ s vyloženě sektárskou mentalitou," napsal LN s tím, že vyhlášení zmíněného stavu v Praze 7 považuje za populistickou snahu o zviditelnění se.

Pre Tatranského je životné prostredie dôležité, rovnako ako osвета, a k jeho šetreniu vedie aj svoje deti. Vyhlasovanie klimatickej núdze ale považuje za hystériu, preto ju doma nevyhlásil.

„Osvěta je dle něj důležitá a sám se prý snaží jít příkladem svým dětem, které vede k tomu, aby se například chovaly šetrně k přírodě či neplýtvaly vodou a jídlem. "Ale bez hysterie – takže u sebe doma jsem stav klimatické nouze nevyhlásil," dodal.“

V denníku Právo som o téme študentských stávk Fridays For Future našla len jeden článok, z 25.novembra pod názvom „Hnutí Pátky pro budoucnost nespadlo z nebe“. V tomto článku sa jeho autor snaží vysvetliť popularitu protestov Fridays For Future a Greta Thunberg medzi stredoškólákmi tým, že jedinými politickými ideológmi, ktorí majú prístup na základné školy, sú predstavitelia "zelenej" politiky a členovia neziskových environmentálnych organizácií. Ostatné politické strany a smery boli zo škôl vylúčené.

„Politika do škol nepatří" se stalo všeobecně uznávanou zásadou. Ale environmentální výchova přeci není politika, a tak tu máme Pátky pro budoucnost.“

Autor článku študentské štrajky a podporu Greta prezentuje ako otázku politickej orientácie. Študenti podporujú aktivistov, pretože ich poznajú z hodín environmentálnej výchovy, počas ktorých mali priestor ich zoznámiť so svojimi myšlienkami. To predstavitelia iných politických názorov nemali, pretože rešpektovali, že ich politika do škôl nepatrí.

„Spýtajte sa svojich školou povinných detí, či niekedy od aktivistov z neziskoviek počuli na hodine environmentálnej výchovy o tom, že ak ľudstvo nezmení svoje správanie, nemôže planéta prežiť. Alebo o tom, ako aktivisti pri hodine zatemia okná a sfúkajú sviečku za každý vymretý zvierací druh, až zhasnú sviečku poslednú... a nastane tma.“

„Nie je zmyslom tohto textu odsúdiť environmentálnu výchovu či ochranu životného prostredia, napokon sám som podobný odbor postgraduálne vyštudoval, ale ukázať na politický vplyv na študentskú dušu, ktorý politici tradičných strán vlastnou korektnosťou úplne prehrali.“

4.2.2 Plavba do Ameriky

O skúmanej problematike hovoria 3 články z Lidových novin a 2 z Práva. Autorov článkov z denníku Právo som nedohľadala.

Lidové noviny:

Cortés, R.: Malá velká Greta, 15.8.2019

Štěpánek, V.: Klimatická ikona se plaví do USA, 15.8.2019

Krejčí, V.: Klimatický marketing jménem Greta, 27.9.2019

Právo:

Mladou aktivistku Gretu čekají tvrdé týdny na moři, 15.8.2019

Gretina plavba pod palbou kritiky, 19.8.2019

15. augusta vyšli o Gretinej plavbe do Ameriky hneď 3 články – 1 v denníku Právo a 2 v Lidových novinách. Najkratší z nich vyšiel v Lidových novinách pod názvom „Malá velká Greta“. Greta je v ňom opisovaná ako „hrdinka“, ktorú si vybrala jej generácia.

„Každá generace si dá svého hrdinu na žebříček hitparády. Tak nějak to je v písničce Paula Simona, a tak nám dodala i nastupující generace Gretu Thunbergovou.“

Jej plavba je hodnotená pozitívne, s nádejou, že by jej snaha mohla zmeniť prístup ľudí k planéte, pretože za šetrnejší prístup k nej nielen demonštruje, ale prijíma aj reálne obmedzenia.

„Jestli její tažení změní alespoň trochu náš přístup, je to dobře. Jde o to, že demonstrovat je jedna věc, ale přijmout omezení, jež z toho vyplývají, je věc druhá.“

V druhom článku z 15. augusta 2019 o Gretinej plavbe „Klimatická ikona se plaví do USA“ sa jeho autor Vít Štěpánek venuje obsiahlejšiemu popisu podmienok, za akých Greta cestuje cez Atlantik. Jej cestu opisuje ako cestu bojovníčky, do Ameriky ide burcovať k boju a podmienky, v ktorých tam ide sú nazývané spartánskymi.

„Na klimatické konferenci v New Yorku chce politiky dále burcovat k boji proti klimatickým změnám.“

„S takto spartánským prostředím se bude muset v příštích zhruba čtrnácti dnech popasovat mladá Švédka Greta Thunbergová na trase z anglického přístavu Plymouth do New Yorku.“

V článku sa jeho autor venuje aj dôvodom, kvôli ktorým sa Greta pre túto cestu rozhodla.

„Důvodom zdánlivě krkolomné cesty šestnáctileté Thunbergové, která již v takto mladém věku stačila získat světovou proslulost svými veřejnými vystoupeními za aktivnější boj proti změnám klimatu, je snaha zanechat za sebou co nejmenší či pokud možno žádnou negativní stopu.“

Dôvodom jej cesty nie je všetkých ľudí, ktorí chcú cestovať medzi Európou a Amerikou, inšpirovať, alebo prinútiť k tomu, aby cestovali loďou, ale poukázať na to, že je absurdné, že ak niekto chce cestovať z Európy do Ameriky a nezanechať za sebou uhlíkovú stopu, musí cestovať dva týždne po mori ako ona.

"Touto plavbou chci ukázat, jak je to dnes obtížné, žít s respektem k životnímu prostředí. Je absurdní, že k bezuhlíkové cestě do Ameriky musíte cestovat po moři dva týdny," poznamenala Thunbergová před vyplutím z Plymouthu.“

V článku z denníku Právo „ Mladou aktivistku Gretu čekají tvrdé týdny na moři“ je cesta opisovaná ako strastipná a náročná, ale narozdiel od Lidových novin nie je cesta opisovaná ako boj, v ktorom chce Greta niečo dokázať, ale len ako náročné dva týždne. Dôraz je kladený na to, čo všetko k dispozícii na lodi nebude. Narozdiel od článku z Lidových novin je spomenutá aj možnosť, že cesta nebude dokončená, a to napríklad kvôli zlému počasiu, ktoré už plavbu skomplikovalo.

„Strastiplné dva týdny na moři čekají šestnáctiletou ochránkyni klimatu Gretu Thunbergovou.“

„Ekologicky šetrný způsob cestování má však stinné stránky. Aby byla jachta co nejlhčí, je na ní jen minimální vybavení. Toalety ani umyvadlo tam vůbec nejsou. Posádka nespí v postelích, nýbrž ve stísněných kójích, v nichž je při vyšší rychlosti ohlušující hluk. Záchod tvoří kbelík na palubě. Výkaly se budou vylévat přes palubu. Kuchyně kromě jednoho plynového hořáku neexistuje.“

„Cesta má dle plánů posádky trvat zhruba dva týdny, ale může ji zkomplikovat nepříznivé počasí, které zpozdilo i včerejší vyplutí lodi. "Jestli se něco pokazí, pak se otočíme," řekla Greta.“

Autor článku poukazuje aj na to, že Greta Thunberg tým, že do Ameriky cestuje na lodi a nie lietadlom neušetrí až toľko oxidu uhličitého, koľko hovorí že ušetrí.

„Ve srovnání se situací, kdy by Thunbergová i celý její doprovod na jachtě do New Yorku letěly, se ušetří asi 16,75 tuny kyslíčnicku uhličitého. Takový odhad emisních úspor je však přehnaný. Pro let by totiž Thunbergové stačil jen doprovod otce – oni dva by vytvořili emise CO2 ve výši pouhých 6,7 tuny, ukázalo počítadlo CO2 od obecně prospěšné firmy Klimaktiv.“

To, že Greta svojou plavbou neušetrí toľko CO2 ako tvrdí, kritizuje aj článok z Práva, ktorý vyšiel 19.8.2019 pod názvom „Gretina plavba pod palbou kritiky“. Autor v ňom

opisuje dôvody kritiky, podľa ktorej Greta svojou plavbou spotrebuje dokonca ešte viac CO₂, než keby rovno letela – ten, ktorý spotrebujú ľudia, ktorí priletia pre jej loď, a aj ten, ktorý spotrebuje samotná plavba.

„Tým švédské aktivistky Greta Thunbergové čelí kritice, že její plavba lodí na klimatický summit v New Yorku spôsobí více emisí, než kdyby letěla.

„Do Spojených států budou muset přiletět dva její spolupracovníci, aby jachtu odvezli zpět do Evropy. To ve výsledku bude údajně znamenat stejnou bilanci, jako kdyby spolu s otcem letěla rovnou, napsal web magazínu Der Spiegel.“

Dvojtýždňová plavba sa podľa článku síce uskutoční na jachte, „kterou pohání energie z obnovitelných zdrojů a údajně za sebou nezanechává žádnou uhlíkovou stopu“, ale jej kritici uvádzajú dôvody, prečo tomu tak nie je kvôli výrobe lode a strave posádky.

„Už dříve například Sky TV uváděla jiné důvody, proč Gretina zaoceánská plavba ve skutečnosti bezemisní není. Jedním z aspektů je výroba samotné lodi – na stavbu speciální jachty Malizia II byly použity tři tuny uhlíkových vláken a dalších materiálů.“

„Za problematickou někteří považují i stravu posádky sestávající z jídla sušeného mrazem, jehož výroba je značně energeticky náročná.“

V článku dostala slovo aj manažerka Gretinho tímu Holly Covaová. To, že pre loď budú musieť priletieť dvaja ľudia, odôvodňuje tým, že plavba do New Yorku bola do ich plánu zahrnutá až na poslednú chvíľu. Dostala priestor aj na vysvetlenie, že keby Greta Thunberg so svojim otcom rovno letela, letov by menej nebolo. V článku zaznelo aj to, že Gretin tím platí za všetky lety kompenzačné poplatky, čím sa snaží svoju uhlíkovú stopu aspoň trochu zmenšiť, aj keď to zároveň nepovažujú za ideálne riešenie.

„Účast na konferenci OSN by podle Covaové vyšla na rovněž čtyři lety, kdyby Thunbergová spolu s otcem do New Yorku letěla rovnou. Tým navíc u všech letů platí kompenzační poplatky za vyprodukovaný CO₂, což sice "není ideální" řešení, přispívá ale aspoň zčásti k ochraně klimatu.“

Posledný článok, v ktorom sa v roku 2019 v Lidových novinách písalo okrem iného aj o Gretinej plavbe, vyšiel 27.septembra pod názvom „Klimatický marketing jménem

Greta“. Autorka článku Veronika Krejčí v něm rozoberá to, že „Sociální sítě dnes žijí otázkou, jestli a kdo za mladou aktivistkou stojí.“ Gretinu plavbu v článku komentuje marketingový expert Karel Komínek. Nazývá ju dostatočne divnou na to, aby bola mediálne zaujímavá.

„Důležitý je jejich cit pro vytváření mediálně zajímavých fotopříležitostí – jako třeba, když na summit OSN cestovala na plachetnici, aby se nepodílela na zvyšování emisí, které způsobují letadla. "To je v 21. století dostatečně divné na to, aby se o to média sama zajímala," říká expert.“

4.2.3 Téma „ekoterorizmu“ v roku 2019

O skúmanej problematike hovoria 3 články z Lidových novin a 1 z Práva.

Lidové noviny:

Rychlík, Martin: Vstříc cirkulární ekonomice. 14.1.2019

Bolegová, Kamila: Ropák roku i za "Zemanův" kanál. 27.04.2019

Tománek, Tomáš: Zelená, nikoli modrá ODS. 1.11.2019

Právo:

Josef Koukal: Modré "bude líp". 10.10.2019 Právo

v Lidových novinách vyšiel 14.1.2019 článok „Vstříc cirkulární ekonomice“, kde Martin Rychlík reaguje na článok zo serveru iDNES.cz s titulkom Nejlepší taška je žádná, v ktorom Soňa Jonášová, riaditeľka Institutu cirkulární ekonomiky, obhajuje šetrnejší prístup k zdrojom a recyklácii materiálov: plastov, kovov, skla a textilu. S Jonášovou súhlasí, svoj postoj vyjadril týmito slovami:

„Nejsem zrovna ekoterorista, jak by řekl Václav Klaus, ale s taškou to dělám stejně; v batohu nosím plátěnou (s logem výzkumného centra CEITEC) a ženě jsem dovezl ještě lehčí s pečeti Universität Heidelberg. Jistě, je to prkotina, taškami svět nespasíme, ovšem

možná to u nich začíná: stačí popřemýšlet, kolik jednorázových obalů, kelímků, plechovek, hraček, per, brček či plastových šourátek do uší, o něž se teď v Evropě bojuje, vskutku potřebujeme. Kolem nás je tolik odpadu (třeba nezálohované lahve od mléka), který zbytečně ničíme a "netočíme".“

Na jednej strane teda Rychlík dáva najavo, že je preňho šetrenie životného prostredia dôležité, a aktívne sa na ňom snaží podieľať – plátenú tašku kúpil nielen sebe, ale aj manželke – jej taška je dokonca ešte ľahšia a preto bolo na ňu asi spotrebovaného ešte menej materiálu. Zamýšľa sa nad množstvom jednorázových vecí, ktoré ľudia spotrebujú a znovu nevyužívajú.

Pri písaní tohoto článku sa ale snaží vymedziť proti tomu, aby si čitatelia mysleli, že svoj vlastný čin – používanie plátených tašiek – považuje za dôležitý. Nazýva ho „prkotinou“, ktorá svet nespasí, aj keď je tiež dôležitá. Svoj názor mal potrebu uviesť práve slovami „Nejsem zrovna ekoterorista“, čím sa hneď na začiatku snaží vymedziť proti tomu, že by si to o ňom niekto na základe tohto článku myslel kvôli tomu, že jeho konanie je vlastne ekologickým aktivizmom – aktívne sa snažil nákupom tašiek pre seba a manželku chrániť životné prostredie. Rychlík sa asi obával, že by ešte minimálne časť českej spoločnosti mohla ekologický aktivizmus vnímať ako ekoterorizmus a byť pod vplyvom názorov, ktoré šíril Václav Klaus. Proti „ekoterorizmu“ – ktorý je chápaný ako extrémistický a nevedecký, sa vymedzuje aj upresnením pôvodu tašiek – sú z výskumného centra a nemeckej univerzity, a nemajú na sebe napríklad logo Greenpeace.

Článok začína informáciou o tom, že v Rwande sú igelitové tašky zakázané už od roku 2008. Rychlík ho uzatvára takto:

„Změna myšlení nebude snadná: paní Jonášové se Češi v diskusi vesměs pošklebují a konzštitní podnikavci už léta pašují igelitky do Rwandy. Zákaz nezákaz.“

Práve „pošklebovaní Čechov v diskusi“ sa asi snažil vyhnúť svojím vymedzením sa, že on nie je ekoterorista.

27.4. vyšiel v Lidových novinách článok Kamily Bolegovej „Ropák roku i za "Zemanův" kanál“. Píše sa v ňom o vyhlásení výsledkov antiekologických cien za rok

2018 Ropák roku a zelená perla, které usporiádava spolok Děti Země. Ocenený Jan Skalický, předseda představenstva soukromé společnosti Vodní cesty, je na toto ocenění hrdý. První cenu si zasloužil za „prosazování výstavby plavebního kanálu u Přelouče za 3,1 miliardy korun přes plánované území NATURA 2000 na Slavíkových ostrovech a za trvalé prosazování výstavby 420 kilometrů dlouhého plavebního kanálu Dunaj–Odra–Labe za 582 miliard korun.“ Ako sa vyjadril, je rád, že cenu dostal a myslí si, že ochrana životného prostredia by nemala byť najdôležitejšou hodnotou postavenou nad ostatné, cena je preňho veľkou výzvou – asi pokračovať ďalej v svojej činnosti, ktorou si zaslúžil anticenu. Zároveň je rád, že sa vďaka cene bude o vodných stavbách viac verejne diskutovať.

„Že jsem dostal cenu Ropák roku, je pro mě velkou výzvou a jsem opravdu rád," řekl LN Skalický, když včera mířil do Brna, aby si mohl cenu osobně převzít. Dle svých slov ji vnímá jako "ekologickou cenu, nikoliv jako anticenu". "Ochrana životního prostředí by neměla být vylomena z právního řádu České republiky a postavena nade všechno," myslí si Skalický, který kvituje, že se i díky zveřejnění výsledků ankety teď bude o vodních stavbách hojněji veřejně diskutovat.“

Zelenú perlu za minuloročný antiekologický výrok dostal poslanec ČSSD Jaroslav Foldyna za výrok "Jed'te se podívat dneska do Gabčíkova (velké vodní dílo na Dunaji u Bratislavy – pozn. red.), kam třetina Evropy jezdí na dovolenou. Je to tam nádherné.". Foldýna považuje cenu za ocenění svojej práce. Vyjadril sa, že ekologických aktivistov z Děti Země považuje za ekoteroristov:

„Když ležím v hlavě těm, které považuji za ekoteroristy, dělám svůj mandát a práci dobře," uvedl zákonodárce.“

10.10.2019 vyšiel v Práve článok Modré "bude líp" o príprave ODS na voľby v roku 2021. ODS podľa článku mení názor na ochranu životného prostredia, ktorý „zdedila“ po Václavovi Klausovi staršom, ktorý sa proti nemu veľmi aktívne, až extrémne, staval. Jeho postoj je opisovaný ako:

„Deklarovaný tezemi, že ekologie není věda, klimatické změny neexistují, a kdo tvrdí opak, je buď potůčkář, nebo ekoterorista.“

Josef Koukal, autor tohoto článku, túto zmenu komentuje ako niečo, čo už dávno prebehnúť malo. Vyhlásenia ODS komentuje pomerne ironicky – ODS si podľa neho uvedomila veci, ktoré už dávno všetci vedía a aj sa podľa nich riadia. Dovtedajšie postoje ODS Koukal pomenováva ako „vnitřní středověk“.

„V době, kdy západní Evropou dávno hýbají environmentální témata, začíná strana překonávat svůj vnitřní středověk zděděný po Václavu Klausovi starším. Živodní prostředí je přirozenou součástí moderní konzervativní strany," říká dnes Fiala, jako by pro voliče, kteří to dávno vědí, něco objevil. Strana si uvědomila takové věci, jako že krajina je hodnotou sama o sobě a zaslouží si ochranu, že auta na elektrický pohon mají budoucnost, když už dnes sjíždějí z linek největších výrobců, a že nelze tvrdit, že se klima nemění, když se mění.“

1.11.2019 vyšiel v Lidových novinách článok Zelená, nikoli modrá ODS, ktorý rovnako ako ten z Práva rozoberá premenu postoja ODS k ochrane životného prostredia. Autor článku Tomáš Tománek opisuje túto premenu ako pragmatickú a opatrnú, a vlastne minimálne do nejakej miery aj neúprimnú – z výrokov členov ODS nevyplýva, že zmena skutočne prebehla.

Tománek upozorňuje na to, že ODS má stále v svojom strede držiteľov antiekologických cien, napríklad držiteľom anticeny Ropák bol členom tejto strany osemkrát, napriek tomu sa ale jej predstavitelia vyjadrujú tak, „jako by ochrana životního prostředí byla vždy jejich absolutní prioritou“.

ODS sa snaží dištancovať od Václava Klause staršieho, ktorý ODS spoluzakladal. Dlhodobý člen strany Marek Benda sa vyjadril, že: "Potřebujeme lidem říct, že nejsme ve všem dědici Václava Klause a jeho militarismu, zejména z posledního času,".

Postoj Václava Klause k životnému prostrediu sa nepohol rovnakým smerom, ako ten ODS. Naopak sa pohol ešte výraznejšie smerom proti ochrane životného prostredia:

„Někdejší předseda ODS Klaus svou rétoriku stupňuje. Ostřeji proti ochráncům klimatu a příznivcům teorie člověkem zaviněného oteplování planety vystupoval v době,

kdy byl prezidentem země. A ještě nevybíravěji pokračuje i nyní ze sídla v zámečku na Hanspaulce, kde se usadil jeho "poprezidentský" institut.“

V článku sú ďalej popisované názory Bendy. Ten si trochu protirečí, na jednej strane povedal, že:

"Působením Václava Klause staršího a jeho tvrdých a provokativních vět, které na něj měly připoutat pozornost, je ODS pořád vnímána jako strana, která ekologii pokládá za třešničku na dortu. To je věc, kterou bychom chtěli rozbít. Protože si myslím, že to není pravda," řekl LN dlouholetý poslanecký matador strany Marek Benda.“

Ďalej v článku ale Benda sám priznáva, že ekológiu považuje za „ třešničku na dortu“ – ako nadstavbu, ktorú pravcoví voliči riešia, keď už majú základné veci vyriešené. Dodatok, že na západe je to trend, znie ako potvrdenie toho, že to pre neho samotného nie je najzákladnejšia potreba, ale trend zo západu.

„Zároveň přiznal, že motivace k "zelené výhybce" je pro jeho stranu do značné míry pragmatickým krokem. Jak společnost bohatne, pravcoví voliči chtějí čím dál více řešit ne svou vlastní obživu, bydlení nebo vzdělání dětí, ale právě "nadstavbu" ve formě zájmu o své okolí a přírodu. "Na západě je to trend," podotkl Benda.“

Postoj Mareka Bendy k životnému prostrediu sa ale podľa jeho výrokov oproti tým, ktoré verejne hlásal v roku 2013, do roku 2019 určite vyvinul. V roku 2013 získal antiekologickú cenu a ľudí, ktorí chceli chrániť životné prostredie, nazýval ekoteroristami, a v roku 2019 už je preňho ochrana prírody minimálne trend, ktorý chce aspoň pragmaticky nasledovať.

„Benda se ale zároveň před šesti lety umístil na druhém místě v anketě o nejhorší antiekologický výrok Zelená perla. Nominován byl za následující slova: "Nedovolíme, aby se ekoteroristé zmocnili čísel z ČEZ."“

Jaroslav Kubera, ktorý v roku 2019 pôsobil jako šéf senátu, sa k ekológom negatívne vyjadroval len tri týždne pred vydaním tohoto článku.

„Před třemi týdny zase v diskuzním pořadu televize Seznam obhajoval své prohlášení o tom, že se za chvíli budou zavírat lidé, kteří řeknou, že neexistují klimatické změny.“

Na otázku moderátorky, zda takový případ zná, odpověděl, že nikoli. "To jméno nevím," uvedl Kubera.

Aj Kubera sa snažil prezentovať ako človek, ktorému na životnom prostredí záleží, a pre Lidové noviny vymenoval čo najpresnejší zoznam, toho, čo preň robí. Pri popisovaní svojich zásluh použil aj číselky, vďaka čomu pôsobí jeho zoznam presnejším a zodpovednejším dojmom – Kubera presne vie, čo a v akom rozsahu robí. Robí toho podľa svojho názoru dosť, a preto nie je taký, akého z neho „oni“ robia – to, koho tým presne myslel, nepovedal, asi tým myslel svojich kritikov podľa ktorých nerobí pre prírodu nič, alebo organizátorov ekologických anticien, ktorí ho viackrát „ocenili“.

„I on se ale v poslední době prezentuje jako strážce životního prostředí. "Na své zahradě mám dvacet vzrostlých stromů, o které se starám. Z toho jedna je dvanáctimetrová sekvoj, která je jediná ve městě. Mám asi třináct ptačích budek, tři popelnice – na papír, plasty, kompost. Takže vůbec nejsem takový, jakého ze mě dělají," řekl LN Kubera.“

Zároveň ale vyjadril svoj názor, že zvyšovanie obnoviteľných zdrojov bez včasného premýšľania o finančnej stránke považuje za šialenstvo. Toto jednanie vyznieva jako protiklad jeho premysleného jednania vo vlastnej záhrade .

„Jedním dechem ale dodal, že je proti středovní výzvě skupiny svých senátních kolegů, kteří vyzvali k mnohem důraznější podpoře obnovitelných zdrojů energie. "Jsem proti šílenství typu včerejšího vystoupení 24 senátorů, že musíme zvýšit obnovitelné zdroje, aniž by brali v úvahu, co to stojí a komu ty peníze půjdou," řekl předseda Senátu.“

K zmene postoja ODS sa ako posledný v článku vyjadril Alexandr Vondra, ktorý ju zhrnul. Pre ODS je najdôležitejšie postupovať rozumne, a nepodľahnúť žiadnej „hystérii“ ani „besnění“. ODS plánujú chrániť a zadržovať to, čo je treba, ale nepreháňať to s aktivitou v ekologickej oblasti. Napokon aj tieto slová – chrániť, zadržovať – ktorými Vondra opísal budúcu činnosť ODS, majú skôr reaktívny než aktívny význam. Zmena, ktorú ODS plánovala, bola zapríčinená hlavne rozumnými, principiálnymi dôvodmi.

„Právě o racionálním přístupu na rozdíl od "klimatické hysterie" dnes členové ODS mluví především. "Máme chránit lesy, zadržovat vodu v krajině, máme chránit zvířata. ODS by se tomu měla více věnovat – a to čistě z principiálních důvodů – daleko víc, než to dosud dělala. Ale neznamená to podléhat ideologickému běsnění,".

4.2.4 Záver

Vo vybraných článkoch z roku 2019 sú prítomné dva diskurzy. Prvý z nich poukazuje na to, že ochrana životného prostredia je dôležitá, ale nie je rozumné ju považovať za najdôležitejšiu prioritu. Podľa druhého ju politici nepovažujú za dostatočne dôležitú, a sú príliš pasívni. Aktérmi týchto diskurzov sú Greta Thunberg a jej podporovatelia, Děti Země, českí politici a cirkev.

Prvý diskurz podporuje väčšina politikov, o ktorých sa vo vybraných článkoch píše. Túto väčšinu spája to, že do médií vymenovávajú, čo všetko pre ochranu životného prostredia sami, hlavne doma, robia. Pod tento diskurz sa dá zaradiť aj zmena politického smerovania ODS – členovia tejto strany sa na jednej strane dištancujú od názorov Václava Klauza staršieho a jeho aktívneho stavania sa proti ochrane životného prostredia, ale ekológii stále vnímajú len ako nadstavbu, a nie hlavnú tému.

Druhý diskurz prezentuje hlavne Greta Thunberg a ľudia, ktorí sa zúčastňovali štrajkov Fridays For Future a Děti Země vyhlasovaním anticien Ropák a Zelená perla. Aj k tomuto diskurzu sa pridávajú niektorí politici – napríklad rozhodnutím vyhlásiť stav klimatickej núdze alebo zvažovaním tohto rozhodnutia. K druhému diskurzu sa podporou Greta Thunberg pridal aj pápež a katolícka a protestantská cirkev.

Dôležitosť názoru, že riešenie klimatickej zmeny by malo byť aktívnejšie, je v článkoch zmenšovaná kvôli veku stredoškolákov, ktorí tvorili väčšinu Gretiných podporovateľov, a tvrdeniu, že ich protesty sú súčasťou pravidelných protestov súvisujúcich so striedaním generácií, a nie samostatnou udalosťou s väčšou dôležitosťou. Inklinácia študentov k tejto téme je vysvetľovaná aj tým, že na nich mali v škole vplyv enviromentalisti a preto ich argumenty poznajú, ale ostatné politické strany na nich vplyv nemali, a preto nie sú informovaní aj o ich prioritách.

To, na koho strane stojí väčšinová česká spoločnosť, z článkov úplne nevyplýva, zastúpené sú obidva názory. Jej názor si privlastňujú predstavitelia prvého diskurzu poukazovaním na to, ako sa verejnosť vyjadruje v internetových diskusiách pod článkom o nutnosti recyklácie a na Facebooku. Štrajkov Fridays For Future sa ale nezúčastnili len stredoškoláci, ale aj starší ľudia, ktorí v článku o tomto proteste dostali priestor vyjadriť svoju podporu.

Ekoterorizmus bol v roku 2019 zobrazovaný ako slovo, od ktorého sa všetci dištancovali, ale nikto ho nepovažoval za reálnu hrozbu. Tento dištanc mal podobu prehlásenia, že autor článku niečo robí pre životné prostredie, ale nie preto, že je ekoterorista, alebo bol súčasťou odvrátenia sa od názorov Václava Klauza a samotného používania tohto slova v kontexte, v akom ho používa on – ako označenie pre každého, podľa ktorého je ekológia dôležitá. Tento pojem bol použitý aj v súvislosti s ekologickými aktivistami, ale toto označenie bolo použité ako názor politika na túto skupinu ľudí, a nie s ich reálnou súčasnou činnosťou. V prípade, že niekto ekologický aktivizmus za reálnu hrozbu považoval (napríklad kvôli tomu, že by sa mohol rozvinúť v nebezpečnú ideológiu), toto slovo nepoužil.

Spomedzi analyzovaných článkov boli 4 z denníku Právo, 12 z nich vyšlo v Lidových novinách. Lidové noviny teda o danej problematike informovali častejšie.

O Grete Thunberg vyšlo v roku 2019 v Lidových novinách celkovo 58 článkov, v Práve 26. Lidové noviny sa teda tejto téme ako celku venovali viac než Právo, čo sa prejavilo aj v množstve článkov o vybraných témach – v Lidových novinách ich vyšlo 9, v Práve 3.

V Práve dostala priestor kritika Grety a jej podporovateľov – prvý analyzovaný článok kritizuje, že jediný politický názor, pod ktorého vplyvom sú deti v školách, je enviromentalizmus, druhý a tretí píše o kritike Gretinej plavby. Kritizovaná nie je samotná plavba ani to, že by nemala žiaden zmysel, ako spôsob, akým bola vykonaná a to, že sa vďaka nej neušetrilo toľko CO₂ ako bolo uvádzané Gretou a jej tímom. Štvrtý článok sa potom venuje zmene politiky ODS.

Lidové noviny o týchto témach informujú z viacerých uhlov pohľadu, priestor v nich získavajú ľudia, ktorí sa zúčastnili štrajkov a Greta je popisovaná ako hrdinka a bojovníčka, ale zároveň v iných článkoch aj kritizovaná za svoj marketing. Priestor získal aj názor, že enviromentalizmus je v západnom svete zbytočný a neracionálny a rôznorodé názory politikov a cirkevných predstaviteľov.

4.3 Komparácia rokov 1997 a 2019

4.3.1 Spoločné rysy článkov

Za najdôležitejší spoločný rys článkov z roku 1997 a 2019 by som označila to, že nikto nepopiera dôležitosť ochrany životného prostredia. Jediný, o koho aktívnom popieraní sa v článkoch píše je Václav Klaus, ale aj o tom sa píše len ako o niekom, od koho názorov sa súčasní členovia ODS odkláňajú.

Spoločným rysom ľudí, ktorí pred enviromentalizmom varujú, je to, že ekologických aktivistov obviňujú z toho, že verejnosť strašia koncom sveta. Druhou spoločnou obavou je rozvinutie enviromentalizmu ako diktatúry. Za tretiu spoločnú výčitku by som označila obviňovanie ekologických aktivistov z toho, že ich jednanie je iracionálne.

4.3.2 Rozdielne rysy článkov

Prvým rozdielnym rysom článkov je to, že v roku 1997 bol v českých médiách najviac spomínaný domáci ekologický aktivizmus, a v roku 2019 zahraničný a domáce dianie, ktoré ním bolo priamo inšpirované.

České ekologické organizácie boli v roku 1997 opisované ako veľmi aktívne, vo vybraných článkoch z roku 2019 bola ich aktivita obmedzená na rozdávanie anticien a demonštrácie. Tento rozdiel mohol byť ale zapríčinený výberom analyzovaných článkov.

Ďalším rozdielom bolo to, čo bolo kritikmi ekologických aktivistov označované ako dôležitejšie ako ich činnosť. V roku 1997 by sa za túto prioritu dala označiť bezpečnosť, pretože vládla obava z radikalizácie aktivistov. V roku 2019 to boli ekonomické dôvody. To sa prejavilo napríklad v názoroch členov ODS, ktorí ochranu životného prostredia síce začínali považovať za dôležitú, ale len ako nadstavbu nad pre nich dôležitejšími hodnotami.

Zmenila sa aj opisovaná činnosť aktivistov – v článkoch, ktoré vyšli v roku 1997 organizovali petíciu a priame akcie, a verejnosti aj objektívne pomáhali – zatepľovaním budov a pomocou po záplavách na Morave. V roku 2019 štrajkovali, udeľovali anticeny a cestovali do Ameriky so snahou o nulovú uhlíkovú stopu, ich činnosť bola teda vlastne o niečo pasívnejšia. Niektoré články z roku 1997 napísali členovia ekologických organizácií, medzi analyzovanými článkami z roku 2019 nebol taký článok ani jeden.

Naopak, účastníci štrajkov dostali slovo len v jednom článku, Greta v dvoch, v jednom od nej zazneli dve vety a v druhom jedna, a raz dostala slovo jej hovorkyňa. Z podporovateľov Greta dostal ešte raz slovo Jan Čížinský, ktorý vyhlásil klimatickú núdzu na Prahe 7. Inak sa k téme vyjadrovali len aktéri diskurzu, podľa ktorého by ochrana životného prostredia nemala byť najdôležitejšou prioritou, a novinári.

5 Záver

Diplomová práca si kladla za cieľ zistiť, akým spôsobom sa v rokoch 1997 a 2019 písalo v českých médiách, konkrétne Lidových novinách a Práve, o činnosti ekologických aktivistov a o pojme ekoterorizmus, a aké boli v tejto oblasti medzi týmito rokmi rozdiely. Analýza ukázala, že sa diskurz v priebehu 22 rokov, ktoré tieto roky delia, do pomerne veľkej miery zmenil. Najvýraznejšia vec, ktorá sa ale nezmenila, je tá, že nikto v žiadnom článku nepovedal, že ochrana životného prostredia ako taká je zbytočná, a existencia ekologického aktivizmu nemá žiaden význam. Jediný, koho názor takto vyznieval, bol najznámejší český klimaskeptik Václav Klaus, o ktorom sa ale v analyzovaných článkoch písalo len v súvislosti s tým, že sa od jeho názorov ODS odvracia. Najväčším kritikom ekologických aktivistov v analyzovaných článkoch tak bol Ivan Brezina, ktorý síce v roku 1997 varoval pred rozvojom ekoterorizmu, ale zároveň navrhoval založiť Výbor na obranu ochranárov a písal o tom, že činnosť ekologických aktivistov je potrebná.

Najväčšími zmenami medzi rokmi 1997 a 2019 je to, že v roku 1997 bola najvýraznejšou témou týkajúcou sa ekologického aktivizmu činnosť českých ekologických organizácií, a v roku 2019 zahraničnej aktivistky a jej podporovateľov. Na túto zmenu som ale narazila ešte pri premýšľaní nad témou a pri hľadaní článkov k analýze. Zároveň bol veľkou zmenou aj prístup k slovu ekoterorizmus, v roku 1997 sa o tomto slove ešte písalo aj ako o hrozbe, a to nielen v článkoch od Ivana Breziny. Z budúceho konania ekologických aktivistov mala strach aj polícia, ktorá ich zvažovala ako možných páchatel'ov trestných činov, a vláda, ktorá bola dopredu pripravená zasiahnuť pri blokáde Temelína. V roku 2019 sa už nikto ekoterorizmu nebál. Greta Thunberg bola v analyzovaných článkoch kritizovaná za to, že jej plavba nebola úplne uhlíkovo neutrálna a za svoj marketing, ale nie za to, že by jej samotná činnosť mohla byť pre spoločnosť nebezpečná. To, čo ale vyvolávalo isté znepokojenie v obidvoch rokoch, bola obava, že by sa z environmentalizmu mohla stať ideológia až diktatúra, ktorá by mohla zasiahnuť celú spoločnosť, a to hlavne ako následok toho, že ekologickí aktivisti deti v školách a verejnosť strašia koncom sveta.

Ďalšími rozdielmi bola menšia aktivita českých ekologických organizácií v roku 2019 oproti roku 1997, a menší vplyv ich činnosti na väčšinovú českú spoločnosť.

Ekologickí aktivisti dostali v analyzovaných článkoch z roku 2019 menej priestoru na vyjadrenie, viac priestoru dostali iní aktéri.

Samotné vnímanie ekologických aktivistov sa nezmenilo v súvislosti s tým, či sú pre spoločnosť potrební. Zmenilo sa to, že v roku 2019 už nebola vnímaná ich činnosť ako hrozba, v žiadnom článku napríklad nezaznela obava z toho, že by sa nejaký zo štrajov Fridays For Future mohol zmeniť na občiansku neposlušnosť alebo ekoterorizmus, alebo niekoho k tomu inšpirovať. Zmenilo sa aj to, že v roku 2019 boli aktivisti častejšie zosmiešňovaní, aj keď iracionalita a laickosť im boli vyčítané aj v roku 1997.

Aktéri sa medzi analyzovanými rokmi trochu zmenili. V roku 1997 bola väčšina ekologických aktivistov z Českej republiky, aj keď nie všetci – blokády Temelína sa zúčastnili aj ľudia zo zahraničia. V roku 2019 sa pozornosť viac obrátila na zahraničný aktivizmus. V roku 1997 medzi aktérov patrila polícia, tá v žiadnom z článkov z roku 2019 spomínaná nie je. Naopak v roku 2019 medzi aktérov pribudla cirkev. Medzi aktérov naďalej patria českí politici, v roku 1997 hlavne vláda, v roku 2019 dostalo viac priestoru aj miestne zastupiteľstvo.

Zmena argumentov súvisí so zmenou tém, ktorých sa týkali analyzované články. Ekologickí aktivisti v nich svoju činnosť v súvislosti s Temelínom odôvodňovali tým, že nie je dostatočne zaistený, a jeho dostavba sa odkladá, náklady rastú, a preto by mali byť informácie o jeho dostavbe dostupné verejnosti.

To, že ich činnosť nie je ekoteroristická, odôvodňovali tak, že sa ako teroristi nesprávajú – aj svoju občiansku neposlušnosť organizujú verejne a sú ochotní za ňu niešť zodpovednosť, a nie sú násilní k ľuďom. Ako argument bol uvedený aj ich odchod z Temelína na Moravu pomáhať po záplavách ako praktika, ktorá nie je pre teroristov bežná.

Potrebnosť svojej činnosti odôvodňovali tým, že verejnosť potrebuje, aby ich na problémy životného prostredia niekto upozornil, a informoval o nich. Svoju činnosť zdôvodňovali aj práve tým, že berú do úvahy názory odborníkov, a sú zodpovední, a práve preto s nimi niečo robia.

Argumenty kritizujúce činnosť aktivistov naopak poukazovali na to, že sa násilné činy už stali, a ekologické organizácie, ktoré ich inšpirovali, sa od nich nedištancovali. Preto je podľa týchto názorov diskusia ohľadne nebezpečenstva, ktorý môže ekologický aktivizmus priniesť, nutná. Ďalším argumentom bolo to, že aktivisti tvrdia, že vychádzajú

z vedeckých poznatkov, ale je medzi nimi málo odborníkov, a závažné rozhodnutia robia laici, ktorí nevedia dostatočne odborne posúdiť situáciu.

Argumenty Greta Thunberg a jej podporovateľov v analyzovaných článkoch hovorili o tom, že je nutné okamžite jednať a s klimatickou zmenou niečo robiť, pretože dochádza čas, kedy je to ešte možné.

Argumenty proti tým, ktoré hovorili o nutnosti toho, aby sa ku klimatickej zmene pristupovalo ako ku kríze, hovorili o tom, že je to iracionálne, napríklad preto, že sa životné prostredie v západnom svete zlepšuje. Argumenty proti Greta a jej podporovateľom zase poukazovali na ich nízky vek a na to, že ich protesty sú zapríčinené práve ním.

Argumenty aktivistov, ktoré za medzi rokmi 1997 a 2019 nezmenili, súvisujú s poukazovaním na to, že politici sú príliš pasívni, a mali by sa viac riadiť zisteniami vedcov.

Naopak argumenty, ktoré boli kritickejšie voči aktivistom, a nezmenili sa, poukazujú na to, že aktivisti spoločnosť príliš strašia, a aj preto kvôli nim môže vzniknúť ideológia až diktatúra enviromentalizmu.

6 Zdroje

Zoznam článkov 1997

Petícia „Demokracii a právo i pro Temelín“

Lidové noviny. 1997. „Hnutí Duha žádá ČEZ, aby odtajnily údaje o Temelínu“. *Lidové noviny*. . 28.11.1997

Lidové noviny. 1997. „Informace o Temelínu všem“. *Lidové noviny*. 29.4.1997. s. 3

Lidové noviny. 1997. „Pod peticí Duhy pět tisíc podpisů“. *Lidové noviny*. 15.5.1997. s. 3

Lidové noviny. 1997. „Pod peticí Duhy přes 5000 podpisů“. *Lidové noviny*. 17.5.1997. s. 3

Lidové noviny. 1997. „Šéf ČSSD na straně ekologů“. *Lidové noviny*. 22.5.1997. s. 3

Lidové noviny. 1997. „Šéf Senátu na straně ekologů“. *Lidové noviny*. . 21.5.1997. s. 3

Právo. 1997. „Dlouhého ministerstvo předá Duze informace o Temelínu“. *Právo*. 2.5.1997. s. 17

Blokáda Temelína

Lidové noviny. 1997. „Armáda v Temelíně nezasáhne“. *Lidové noviny*. 02.07.1997. s. 4

Lidové noviny. 1997. „Blokáda má přednost před pomocí“. *Lidové noviny*. 09.07.1997. s. 3

Lidové noviny. 1997. „Série protestů u Temelína začala“. *Lidové noviny*. 24.06.1997. s. 3

Lidové noviny. 1997. „Temelín dobyt téměř bez boje“. *Lidové noviny*. 07.07.1997. s. 16

Lidové noviny. 1997. „Demonstranti odjeli pomáhat“. *Lidové noviny*. 10.07.1997. s. 4

Lidové noviny. 1997. „Vláda brání Temelín“. *Lidové noviny*. 20.6.1997. s. 3

Právo. 1997. „Buzková se asi zúčastní blokády Temelína“. *Právo*. 23.06.1997. s. 2

Právo. 1997. „Demonstranti prorazili na Temelíně bariéry“. *Právo*. 07.07.1997. s. 2

Pojem „ekoterorismus“

Brezina, I. 1997. „Olomoucké výbuchy už předem objasněny?“. *Právo*. 8.2.1997. s. 4

- Brezina, I. 1997. „Slabiny přímých akcí“. *Lidové noviny*. 23.12.1997
- Brezina, I. 1997. „Začátek ekoteroristů v Čechách?“ . *Lidové noviny*. 31.10.1997. s. 11
- Lidové noviny. 1997. „Ekoterorismus není náš program“. *Lidové noviny*. 23.6.1997. s. 9
- Nováček, P. 1997. „Konec ekoteroristů v Čechách“. *Lidové noviny*. 25.10.1997. s. 11
- Prokop, M. 1997. „Mínění odjinud“. *Lidové noviny*. 18.11.1997

Zoznam článkov 2019

Fridays For Future

- Jirsa, T. 2019. „Hnutí Pátky pro budoucnost nespadlo z nebe“. *Právo*. 25.11.2019. s. 6
- Krejčí, V. 2019. „Studenti: Klima se mění, proč ne my?!“. *Lidové noviny*. 16.3.2019. s. 4
- Neff, O. 2019. „Když racio stojí v koutě“. *Lidové noviny*. 9.5.2019. s. 14
- Petráček, Z. 2019. „Umučení svaté Greta“. *Lidové noviny*. 18.4.2019. s. 12
- Sattler, R. 2019. „Praha proti sobě. Kvůli klimatu“. *Lidové noviny*. 25.5.2019. s. 4
- Schuster, R. 2019. „Papež podpořil aktivistku Gretu“. *Lidové noviny*. 18.4.2019. s. 9
- Zídek, P. 2019. „Když mládež vede“. *Lidové noviny*. 15.5.2019. s. 10

Plavba do Ameriky

- Cortés, R. 2019. „Malá velká Greta“. *Lidové noviny*. 15.8.2019. s. 18
- Krejčí, V. 2019. „Klimatický marketing jménem Greta“. *Lidové noviny*. 27.9.2019. s. 3
- Právo. 2019. „Gretina plavba pod palbou kritiky“. *Právo* 19.8.2019. s. 11
- Právo. 2019. „Mladou aktivistku Gretu čekají tvrdé týdny na moři“. *Právo*. 15.8.2019. s. 9
- Štěpánek, V. 2019. „Klimatická ikona se plaví do USA“. *Lidové noviny*. 15.8.2019. s. 5

Pojem „ekoterorismus“

- Bolegová, K. 2019. „Ropák roku i za "Zemanův" kanál. *Lidové noviny*. 27.04.2019

Josef K. 2019. „Modré "bude líp". *Právo*. 10.10.2019 Právo

Rychlík, M. 2019. „Vstříc cirkulární ekonomice“. *Lidové noviny*. 14.1.2019

Tománek, T. 2019. „Zelená, nikoli modrá ODS“. *Lidové noviny*. 1.11.2019

Literatúra

Baran, V. 2002. *Jaderná energetika a další problémy moderní civilizace*. Praha: Academia

Ehl, M. 2001. *Globalizace pro a proti*, Praha: Academia

Fairclough, N. 2003. *Analysing discourse: textual analysis for social research*. New York: Routledge

Fairclough, N. 1989. *Language and power*. New York: Longman

Fairclough, N. 1995. *Media Discourse*. London: Bloomsbury Academic

Fairclough, N. 2003. *Analysing discourse: textual analysis for social research*.
New York: Routledge

Giddens, A. 2013. *Sociologie*. Praha: Argo

Jandourek, J. 2001. *Sociologický slovník*, Praha: Grada

Jeníček, V., J. Foltýn. 2003 *Globální problémy a světová ekonomika*, Praha: C.H. Beck

Maslowski N., J. Šubrt a kol. 2014. *Kolektivní paměť, K teoretickým otázkám*, Praha: Karolinum

McMichael P. 2008. *Development and social change, A global perspective*, Los Angeles : Pine Forge Press

Novák, A. 2017. *Tmavozelený svět*, Praha: Sociologické nakladatelství (SLON)

Sedláková, R. 2014. *Výzkum médií: Nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada

Terem P. 2008. *Energetická bezpečnost – geopolitické souvislosti*, Praha: Professional Publishing

Vidomous P. 2018. *Oteplí se a bude líp*, Praha: Sociologické nakladatelství (SLON)

Články z tlače

Čírtek, P. 1998. „Tábor pod Temelínem“. *Právo*. 15.8.1998. s. 14

Mareš, M. 2004. „Ekoterorismus v České republice“. *Rexter - časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu* 2(1). s. 1-40

Lidové noviny. 1997. „Informace o Temelínu všem“. *Lidové noviny*. 29.04.1997. s. 3

Lidové noviny. 1997. „Pod peticí Duhy přes 5000 podpisů“. *Lidové noviny*. 17.05.1997. s. 3

Právo. 2019. „Mladou aktivistku Gretu čekají tvrdé týdny na moři“. *Právo*. 15.8.2019. s. 9

Štěpánek, V. 2019. „Klimatická ikona se plaví do USA“. *Lidové noviny*. 15.8.2019. s. 5

Internetové zdroje

Ander, M. 2003. *Náš drahý Temelín*[online]. Sedmá generace [cit. 2018-09-12]. dostupné z <http://www.sedmagenerace.cz/nas-drahy-temelin/>

Beránek, J. 2010. *Zkušenosti s dnešním Temelínem*[online]. Temelín.cz [cit. 2018-04-15]. dostupné z http://temelin.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=71&Itemid=88

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. *Greta Thunberg*[online]. Encyclopedia Britannica [cit. 2022-06-15]. dostupné z <https://www.britannica.com/biography/Greta-hunberg>

Crouch, D. 2018. *The Swedish 15-year-old who's cutting class to fight the climate crisis*[online]. The Guardian [cit. 2022-06-15]. dostupné z

<https://www.theguardian.com/science/2018/sep/01/swedish-15-year-old-cutting-class-to-fight-the-climate-crisis>

ČTK. 2019. *Greta je zpátky, její loď zakotvila v Lisabonu*[online]. Barrandov.cz [cit. 2022-06-15], dostupné z https://www.barrandov.tv/rubriky/zpravy/zahranicni/greta-je-zpatky-její-loď-zakotvila-v-lisabonu_4991.html

ČTK. 2022. *ČEZ letos v Temelíně investuje 3,5 mld. Kčdo Dukovan skoro dvě mld. Kč*[online]. České noviny [cit. 2022-06-15], dostupné z

<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/cez-letos-v-temeline-investuje-3-5-mld-kc-do-dukovan-skoro-dve-mld-kc/2182535>

ČTK. 2019. *Greta Thunbergová a jachta podruhé: Aktivistka opouští USA, přes Atlantik se opět vydá po vodě*[online]. Reflex [cit. 2022-06-15], dostupné z

<https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/98422/greta-thunbergova-a-jachta-podruhe-aktivistka-opousti-usa-pres-atlantik-se-opet-vyda-po-vode.html>

ČTK. 2019. *Gretina cesta po USA je u konce, přes Atlantik se aktivistka vydá opět na jachtě*[online]. Aktuálně.cz [cit. 2022-06-15], dostupné z

<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/greta-konci-s-cestou-po-usa-pres-atlantik-se-vyda-opet-na-ja/r~e568f87605d811eaac60ac1f6b220ee8/>

ČTK. 2022. *Úložiště jaderného odpadu má ČR vyjít na více než 100 mld. Kč. Vytipována jsou čtyři místa*[online]. Onergetice.cz [cit. 2022-06-15], dostupné z

<https://oenergetice.cz/jaderne-elektrarny/uloziste-jaderneho-odpadu-ma-stat-pres-sto-mld-vytipovana-jsou-ctyri-mista>

Databazeknih.cz. *Ivan Brezina*[online]. Databazeknih.cz [cit. 2022-06-15], dostupné z

<https://www.databazeknih.cz/zivotopis/ivan-brezina-8674>

Děti Země. *Ekoterorismus*[online]. Děti Země [cit. 2022-06-10]. dostupné z

<https://detizeme.cz/dokument.shtml?x=182864>

Děti Země. *Historie Děti Země*[online]. Děti Země [cit. 2019-01-31], dostupné z

<http://detizeme.cz/vznik.shtml>

Děti Země. *Kdo jsou Děti Země*[online]. Děti Země [cit. 2019-01-31]. dostupné z

<http://detizeme.cz/organizace.shtml>

Econnect. *Fakta hovořící proti dostavbě*[online]. Econnect zpravodajství [cit. 2019-01-31].

dostupné z <http://zpravodajstvi.ecn.cz/ENV/Temelin/FAKTA.HTM>

Econnect. *Petici „Demokracii a právo i pro Temelín“ podepsalo přes 5000 občanů, včetně mnoha desítek známých osobností*[online]. Econnect zpravodajství. [cit. 2022-05-10],

dostupné z <http://zpravodajstvi.ecn.cz/ENV/Temelin/Tiskovky/petice8.html>

Ekolist.cz [cit. 2018-09-12]. dostupné z <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/koalice-referendum-2000-chce-aby-o-temelinu-rozhodli-obcane>

Elliott, L. *Ecoterrorism*[online]. Britannica [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://www.britannica.com/topic/ecoterrorism>

Európska enviromentálna agentúra. 2016. *Úvodné informácie o prírodných zdrojoch*[online]. Európska enviromentálna agentúra. [cit. 2018-06-18]. dostupné z <https://www.eea.europa.eu/sk/themes/natural/intro>

Greenpeace. 2012. *Fukušima – otázky a odpovede*[online]. Greenpeace[cit. 2018-09-10]. dostupné z <http://www.greenpeace.org/slovakia/sk/kampane/Energia/Jadrova-energia/Jadrove-havarie/Fukusima/Fukusima---otazky-a-odpovede/>

Greenpeace. *História Greenpeace*[online]. Greenpeace[cit. 2018-02-01]. dostupné z <http://www.greenpeace.org/slovakia/sk/o-greenpeace/historia-greenpeace/>

Greenpeace. *O Greenpeace*[online]. Greenpeace. [cit. 2019-05-19], dostupné z <https://www.greenpeace.org/czech/o-greenpeace/>

Hatefree.cz. 2018. *15letá Švédka s autismem chodí za školu, aby bojovala proti oteplování. Je z ní tvář hnutí*[online]. hatefree.cz [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://www.hatefree.cz/blo/clanky/2993-greta-thunberg>

Hnutí Duha. *O nás*[online]. Hnutí Duha. [cit. 2019-01-31], dostupné z <http://www.hnutiduha.cz/o-nas>

IUCN . *About*[online]. IUCN [cit. 2018-01-31], dostupné z <https://www.iucn.org/about>

Kadeřábková, M. 2019. *Studenti ve světě stávkují kvůli klimatu. V březnu se přidají i ti čeští*[online]. Flowee.cz [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://www.flowee.cz/planeta/6009-studenti-ve-svete-stavkuji-kvuli-klimatu-v-breznu-se-pridaji-i-ti-cesti>

Kantor, L. 2018. *Švédka stávkuje za klima. Místo ve škole vysedává před parlamentem*[online]. iDNES.cz [cit. 2022-06-15], dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/svedsko-parlament-volby-klima-skola.A180831_162624_zahranicni_luka

- Kašpar, J. 2000. *Koalice Referendum 2000 chce, aby o Temelínu rozhodli občané*[online]. Ekolist.cz [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/koalice-referendum-2000-chce-aby-o-temelinu-rozhodli-obcane>
- Kantor, L. 2018. *Místo školy protivládní protest. Australští žáci vyšli do ulic kvůli klimatu*[online]. Idnes.cz [cit. 2022-06-15], dostupné z https://zpravy.idnes.cz/australie-skoly-vlada-energetika-demonstrace-fo1-/zahranicni.aspx?c=A181130_213449_zahranicni_luka
- Krejčík, J. *Environmentalismus chudých – odpověď lokálních sociálních hnutí na globální ekologické problémy*[online]. Globální problémy [cit. 2018-06-19], dostupné z <http://globalnikonflikty.cz/vyzkumna-temata-2018/socialni-a-kulturni-aspekty/environmentalismus-chudych-odpoved-lokalnich-socialnich-hnuti-na-globalni-ekologicke-problemy>
- Krishnamurthy, R. 2022. *Nuclear waste management: Is Finland's Onkalo facility safe?* [online]. DownToEarth [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://www.downtoearth.org.in/news/science-technology/nuclear-waste-management-is-finland-s-onkalo-facility-safe--82252>
- Kropáček, J. 2020. *Greta oslavila narozeniny. Velká grafika o bojovnici za klima, která dráždí politiky*[online]. Aktuálně.cz [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/fenomen-greta-thunbergova-infografika/r~5a405d0a15c011ea9ec9ac1f6b220ee8/>
- Kupní síla. 2019. *Tisíce školáků stávkují za lepší klimatickou politiku*[online]. KupníSíla .cz [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://kupnisila.cz/skolaci-stavkuji-za-lepsi-klimatickou-politiku/>
- Lexico. *Definition of eco-activist in English: eco-activist*[online]. Lexico [cit. 2018-04-15], dostupné z <https://en.oxforddictionaries.com/definition/us/eco-activist>
- Mathiesen, K. 2022. *The Swedish activist has a new message: Don't just listen to the science, listen to the most vulnerable*[online]. Politico [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://www.politico.eu/article/greta-thunberg-climate-change-activism-fridays-for-future-profile-doesnt-want-you-to-talk-about-her-anymore-2022/>

- Novák, A. 2020. *Klimatická neposlušnost*[online]. Kapitál [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://kapital-noviny.sk/klimaticka-neposlusnost/>
- Novotná, Š. 2019. *Děti vyšly do ulic, demonstrují za vlastní budoucnost*[online]. Tiscali.cz [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://zpravy.tiscali.cz/deti-vysly-do-ulic-demonstruji-za-vlastni-budoucnost-323404>
- Rerich, J. 2019. *Cesta Greta ukázala, že Amerika je při hledání odpovědi na klimatickou výzvu rozdělenější než Evropa*[online]. Český rozhlas [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://plus.rozhlas.cz/cesta-greta-ukazala-ze-amerika-je-pri-hledani-odpovedi-na-klimatickou-vyzvu-8082459>
- Shevchuk, Z. 2013. *Diskurzivní analýza* [online]. Masarykova Univerzita [cit. 2019-05-10]. Dostupné z: [Diskurzivni_analyza](#)
- Strihová, M. 2015. *Rachel Carson, Jedna z prvních ekologiček na světě*[online]. [cit. 2018-06-10], dostupné z <https://www.vitarian.sk/clanky/spolocnost/2015/rachel-carson>
- Strmiska, Z. 2017. *Sociologie sociálních hnutí*[online]. Vitarian [cit. 2018-06-18]. dostupné z https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_soci%C3%A1ln%C3%ADch_hnut%C3%AD
- Štěpařová, T. 2018. *"Dospělí ser** na moji budoucnost." Patnáctiletá Švédka stávkuje před parlamentem proti klimatické krizi*[online]. Lidovky.cz [cit. 2018-04-15], dostupné z https://www.lidovky.cz/dospeli-kaslou-na-moji-budoucnost-patnactileta-svedka-nechodi-doskoly-a-stavkuje-pred-parlamente-iad-/zpravy-svet.aspx?c=A180904_133158_ln_zahranici_ele
- Štěpařová, T. 2019. *Stávkovala proti klimatické krizi. Teď mladá Švédka mluví k delegátům OSN a inspiruje desetitisíce studentů*[online]. Lidovky.cz [cit. 2022-06-15], dostupné z https://www.lidovky.cz/stavkovala-proti-klimaticke-krizi-pred-parlamentem-po-vzoru-svedske-aktivistky-ted-stavkuji-desetit-i7z-/zpravy-svet.aspx?c=A190128_162017_ln_zahranici_ele
- Štern, I. 2019. *Evropským středoškolákům došla trpělivost*[online]. Český rozhlas [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://plus.rozhlas.cz/ivan-stern-evropskym-stredoskolakum-dosla-trpelivost-7755273>

TASR. 2019. *Greta Thunberg sa plaví naspäť do Európy. Cesta by mala trvať mesiac*[online]. Akuality.sk [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://noizz.aktuality.sk/zaujímavosti/spiatocna-cesta-grety-thunberg/dlf4lg1>

TASR. *Prvý slovenský ekoterorista dostal 25 rokov*[online]. ta3 [cit. 2022-06-15], dostupné z : <https://www.ta3.com/clanok/32393/prvy-slovensky-ekoterorista-dostal-25-rokov>

Úrad vlády SR. *Trvalo udržateľný rozvoj*[online]. Úrad vlády SR [cit. 2018-06-19], dostupné z <http://www.tur.vlada.gov.sk/>

Vale, R. 2016. *What Is An Environmental Activist?*[online]. Richmond Vale Academy [cit. 2018-04-15], dostupné z <http://richmondvale.org/what-is-an-environmental-activist/>

Vrba, M., P. Vrabec. 2022. *Fotoreport: Klimatické stávky pokračujú* [online]. A2larm [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://a2larm.cz/2022/06/fotoreport-klimaticke-stavky-pokracuji/>

Williams, J. 2022. *Greta Thunberg speaks at Glastonbury 2022: “This is not the new normal”*[online]. NME [cit. 2022-06-15], dostupné z <https://www.nme.com/news/music/greta-thunberg-speaks-at-glastonbury-2022-3255832>